

Onsdagen den  
24 maj 1978

## Onsdagen den 24 maj

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:1982–1984 till utbildningsutskottet

§ 3 Föredrogs men bordlades åter

Försvarsutskottets betänkande 1977/78:28

Näringsutskottets betänkanden 1977/78:67–70

Civilutskottets betänkanden 1977/78:30 och 31

§ 4 **Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.** (forts.)

Fortsattes överläggningen om kulturutskottets betänkande 1977/78:24.

KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Som förste talare i den andra dagens debatt om radio-TV skall jag i mitt anförande särskilt uppehålla mig vid frågor rörande lokalradion och i någon mån regional-TV:s utbyggnad. Kulturutskottet har i dessa frågor funnit anledning att ge sin mening till känna för regeringen att beaktas vid ärendets fortsatta handläggning.

Men innan jag går in på de frågorna så vill jag göra en allmän reflexion med anledning av alla de skrivelser och muntliga överläggningar som vi haft med olika företrädare för Sveriges Radio.

Ett starkt intryck man fått var att konsumenterna – lyssnaren och tittaren – inte vid något tillfälle omnämndes som en viktig grupp i sammanhanget. Detta förhållande finner jag anmärkningsvärt. Man kritiserade förslaget till ny radiolag, organisationen av radioföretaget, medelstilldelningen, propositionens krav på balans i programutbudet inom resp. programföretag osv.

Det har talats om strejkaktioner för att understryka missnöjdheten med propositionens förslag – aktioner som dock inte lyckats samla majoriteter för genomförandet, vilket tyder på ansvarstagande hos de fackliga organisationernas många medlemmar. Jag vill uttrycka den förhoppningen att Sveriges Radios personal lojalt arbetar för att genomföra de förslag och riktlinjer för den fortsatta verksamheten inom företaget som framförts i propositionen 91 och som kulturutskottets majoritet har ställt sig bakom.

Vi politiker skall inte styra eller påverka innehållet i programutbudet. Programbolagen skall – inom de ramar som radiolag och avtal ger – själva forma de program som skall sändas i etern. Företagen skall garanteras

---

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

integritet i förhållande till alla slags påtryckningar utifrån. Detta bör slås fast, och de principerna rubbas inte på något sätt vid genomförandet av propositionens förslag.

Sveriges Radio har en utomordentligt viktig roll som informationskanal och förmedlare av kultur och samhällsdebatt tillsammans med den mera allmänna programverksamheten. Mot bakgrund av de särskilda förhållanden som gäller för eterverksamheten måste kraven ställas högt på att verksamheten bedrivs i enlighet med uppställda mål. För att en allsidig samhällsdebatt och ett rikt och mångskiftande kulturliv skall främjas genom eterverksamheten måste radion och televisionen i hög grad spegla de förhållanden som direkt berör människorna och deras skiftande livsvillkor. Utöver detta har regional programproduktion ett egenvärde i sig.

Från centerns sida har vi därför sett det som angeläget att under årens lopp verka för att en ökad lokal och regional förankring skall prägla den fortsatta utvecklingen av Sveriges Radio. Innebörden av detta är inte bara att program skall produceras lokalt i ökad utsträckning, utan också att programmen i större utsträckning skall produceras av människor från skiftande miljöer och därigenom formas efter de synpunkter, erfarenheter och livsvillkor som människor har i olika delar av landet. Centern har under många år ställt krav på en ökad regionalisering av programproduktionen inom radio och television. Betydelsen av en fortsatt decentralisering betonas även i det kulturprogram som partiet antog vid 1977 års riksstämman. Den målsättning i fråga om en ökad regional produktion för både ljudradion och televisionen, som propositionen uttrycker som en 40-procentig programproduktion utanför Stockholm, är därför välkommen.

1975 års riksdagsbeslut om införandet av lokalradio betraktade vi som ett steg mot en ökad bredd och en ökad lokal förankring i eterverksamheten. Samtidigt underströk vi att frågan om en ökad geografisk balans i Sveriges Radios verksamhet inte därmed kunde anses löst. Fortfarande återstod åtskilligt att göra för att bygga ut den lokala och regionala verksamheten och skapa förutsättningar för ökad bredd och allsidighet i riksprogrammen. En decentralisering måste därför målmedvetet eftersträvas av Sveriges Radio.

Massmedieområdet har präglats av stora förändringar under de senaste årtiondena. Massmedia har fått en växande betydelse i både positiv och negativ bemärkelse när det gäller människors möjligheter att ta del i samhällsdebatt och samhällsarbete. Den omfattande omstrukturering och koncentration som skett inom pressen var ett skäl för att förväntningar knöts till införandet av lokalradio. Över huvud taget har det under senare år funnits skäl att med ökat eftertryck hävda betydelsen av en mediepolitik som främjar människors möjligheter till information, gemenskap och inflytande över samhällsutvecklingen.

I centerns kulturpolitiska program sägs: "Den politik som gäller massmedierna måste ses som en del av det kulturpolitiska arbetet och arbetet att stärka demokratin. Strävandena att främja en levande samhällsdebatt, aktivitet och gemenskap måste således prägla mediepolitiken. Massmedia har en angelägen uppgift i att inspirera och stimulera allt fler människor till att delta i

kulturliv och samhällsdebatt. Massmedia bör i ökad utsträckning följa folkrörelsernas, organisationernas och föreningarnas verksamhet och söka kontakt och samarbete." Detta gäller enligt vår mening i hög grad lokalradion.

De målsättningar som sattes upp för lokalradion i propositionen 1975:13 och genom det efterföljande riksdagsbeslutet var mycket ambitiösa. Tilltron till den nya medieformen var stor. Lokalradion skulle så allsidigt som möjligt spegla näringsliv, arbetsmarknad, utbildning, folkrörelser och kulturliv inom sitt område. Lokalradion skulle ge ökade kunskaper om kommunala frågor och stimulera till debatt. Partier, folkrörelser och enskilda medborgare skulle i olika former inom verksamhetens ram ges möjligheter att framföra sina synpunkter på kommunala och andra frågor. Ett mål var därför att lokalradion skulle utgöra ett forum för dialog mellan kommunala och andra förtroendemän och medborgare. Det framhölls att en god kontakt mellan lokalradion och folkrörelserna kunde vitalisera samhällsdebatten och öka den politiska aktiviteten.

Ett bakomliggande motiv för att införa lokalradion var de försämrade möjligheterna till en bred och lokal bevakning av olika frågor som blivit resultatet av att många dagstidningar lagts ner. Ökade insatser för att stödja pressen och en utbyggnad av lokalradion ansågs vara olika, kompletterande vägar att nå samma huvudsyfte. Insatserna på pressområdet har under de allra senaste åren ökat betydligt i omfattning, vilket inte hindrar att det enligt vår uppfattning fortfarande finns åtskillig relevans i resonemangen om lokalradion och pressen som komplement till varandra.

Lokalradioverksamheten har nu inletts över hela landet. Erfarenheterna har under inledningsskedet varit skiftande. På sina håll har lokalradion redan rönt ett positivt gensvar från lyssnarna, medan reaktionerna på andra håll varit avvaktande eller kritiska. Enligt vår mening är det angeläget att stor uppmärksamhet nu riktas på att förbättra och utveckla lokalradions verksamhetsformer. Detta är en fråga om personella och ekonomiska resurser och hur dessa används, men samtidigt vill vi också betona vikten av att lokalradion finner arbetsformer som lägger en fast grund för att successivt föra verksamheten närmare de ambitiösa målen. Att lokalradion mött problem är snarast ett skäl att öka ansträngningarna för att komma till rätta med och övervinna svårigheterna. Med den vikt vi lägger vid lokalradion ser vi det som en klar prioritetsfråga att man i eterverksamheten utnyttjar och utvecklar lokalradion som medieform.

Vid behandlingen av propositionen 1975:13 framfördes från centern vikten av att lokalradioverksamheten kunde bedrivas i former som främjar utvecklingen av en verksamhet som fyller kraven på en lokal förankring och självständighet. Det förslag som regeringen nu lägger fram om fyra självständiga bolag innebär bl. a. större självständighet inte bara i programverksamheten utan också i ekonomiskt, tekniskt, administrativt och personalpolitiskt avseende. För lokalradion innebär det en friare ställning i förhållande till moderbolaget, vilket är i linje med vad centern krävde redan 1975.

Detta innebär bl. a. att programföretagen i fortsättningen självständigt kan

Onsdagen den  
24 maj 1978.

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

disponera tilldelade medel efter egna prioriteringar. Lokalradion har i remissvaret med anledning av radioutredningen och i anslagsframställningen betonat det angelägna i att tendenser till att lokalradion utvecklas till en residentsstadsradio motverkas på ett tidigt stadium. Också kulturutskottet har betonat att en förbättrad lokal bevakning utanför huvudorten är angelägen.

I propositionen sägs att lokalradions resursförstärkning i första hand bör användas för att förstärka de nuvarande redaktionerna och endast undantagsvis för att inrätta underredaktioner. Enligt vår mening finns det ingen anledning för regeringen eller riksdagen att på detta sätt styra formerna för den lokala bevakningen. Detta kan ske i olika former, och det måste stå lokalradion fritt att avgöra hur det skall ske.

Fördelningen av resurser mellan lokalradion och andra verksamhetsområden inom Sveriges Radio är under kommande budgetår av mycket stor betydelse för lokalradions utvecklingsmöjligheter. Den målsättning som uttrycks i propositionen om en medelsförstärkning till lokalradion under det närmaste budgetåret, "i första hand syftande till att konsolidera den nuvarande verksamheten", kan i det perspektivet inte ses som annat än en absolut minimimålsättning. Vi anser det nödvändigt att lokalradion får nödvändiga resurser för att konsolidera och utveckla verksamheten. Vi finner det angeläget att Sveriges Radio gör sådana medelsdispositioner att detta blir möjligt.

Med anledning av bl. a. motionen 1783 säger ett enigt kulturutskott att det är angeläget att lokalradioverksamheten tillförs personella och ekonomiska resurser, som gör det möjligt att successivt förverkliga de mål som sattes upp för lokalradion i propositionen 1975:13 och genom det efterföljande riksdagsbeslutet. Enligt utskottets mening bör inte regering och riksdag styra formerna för hur bevakningen i länen skall ordnas. Vad utskottet anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

När det gäller distriktsverksamheten betonas i propositionen att en grundläggande utgångspunkt för hur televisionens distriktsorganisation bör vara uppbyggd blir utvecklingen av Regional-TV. Regional-TV förutsätts under den kommande avtalsperioden bli utbyggd över hela landet, som föreslås bli indelat i elva distrikt.

Varken propositionen eller utskottet ger anvisningar för hur verksamheten utö i distrikten skall bedrivas. Det förutsätts att de olika bolagen av praktiska och ekonomiska skäl genom samarbetsavtal löser frågor om disposition av lokaler, personella och tekniska resurser m. m.

När det gäller utbyggnadstakt och sändningstid i vad gäller de regionala TV-sändningarna framhåller utskottet att de uttalanden härom som görs i propositionen bör uppfattas mer som rekommendationer än som innebärande en lösning i fråga om den tidpunkt då utbyggnaden skall vara färdig resp. den tidsram som skall gälla för sändningarna.

Frågan hur tillgängliga resurser bäst skall fördelas vid en kommande utbyggnad av TV-distrikten är beroende på många olika faktorer, bl. a. också den tekniska utvecklingen. Utskottet vill dock ge till känna att riktpunkten

bör vara att möjliga resursförstärkningar i *första hand* fördelas på de svagt utbyggda distrikten.

Jag vill också mycket kort beröra propositionens förslag om försöksverksamhet med närradio. Flera talare har tidigare i denna debatt berört den frågan, en del har uttalat sig positivt om närradion, andra är mycket negativa.

Jag förutsätter att alla har tagit del av hur försöksverksamheten är tänkt att bedrivas, varför jag inte går in närmare på den delen. Jag vill i sammanhanget dock konstatera att förslaget om försöksverksamhet omfattas även av socialdemokraterna. Det är i fråga om formerna för hur försöksverksamheten skall bedrivas som åsikterna går isär. Vad är då motiven för en försöksverksamhet enligt den modell som förespråkas i regeringspropositionen och som godtagits av kulturutskottets majoritet? Vi anser att en sådan utformning av försöken ger större möjligheter för utredningskommittén att överväga de särskilda problem som finns med närradio. En renodlad försöksverksamhet bör också ge säkrare underlag för de bedömningar kommittén avses få i uppdrag att göra beträffande en eventuell permanentning av verksamheten.

Skulle lokalradion sköta försöksverksamheten, vore man mer låst till formerna. Ekonomiskt skulle det också innebära en belastning för lokalradion. Jag vill understryka att det förhållandet att vi har accepterat en försöksverksamhet med närradio inte innebär att vi har sagt ja till en permanentning av en sådan verksamhet. En eventuell fortsättning blir helt beroende av de erfarenheter och bedömningar som kommer fram under försökstiden.

Herr talman! Andra talare har före mig berört frågor om programverksamhetens inriktning, våldsinslag, svordomar och förråande tal osv., varför jag avstår från att beröra detta. Jag vill bara här peka på samstämmigheten mellan konstitutionsutskottet och kulturutskottet om det angelägna i att folknkyrkerheten befrämjas i olika sammanhang och också då i etermedierna.

Radio och television har en stor betydelse både i informationspolitiskt och i kulturpolitiskt avseende. Etermedierna har ett stort ansvar för den fria åsiktsbildningen. I detta ansvar innefattas givetvis kraven på mångfald i speglingen av olika opinioner.

De av statsmakterna formulerade målen för kulturpolitiken bör föras över till radio- och TV-området. I konsekvens härmed bör i de kommande avtalen mellan staten och programföretagen radions och televisionens kulturansvar markeras starkare än som hittills skett.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till kulturutskottets hemställan i dess betänkande nr 24 på alla punkter.

ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! Remissyttrandena över radioutredningen ger uttryck för mycket stora förväntningar på statsmakternas behandling av radions och televisionens fortsatta verksamhet. De riktlinjer som departementschefen utarbetat för programverksamheten och som grundar sig på fyra vägledande

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

nyckelord, nämligen integritet, kvalitet, mångfald och decentralisering, tillgodoser enligt min mening väsentliga önskemål, som förts fram under remissbehandlingen.

När det gäller frågan om hur radio- och TV-verksamhetens organisation skall utformas för att dessa önskemål bäst skall kunna tillgodoses går emellertid meningarna starkt isär. Propositionens förslag om en koncernbildning med ett moderbolag och fyra programproducerande dotterbolag saknar stöd i utredningens förslag och även i remissopinionen.

Utredningen anser att behovet av en samordning av tekniska och allmänna servicefunktioner inom rundradiorörelsen talar mot en organisation med helt fristående företag. Utredningen anser också att en koncernbildning skulle innebära de minsta nackdelarna bland alternativa modeller med fristående företag. Utredningen förkastar emellertid koncernmodellen med tanke på dess bristande enhetlighet utåt och dess avsaknad av ett samlat ansvar för programverksamheten. Kravet på integritet och ett samlat ansvar tillgodoses enligt utredningen bäst, om verksamheten bedrivs inom ett sammanhållet företag.

En bred remissopinion stöder utredningens förslag rörande rundradions organisationsform. Statens kulturråd, Svenska kommunförbundet, Sveriges Radio, KF, LO, LRF, svenska kyrkans centralråd, Sveriges frikyrkoråd, TCO, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, ABF, Pressens samarbetsnämnd, KLYS, Sveriges författarförbund, Svenska teaterförbundet, Svenska artisters och musikers intresseorganisation samt tio av landets länsstyrelser anser att rundradioverksamheten även i fortsättningen bör hållas samlad i ett enda företag, Sveriges Radio.

Flertalet av nyssnämnda remissinstanser anser dock att Sveriges lokalradio och Sveriges utbildningsradio även i fortsättningen bör vara dotterbolag till Sveriges Radio.

Relativt få remissinstanser förkastar utredningens organisationsförslag. Länsstyrelsen i Uppsala län, SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund samt de borgerliga partiernas ungdomsförbund anser dock att rundradioverksamheten bör bedrivas av fristående programföretag eller enheter med särskilda styrelser.

Enligt min mening redovisas i propositionen inte tillräckligt bärande skäl för den genomgripande förändring av Sveriges Radios organisation som föreslås. Jag vill i det följande ge mina synpunkter på några av propositionens motiveringar för att dela upp Sveriges Radio i fyra programproducerande företag med ett moderbolag som sammanhållande organ.

En av grundtankarna i propositionen synes vara att objektivitet och saklighet bäst skulle främjas genom konkurrens som skapar förutsättningar för en mer balanserad nyhetsinformation och en mera mångsidig programpolitik. Men den konkurrens som kan skapas inom etermediernas verksamhetsområde kan enligt min mening inte ge sådana fördelar.

Med konkurrens menas en situation där konsumenten genom köplust eller köpmotstånd kan påverka produktionens inriktning, på både kort och lång sikt. Ett företag som producerar en vara som konsumenterna inte vill köpa,

därför att kvaliteten är för dålig eller priset för högt, slås ganska snart ut av ett företag som håller bättre kvalitet och/eller lägre priser. Den som köper en produkt av en producent lämnar inga pengar till det konkurrerande företagets produktion.

En sådan konkurrens kan inte åstadkommas inom radio-TV-området. Där blir det fråga om konkurrens mellan producenter och programföretag, där framgång eller misslyckande i huvudsak kan mätas i publiksiffror, men där konsumenten i stort sett saknar inflytande. Genom sin licensavgift betalar konsumenten sin del av den samlade produktionen oavsett hur stor del han kan utnyttja och oberoende av om han gillar eller ogillar produkterna.

Frågan kan naturligtvis ställas om programföretagens – producenternas – helt naturliga strävan efter höga publiksiffror kan ha en kvalitetshöjande effekt. På den punkten uttrycker emellertid departementschefen sina tvivel i följande uttalande:

”Det finns all anledning att notera den kritik för publikfrieri som tid efter annan har förts fram i den allmänna debatten. Även om det inte kan fastställas att strävan efter höga publiksiffror har varit ett självändamål måste man uppmärksamma de risker som finns inbyggda i ett system med konkurrerande programkanaler. Spekulative metoder för att nå höga publiksiffror måste motverkas”. Detta står på s. 191 i propositionen.

Jag delar departementschefens tvivel på konkurrensens kvalitetshöjande effekt. Om starka ekonomiska intressen – särskilt inom underhållningsbranschen – får flera programföretag att ”spela med” bland etermedierna, främjas en form av kommersialism utan konsumentinflytande. Det talar mot en uppsplittring av rundradioverksamheten på flera företag.

En annan motivering för uppdelningen av Sveriges Radio i flera företag är att radiomonopolet bör avskaffas. Departementschefen konstaterar att det finns ett allmänt stöd för att flera företag skall ha rätt att sända radio- och TV-program och att det blir omöjligt att bevara Sveriges Radios ensamrätt om man vill ta hänsyn till opinionen.

Jag ansluter mig helt till uppfattningen att radiomonopolet bör upphöra. Men jag har svårt att inse att den organisation som nu föreslås innebär sådana förändringar som avses, när man talar om ett upphävande av radiomonopolet. Vad som då åsyftas är bl. a. att lokala radio- eller TV-programföretag skall kunna startas av t. ex. undervisningsanstalter, organisationer eller enskilda. Kassett- och kabel-TV är andra möjligheter till ett bredare utbud av internationella, nationella, regionala och lokala TV-program. Det utrymme i etern och de möjligheter i övrigt som finns för en sådan fri verksamhet bör enligt min mening utnyttjas.

Det går emellertid inte att hävda att möjligheterna för denna friare verksamhet skulle vare sig öka eller minska därför att Sveriges Radios verksamhet delas upp på fyra programproducerande företag. Departementschefen konstaterar att en fri etableringsrätt inom radio och TV är en omöjlighet redan på grund av det begränsade antalet frekvenser. Och om Sveriges Radios nuvarande ensamrätt styckas upp på fyra företag, som var och en har ensamrätt inom sitt verksamhetsområde, så innebär detta inte

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

någon fördel för organisationer eller enskilda som vill anhålla om utrymme i etern för egna sändningar.

Jag anser alltså, herr talman, att radiomonopolet bör avskaffas i mån av utrymme i etern. Detta kan ske oberoende av om Sveriges Radios nuvarande organisation bibehålles eller den av regeringen föreslagna ordningen genomförs.

Medborgarnas intresse för radio-TV:s fortsatta verksamhet är i första hand inriktat på programverksamheten. De ökade resurser som tillförs radio-TV bör därför användas för programproduktion, inte på en kostnadskrävande administrativ omorganisation, vars konsekvenser för programverksamheten knappast kan överblickas.

Departementschefen anser att de övergripande målen – integriteten, kvaliteten, mångfalden och decentraliseringen – bäst kan tillgodoses genom en uppdelning av Sveriges Radio. Som jag tidigare redovisat kan jag inte dela denna uppfattning. Om riksdagen godkänner organisationsförslaget, uppstår en risk för att Sveriges Radio under de närmaste åren ställs inför betydande organisatoriska problem, att programverksamheten blir lidande och att utvecklingen inte alls för oss närmare de angivna målen.

I sin strävan att främja programföretagens integritet har departementschefen kraftigt understrukt att de fyra dotterbolagens styrelser skall ha stor självständighet gentemot moderbolagets styrelse. I samma syfte avstår departementschefen från att ge närmare direktiv om kompetensfördelningen mellan moderbolaget och dotterbolagen. Han säger vidare att något ytterligare beslut från riksdagens sida utöver vad som föreslås i propositionen inte erfordras.

Detta innebär att ansvaret för genomförandet av reformen läggs på Sveriges Radio, som får till uppgift att inom loppet av drygt ett år genomföra huvuddelen av omorganisationen, i varje fall så långt att ansvaret för programverksamheten fr. o. m. den 1 juli 1979 läggs på de fyra dotterbolagens styrelser, dvs. de redan befintliga styrelserna för lokalradion och utbildningsradion samt de två nybildade styrelserna för riksljudradion och TV. Därmed kommer rundradioverksamheten att ledas av minst fem styrelser med sammanlagt minst 67 styrelseledamöter och fem verkställande direktörer. Nämnade antal kan bli högre, om Sveriges Radio väljer möjligheten att bilda ett eller flera bolag för serviceverksamheten. Hur stora kansliorganisationerna för de olika styrelserna kommer att bli framgår inte av propositionen. Detta kommer Sveriges Radio att få avgöra.

Det sägs klart ifrån att styrelsens uppgift främst kommer att ligga på det administrativa och ekonomiska området och att den inte skall blanda sig i det löpande programarbetet. Därmed tycker jag att det också står klart att de resurser som behövs för att genomföra och driva den nya administrativa organisationen inte i nämnvärd grad kan komma programverksamheten till godo.

Den process som enligt propositionen skall vara genomförd till den 1 juli 1979 innebär – förutom uppbyggnaden av den ovannämnda administrativa apparaten – bl. a. följande: delning av centralredaktionen på de två nya

programbolagen, fördelning av de nuvarande distriktens personal och övriga resurser på de nybildade bolagen för TV och riksradio, beslut om hur teknikenhetens stabsfunktioner och övriga avdelningar skall placeras samt fördelning av övriga funktioner inom Sveriges Radio på de olika programföretagen och på det eller de serviceföretag som kan komma att bildas.

Dessa åtgärder kommer självfallet även att innebära fördelning och omplacering av personal, vilket för många anställda kommer att innebära förändrade arbetsuppgifter. Följaktligen kommer omorganisationen att kräva omfattande förhandlingsomgångar för att personalens rätt till medbestämmande skall kunna tillgodoses.

Om riksdagen bifaller propositionens förslag till omorganisation av Sveriges Radio, åläggs företaget att vidta genomgripande organisatoriska förändringar. Det torde höra till sällsyntheterna att statsmakterna beslutar om sådana ålägganden utan att berört företag eller myndighet och personalorganisationer i förväg fått ge sina synpunkter på förändringarna. Eftersom den föreslagna organisationen inte funnits "med i bilden" inom utredningen eller under remissbehandlingen, har jag för min del sett det som en rimlig åtgärd att riksdagen före beslut i ärendet sända på remiss till Sveriges Radio de delar av propositionen som berör uppsplittringen av företaget.

Inom de flesta områden anses det numera viktigt att konsumenternas intressen och synpunkter beaktas vid produktion och distribution av varor och tjänster. Detta bör eftersträvas även i radio-TV:s verksamhet. Departementschefen finner det angeläget att skapa former för kontaktverksamhet som ger allmänheten möjligheter att framföra synpunkter och önskemål på programverksamheten. Han avstyrker emellertid utredningens förslag om regionala publikråd. Han förutsätter att de nya programföretagen skall vidareutveckla olika former för publikkontakt i syfte att få till stånd en dialog med såväl allmänheten som folkrörelserna.

Med den organisation som departementschefen föreslår kan programföretagens ägare bli representerade endast vid moderbolagets bolagsstämma men inte vid programföretagens bolagsstämmor. För att tillgodose utredningens förslag om bolagsstämman som kontaktorgan i programfrågor föreslås att vart och ett av programföretagen utom utbildningsradion två gånger om året inbjuder ägarna, dvs. folkrörelserna, pressen och näringslivet, till konferenser om den egna programverksamheten. Det betyder att ägarna kan sända representanter till sammanlagt sex konferenser om året.

Enligt min mening är denna uppläggning av kontaktverksamheten mindre lämplig. Den belyser på visst sätt svagheten i den föreslagna organisationen. Deltagarna vid konferenserna torde vara allmänt intresserade av radio-TV-frågor. Men på den ena konferensen skall man i huvudsak diskutera ljudradioverksamhet, på den andra enbart TV-verksamhet och på den tredje enbart lokalradioproblem. En meningsfull debatt om kompetens- och resursfördelning mellan företagen kan inte föras på någon av dessa konferenser. Och representanterna får inte möta ansvarigt organ för den samlade radio-TV-verksamheten med möjlighet att samtala om samordningsproblem, sändningstider och programtablåer.

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Trots att utredningens förslag om regionala publikråd kritiserats av många remissinstanser är jag för min del övertygad om att den kontaktformen är bättre än de i propositionen föreslagna företagskonferenserna. Jag skulle därför gärna ha sett att inrättandet av regionala publikråd hade funnits med i dagens riksdagsbeslut. Men eftersom utredningens förslag på den punkten inte har följts upp i motioner eller vid utskottsbehandlingen är det inte meningsfullt att ställa något yrkande här i kammaren.

Herr talman! Jag har alltså inga andra yrkanden än bifall till utskottets hemställan utom vad gäller organisationsfrågan, där jag ämnar stödja reservationen I.

Sedan vill jag säga några ord om Sveriges Radios kontakt med folkrörelserna.

Bevakningen av folkrörelserna har mycket stor betydelse för radions och televisionens spegling av kultur- och samhällslivet och medborgarnas intressen under arbete och fritid. Departementschefen instämmer i de synpunkter som framförts i utredningen och under remissbehandlingen, nämligen att det finns fog för kritiken att Sveriges Radio i viktiga avseenden försummat folkrörelserna och att insatser bör göras för att inom radio-TV öka kunskaperna om folkrörelserna.

Enligt min mening är bevakningen av folkrörelserna mycket ojämn. Man kan inte påstå att idrottsrörelsen är dåligt bevakad i radio-TV. Den har stort utrymme, och bevakningen sker med inlevelse och kunnighet. När det gäller övriga ideella folkrörelser kan jag instämma i önskemålet om ökade kunskaper inom radio-TV.

Beträffande de kristna samfundet har dock sändningarna från det reguljära gudstjänstlivet kompletterats med sång- och musikprogram, som vunnit stor uppskattning och som jag tycker är värda allt erkännande. Kvar står emellertid det rimliga önskemålet om reguljära TV-sändningar av söndagsförmiddagsgudstjänster, som jag tycker bör tillgodoses.

Den folkrörelse som har störst anledning att känna besvikelse över radio-TV är enligt min mening nykterhetsrörelsen. Presentationen av kulturutbud, studie- och informationsverksamhet inom nykterhetsrörelsen är oerhört blygsam i etermedierna. Enbart IOGT-NTO-rörelsen har ca 140 000 medlemmar, och verksamheten bedrivs i ca 2 000 lokalavdelningar. Om därtill läggs övriga nykterhetsorganisationer står det helt klart att rörelsen vid sidan av kyrkosamfundet och idrottsrörelsen hör till vårt lands största ideella folkrörelser.

Intrycket av bristande kunskaper och intresse för nykterhetsrörelsernas intressen och verksamhet förstärks ytterligare av att vissa underhållningsprogram ger utrymme för alkoholbruk och alkoholtraditioner som står på gränsen till verklighetsförfälskning. Det är olämpligt att vårt lands största sociala problem, alkoholbruket, används för att roa radio-TV-publiken på ett sätt som måste uppfattas som ett hån mot den stora folkrörelse vars hela verksamhet syftar till att minska alkoholbruket och därmed också skadorna.

Vad vi främst behöver för att komma till rätta med alkoholproblemet är

ökad förståelse och samverkan mellan människor med olika dryckesvanor i syfte att bryta alkoholtraditionernas sociala tryck och få till stånd en ordning där den alkoholfria drycken alltid finns med som främsta alternativ.

Radio-TV bör enligt min mening medverka till en sådan utveckling genom att motverka den polarisering mellan helnykterhet och alkoholkonsumtion som f. n. är mycket vanlig vid speglingen av alkoholbruket. Jag tycker, herr talman, att det är rimligt att önskemål härom får komma till uttryck när riksdagen behandlar radio-TV:s fortsatta verksamhet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

**ANDERS BJÖRCK (m):**

Herr talman! Det finns en fråga som jag har fått gång på gång i alla sammanhang under det senaste året när jag varit ute bland människorna, och den lyder: Kommer reformen av Sveriges Radio att ge oss bättre program? Den frågan har ställts av högst olika människor, och den har varierats i det oändliga. Blir det nu verkligen en bättre programkvalitet? Blir det slut på vänstervridningen? Kommer Stockholmsdominansen att fortsätta?

Jag önskar att jag i dag kunde ge ett kort och positivt svar på denna fråga – att jag kunde säga att vi i och med dagens beslut snabbt får de förändringar som efterlyses av så många lyssnare och tittare, ja, utan tvivel av den stora majoriteten av dem.

Reformer brukar sällan bli vad deras tillskyndare har hoppats eller deras motståndare fruktat. Så blir det nog inte heller den här gången. Men jag tror att jag vågar göra bedömningen att vi nu tar ett viktigt steg för att begrava det gamla radio- och TV-monopolet. De sörjandes skara ute i landet är med all säkerhet mycket ringa och begravningskransarna få och föga påkostade.

Jag har med detta velat markera att jag ser dagens beslut som det första i en utveckling mot en helt annan massmediestruktur än den vi har i dagens Sverige – bort från det stora monopolföretaget Sveriges Radio, mot helt självständiga och med varandra konkurrerande företag. Nya medier som närradio, video och teletext kommer ytterligare att väsentligt öka programutbudet och valfriheten. Ett närliggande projekt som förtjänar allt stöd för att förverkligas är den nordiska TV-satelliten. Här måste den svenska regeringen fortsätta att spela en positiv och pådrivande roll.

I och med dagens beslut skapar vi goda förutsättningar för att gå vidare på mångfaldens och valfrihetens väg. Det handlar inte om att omorganisera för omorganiseringens egen skull. Också organisationens utseende kan medverka till att förbättringen av programutbudet kan förverkligas.

Herr talman! Jag reagerade när jag lyssnade på Eric Enlunds anförande, därför att den inställning som han har till organisationsfrågan har jag förvisso icke mött ute bland folkpartistiska sympatisörer. Av dem har jag fått ett helt annat intryck, nämligen att de snarare velat gå längre, mot helt självständiga företag.

Det är faktiskt, herr Enlund, icke rätt att vi i radioutredningen inte tittade

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

på andra alternativ, för det var just vad vi gjorde. Jag satt med i den utredningen och kan berätta att vi utredde tre skilda alternativ mycket noga: dels ett sammanhållet företag, dels en uppdelning på ett televisions- och ett ljudradioföretag, dels en uppdelning enligt fransk modell med ett antal helt självständiga och med varandra konkurrerande företag. Det fanns också, herr talman, en reservation från de borgerliga ledamöterna som gick ut på att ge samtliga kanaler, även de båda TV-kanalerna, egna styrelser inom ramen för ett sammanhållet företag. Så förvisso har dessa frågor utretts och utretts mycket noga inom radioutredningen. Sedan är det en annan sak att man av politiska skäl stannat för en kompromiss av det utseende som vi nu har att ta ställning till, nämligen ett paraplyföretag och ett antal självständiga bolag.

Jag tycker att det är svårt att förstå den negativa reaktion till den aktuella reformen som kommit från vissa organisationer. Jag säger med avsikt organisationer, därför att jag har mött en helt annan inställning hos många av de medarbetare inom Sveriges Radio som jag har haft tillfälle att tala med under senare tid. Reaktionerna har naturligtvis varit varierande, men de har varit av ett helt annat slag än de som intagits av SIF-klubbens ledning. Den vanligaste reaktionen har varit en försiktig förväntan över att det nu äntligen händer något och övertygelsen att den nya organisationen på litet sikt kan återskapa den arbetsglädje som många tycker sig ha saknat inom Sveriges Radio under de senaste åren. Jag har inte träffat någon som delat de domedagsvisioner som kommit till uttryck i de brev m. m. som vi fått från de berörda organisationerna.

Men åter till den fråga som verkligen måste ställas i dag: Blir det nu bättre program? Ja, jag tror det, även om det kommer att ta en viss tid. Den nya organisationen leder till att vi får i stort sett självständiga företag av mer behändig storlek än i dag. I sin tur blir resultatet att man kan sköta sina egna angelägenheter bättre, man kan slippa att ta hänsyn som man i dag måste göra, kommunikationsvägarna blir kortare. Det är ingen hemlighet att man från t. ex. lokalradions sida – även personalen – har varit i hög grad inriktad på att bli så självständig som möjligt, gärna helt och hållet självständig. Det har funnits stor enighet bland dem som varit ute i den praktiska verksamheten.

Vi får egna styrelser för de olika företagen, och det kan bidra till att vi får den kreativitet som i dag saknas. Vi kommer att få en konkurrens som blir hälsosam, och vi kommer med all sannolikhet att kunna få ned administrationskostnaderna. Den decentralisering och divisionalisering som ägt rum inom näringslivet måste rimligtvis också ha paralleller här.

Men det är, herr talman, i dag mycket viktigt att slå fast att vi under inga omständigheter får låta det moderbolag som nu föreslås, och som enligt min mening alls icke behövs, växa eller åta sig andra uppgifter än vad som direkt åläggs det i propositionen. Dessa är som bekant mycket begränsade. Den som blir chef för det nya moderbolaget måste ha helt klart för sig detta och vara beredd att arbeta på dessa villkor. Det är definitivt icke en ny radiochef som skall utses, som man får intryck av när man läser tidningarna, utan det är en ny VD för ett mycket litet företag – med 40–50 anställda – med vissa

begränsade administrativa uppgifter. Makten skall ligga hos de fyra nya företagens styrelser och under inga omständigheter hos moderbolaget. En utveckling i den senare riktningen kommer att strida mot det beslut som riksdagen förmodligen kommer att fatta om några timmar.

Riksdag och regering måste med stor uppmärksamhet följa denna utveckling och vara beredda att gripa in om något skulle hända som fjärrar oss från de riktlinjer för moderbolagets verksamhet som uppställs i propositionen. Det gäller naturligtvis i första hand statsrådet Wikström, som har det yttersta ansvaret härvidlag, och regeringen i övrigt – och jag kan försäkra att många enskilda ledamöter i den här kammaren med stor noggrannhet kommer att följa frågan.

Men, herr talman, den nya organisationen är bara *ett* led i strävandena att skapa förutsättningar för bättre program. Andra väsentliga inslag finns i propositionen, och jag skall här inte ta upp tiden med att peka på dem. Jag vill bara nämna ökad frilansmedverkan, som behövs, och satsning på en ökad regional produktion m. m.

På två punkter har det blivit en enligt min mening onödigt upphetsad debatt. Det gäller till att börja med den paragraf i radiolagen som föreslås ändrad till att värna om "det demokratiska statsskickets grundidéer". Här har en betydande opinion – jag tvekar inte att säga det – mobiliserats, och otaliga inlägg har gjorts mot denna skrivning.

Det har hävdats att den nya formuleringen skulle innebära en begränsning av yttrandefriheten. Jag kan icke se det så. Låt oss först och främst konstatera att det måste finnas bestämda regler för programutbudet. Såväl radioutredningen som konstitutionsutskottet och nu sist kulturutskottet har funnit att den nya formuleringen bättre än den gamla täcker de önskemål som med alla skäl finns för att värna om den syn på demokrati som finns förankrad hos svenska folket och som rimligen också måste slå igenom i programverksamheten.

Jag vill här erinra om den undersökning som professor Westerståhl gjorde på radioutredningens uppdrag och som klart visade att de kommunistiska diktaturerna i öst behandlades betydligt mer positivt än demokratierna i väst i televisionens nyhetssändningar. Den här utredningen måste vara ett memento för medarbetarna och ledningarna inom Sveriges Radio i fortsättningen.

En annan debatt förstår jag än mindre. Den gäller kravet, som nu slås fast, att varje programföretag skall se till så att det blir balans mellan olika åsikter i varje företags programutbud. Detta har kommit att tolkas så att yttrandefriheten för de anställda vid Sveriges Radio skulle inskränkas.

Jag konstaterade nyss att det måste finnas vissa bestämda regler, och det har, såvitt jag kan förstå, ingen haft någonting att invända mot. Det får vi acceptera när det gäller massmedier av olika slag och då självfallet också för Sveriges Radio.

Men då skall vi konstatera att radionämnden hittills har utgått från att ljudradion och televisionen var för sig balanserar sitt utbud. Något annat vore ju också fullkomligt orimligt. Att hävda att en kanal skulle kunna tillåta sig

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

att vara vänstervriden därför en annan är högervriden går naturligtvis inte. Hur skulle det se ut om man började göra sådana här vägningar mellan de olika företagen, där man lade in olika balansvikter för de olika företagens och kanalernas utbud? Det resonemanget skulle, herr talman, teoretiskt kunna leda till fullkomligt absurda situationer. Man skulle kunna hävda att en fascistisk ljudradio skulle balanseras av en kommunistisk television, eller vilka tokigheter som helst. Det finns ingen rätt i dag – och kommer naturligtvis inte att finnas i fortsättningen heller – för något programföretag att med ett annat träffa någon sorts avtal som går ut på att man skall ha en åsiktsfördelning mellan företagen. Några principiella eller praktiska problem av någon storleksordning att leva upp till detta krav kan det rimligtvis inte finnas. Om medarbetarna vid och ledningen för Sveriges Radio upplever detta som mycket besvärande, finns det verkligen all anledning för dessa människor att tänka över sin situation.

Herr talman! Mot bakgrund av den debatt vi haft i denna fråga förutsätter jag att radionämnden på eget initiativ, när den nu kommer att få större resurser, verkligen följer upp denna fråga och ser till att propositionens intentioner uppfylls.

Herr talman! Låt mig sluta med att säga att debatten om det beslut som vi skall fatta i dag har pågått i flera år. Vi kommer nu att få en ny debatt, nämligen om hur riksdagens beslut skall omsättas i praktiken och om att det verkligen sker i den anda som vi här kommer att besluta om. Det är mycket väsentligt att så blir fallet. Allmänhetens krav på förändringar är nämligen av sådan art att det måste bli märkbara förbättringar i programverksamheten. Annars riskerar vi att få en ny debatt med krav på mer drastiska åtgärder. Då tror jag inte att den enighet som herr utbildningsministern i sin inledning i går talade om längre kommer att finnas. Jag tror emellertid och hoppas att det beslut vi nu skall fatta ger grund för positiva förändringar. Nu ankommer det på styrelserna och på de anställda inom företagen att se till att de här intentionerna verkligen genomförs.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag avser inte att polemisera mot Anders Björck – det vore helt meningslöst. Men Anders Björck gjorde här en tolkning av innebörden i dagens beslut, som jag inte kan gå förbi. I mitt huvudanförande uttalade jag vissa farhågor för att beslutet är ett första steg i en planerad utveckling mot en ännu större uppsplittring av programverksamheten och en ytterligare försvagning av moderbolaget. Anders Björck har här bekräftat mina allvarligaste farhågor, och han har gjort det också i egenskap av ledamot av radioutredningen. Jag hoppas därför att utbildningsministern senare under debatten är beredd att ta avstånd från den tolkning av dagens beslut som Anders Björck gjorde.

ANDERS BJÖRCK (m) kort genmäle:

Herr talman! Det vore bra om Georg Andersson lyssnade på vad som sägs från den här talarstolen. Jag sade mycket klart att jag och naturligtvis mitt parti ser detta som en möjlighet till en utveckling i riktning mot självständiga och med varandra konkurrerande företag. Det kan inte vara obekant för Georg Andersson att mitt parti sedan länge önskar en sådan utveckling. Det står uttryckligen i vårt partiprogram, och det har vi sagt gång på gång i den här kammaren och i olika massmedia. Det är en principiell inställning som vi naturligtvis har kvar. Det finns anledning att säga det just i dag, därför att denna proposition naturligtvis innehåller kompromissförslag. Vi sluter upp kring propositionen och kommer självklart att rösta för den. Jag sade också att jag tycker att den ger goda förutsättningar för att få till stånd förbättringar av programverksamheten.

Detta innebär inte att vi plötsligt, över en natt, ändrar vår principiella inställning. Det står olika saker i skilda partiers program. Min tolkning, som Georg Andersson vill att herr Wikström skall ta avstånd ifrån, stämmer till punkt och pricka med vad som står i folkpartiets partiprogram och vad som stod på folkpartiets affischer inför valet 1976.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom Anders Björck nu uppger sig tala å moderata samlingspartiets vägnar, ger det mig ytterligare anledning att uppfordra utbildningsministern att ge sin syn på den utveckling som han ser framför sig med anledning av dagens beslut.

THIURE JADESTIG (s):

Herr talman! Massmedias genomslagskraft är mycket stor. Svenska folket gläder sig och lider tillsammans med TV-seriernas personer. När någon av idolerna har framgång, gläder vi oss. När olyckan är framme, sörjer vi. Dikten blir så lätt vår egen verklighet.

Många övertar också TV-vännernas vanor. När TV i åratal visat att den engelska överklassen älskar skinnsoffor, börjar svenska folket också älska skinnsoffor.

Utbildningsministern understryker i propositionen radions och TV:ns genomslagskraft. Han slår fast vikten av att Sveriges Radio känner sitt ansvar när det gäller bruk av alkohol.

Jag vill instämma i utbildningsministerns uppmaning till Sveriges Radio. Radio och TV måste i framtiden känna ett större ansvar i alkoholfrågan än vad man hittills har gjort. Sveriges Radio har enligt min mening gjort många övertramp när det gäller att spegla alkoholbruket. Det gäller inte enbart den utländska, inköpta produktionen. Den egna är i många avseenden inte bättre.

Det verkar som om TV-producenterna inte vill sätta sig in i de, som jag tycker, enkla mekanismer som det här är fråga om.

Ta t. ex. de många serier som TV visat om den engelska överklassens liv och leverne. Det har varit serier som ofta givit goda inblickar i hur denna

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

överklass vältrat och fortfarande vältrar sig i lyx. Där ingår också en stor konsumtion av alkohol i lyxförpackning.

För mig är det obegripligt att TV-producenter och inköpare av utländska TV-program inte begriper att många TV-tittare tar efter de alkoholvanor som så ofta demonstreras i radio och TV.

Alla som tänker efter det minsta kan naturligtvis förstå vad detta betyder för de alkoholberoende, nämligen en mycket svår frestelse. Bara den kunskapen borde räcka, tycker man, för att de ansvariga skulle avstå från dessa inslag av alkoholreklam i TV. Men hänsynslösheten mot de alkoholberoende är ju stor överallt i samhället. En mer långsiktig följd av denna ständiga alkoholreklam i framför allt TV är förstärkandet av alkoholvanorna. Allt fler människor sugas in i en allt större alkoholkonsumtion. Till dem som är ansvariga för programutbudet i radio och TV vill jag slutligen säga: Vi kan enligt min mening inte lagstifta om förbud mot alkoholinslag i TV- och radioprogrammen. Däremot anser jag att man har rätt att kräva att även för Sveriges Radio måste gälla regeln "Frihet under ansvar".

I utskottsbetänkandet hänvisas till utbildningsministerns uttalande, och såväl kulturutskottet som konstitutionsutskottet skärper tonen när det gäller den varsamhet man har rätt att vänta beträffande speglingen av bruket av olika gifter, t. ex. alkohol. Samma markering gör man när det gäller olika former av våldsinslag – som tyvärr inte är så ovanliga.

Jag hoppas, herr talman, att riksdagens behandling av och dess uttalande i dessa frågor nu blir vägledande och att vi har att motse att glorifieringen av dessa samhällsavarter starkt tonas ner.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! I måndagens Dagens Nyheter kunde man i två olika artiklar, den ena av Olle Findahl och den andra av Mauritz Edström, läsa att den föreslagna nya demokratibestämmelsen i radiolagen skulle innebära att åsiktsfriheten inskränks och utrymmet för kontroversiella program minskar. Som bevis för påståendet att den nya demokratiparagrafen skulle hota åsiktsfriheten i etermedia hävdar de båda artikelförfattarna att det med den nya paragrafen inte blir möjligt att fritt beskriva andra former av demokrati än den klassiska parlamentarismen.

Denna synpunkt har framförts vid flera tillfällen tidigare. Den framfördes i riksdagsdebatten i går och alltså i två skilda artiklar i Dagens Nyheter dagen före riksdagsdebatten. Nu förhåller det sig dock på det viset att det i motiveringen till den nya formuleringen sägs att till det demokratiska statsskickets grundidéer *inte* räknas t. ex. parlamentarism. Sanningen är alltså att den föreslagna bestämmelsen *inte* innebär någon skyldighet för programföretagen att slå vakt om det parlamentariska systemet. Men ändå kritiserar man in i det sista förslaget för just detta.

Någon av kritikerna kan naturligtvis ha missuppfattat bestämmelsen, men det kan rimligen inte gälla alla debattörer under hela den långa tid som debatten har pågått. Man måste därför ställa frågan: Vad är det för avsikt med en debatt och en journalistik som först förvanskar ett förslag och sedan

kritiserar förslaget på just den punkt som man har förvanskat? Sanningen är att bestämmelsen är ett stöd för yttrandefriheten – inte ett hot.

Demokratiparagrafen utgör en precisering av vad som tidigare har funnits i avtalet. Den hittills gällande bestämmelsen har inneburit ett åtagande för programföretaget att vara partiskt till förmån för demokratin. Bestämmelsens mycket allmänna formulering jämte det faktum att begreppet demokrati i den allmänna debatten givits en successivt mer vidsträckt och mer omstridd definition har gjort bestämmelsen svårtolkad och svåränvänd. Dess betydelse har därför inte till fullo blivit den avsedda: en garant för att radio och TV inte kan användas av antidemokratiska krafter. Av detta skäl föreslog radioutredningen efter ingående diskussioner en omformulering av bestämmelsen och dess överflyttning till radiolagen.

Efter att ha lyssnat till debatten i går undrar jag om inte en hel del skulle ha vunnits om debattdeltagarna hade läst radioutredningens betänkanden. Det var faktiskt så att radioutredningen – och då tänker jag både på ledamöter och sekretariat – rätt ingående penetrerade den här frågan och också flertalet andra frågor. Jag tycker att det är viktigt att man här från kammarens talarstol stryker under det fina arbete som på många punkter gjordes av radioutredningen.

Herr talman! Syftet med ändringen är alltså att göra bestämmelsen mera precis och därmed ge den ett reellt innehåll, så att den kan användas då behov därav uppstår. Jag kan förstå motståndet från dem som önskar att denna bestämmelse skall förbli en död paragraf därför att de inte vill att radio och TV faktiskt skall verka för demokratin. Jag har svårare att förstå socialdemokraternas inställning. Inom parentes vill jag notera att två av de socialdemokratiska ledamöterna i radioutredningen gav sitt stöd åt den nu i propositionen föreslagna formuleringen.

Den föreslagna bestämmelsen innebär en formell insnävring av bestämmelsens omfattning, vilket som sagt med hänsyn till tidigare praxis har liten betydelse. Samtidigt markerar den de två centrala delar av demokratibegreppet som i detta sammanhang är relevanta, nämligen det demokratiska statsskicket och respekten för människovärdet. Jag utgår ifrån att de socialdemokratiska reservanterna i reservationen 13 i och för sig inte ifrågasätter den här värderingen utan att deras motstånd gäller någonting annat och då i första hand formuleringens precisering till just dessa båda sidor av demokratin.

Jag vill då säga att andra sidor av demokratin, t. ex. föreningsdemokrati och arbetsdemokrati, rimligen inte kan ges samma absoluta stöd i radiolagen, eftersom uttrycksformerna anses variera. F. ö. vill jag i det här sammanhanget hänvisa till vad radioutredningen anfört, framför allt på s. 304, och om de delar av demokratins teknik som inte omfattas av det här stadgandet.

Jag finner det således naturligt att man har en demokratiparagraf, och jag tror att det är värdefullt att den ges en sådan precisering att den kan tillämpas. I och för sig lär inte nuvarande programförhållanden påkalla någon speciellt frekvent tillämpning, men jag vill i anknytning till en artikel av Ulf Linde i Dagens Nyheter uttrycka mig på det viset att vi vill ha fria massmedia som en

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet. m. m.*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

garant mot maktmissbruk, men då måste det också finnas garantier mot maktmissbruk från massmedias sida. Detta gäller naturligtvis i särskilt hög grad företag som har monopol på ett visst medium.

Nog borde de demokratiska partierna kunna enas om att radiolagen skall innehålla en bestämmelse som entydigt ålägger programföretagen att slå vakt om vårt demokratiska statsskick. Den som i en sådan bestämmelse kan spåra ett hot mot tryckfriheten måste ha ett väl utvecklat sinne för konspirations-teorier.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Björn Molins inlägg skapade klarhet på några punkter där jag inte kunnat få någon klarhet i andra anföranden som har hållits om demokratibegreppet här i kammaren. Jag har givetvis med stort intresse läst utredningens betänkande, och jag är väl medveten om de argument som där förs fram.

Nu kan jag fastställa att Björn Molin i motsats till andra talare här gått med på resonemanget att förslaget innebär en formell insnörning. Vidare noterade jag att han konstaterade att föreningsdemokrati och liknande former av demokrati inte skall likställas med det demokratiska statsskicket, och därvid kan väl Björn Molin och jag enas om att det gäller inte nu sådana uttryck som parlamentarism, utan det gäller själva grundprinciperna.

Låt mig då helt kort notera att på den här punkten har Björn Molin och jag olika uppfattningar. Jag tycker nämligen att demokrati i den vida meningen att den innesluter exempelvis föreningsdemokrati hör till de demokratiska värden som Sveriges Radio *partiskt* skall slå vakt om, och det är en av anledningarna till att jag för min del vill hålla fast vid den gamla formuleringen.

Vi diskuterade emellertid detta så mycket i går att jag inte skall förlänga debatten med något utförligare inlägg. Men låt mig på en punkt odelat instämma med Björn Molin, nämligen när han säger att vi skall slå vakt om det demokratiska statsskicket.

BJÖRN MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag sade att en del av de kritiker som hörts av i debatten om den här bestämmelsen har förvanskat bestämmelsen, så gällde det inte Hilding Johansson. Jag nämnde direkt som exempel två artiklar i Dagens Nyheter i förrgår.

Men jag vill ändå framhålla, med anledning av vad Hilding Johansson sade, att invändningarna mot bestämmelsen är egentligen sinsemellan motstridande. Hilding Johansson säger här, och han sade det också i går, att felet med bestämmelsen är att den är för snäv – den tar med för litet av demokratin. Det demokratiska statsskickets grundidéer skall Sveriges Radio verka för, men – menar Hilding Johansson – man skall inte snäva till det för mycket, det skall vara ett vidare åläggande för Sveriges Radio. Eller annorlunda uttryckt: Producenternas frihet skall vara litet mindre än vad den

blir med den här bestämmelsen. Det är innebörden av vad Hilding Johansson säger.

Däremot har flera andra – kanske framför allt företrädarna för Sveriges Radio – sagt att den här demokratibestämmelsen är farlig därför att den går för långt, den är för vid, den kan bli ett alltför stort åläggande för Sveriges Radio. Jag säger detta för att visa att kritiken mot bestämmelsen är av väldigt olika slag, och det har nog bidragit till en del av besynnerligheterna i argumentationen när det gäller denna fråga.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av Georg Anderssons fråga till mig i en replik till Anders Björck vill jag säga några ord.

Hela regeringen står bakom propositionen. Regeringspartierna har olika traditioner och olika partiprogram men har anslutit sig till propositionens förslag. De enskilda riksdagsledamöterna har sina personliga uppfattningar som de naturligtvis har rätt att framföra. Både Eric Enlund och Anders Björck och åtskilliga andra har under debatten utnyttjat denna rätt.

Den organisationsform som regeringen och utskottet nu förordar kommer att gälla under hela avtalsperioden, dvs. fram till 1986.

ANDERS BJÖRCK (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan naturligtvis instämma i vad herr utbildningsministern här sade. Jag tycker det är väldigt förvånande att vi nu plötsligt har fått upp denna debatt, därför att mitt huvudanförande var en lovsång till propositionen. Jag sade, herr talman, ordagrant:

”Riksdag och regering måste med stor uppmärksamhet följa denna utveckling och vara beredda att gripa in om något skulle hända som fjärmar oss från de riktlinjer för moderbolagets verksamhet som uppställs i propositionen.” Det är ett citat ur mitt anförande. Jag återkom på flera ställen till att den här propositionen verkligen måste uppfyllas. Att då Georg Andersson går upp för att tala om att man är på väg bort från detta i form av ett sabotage har jag mycket svårt att förstå. Vad jag ordagrant sade när det gäller det Georg Andersson hängde upp sig på var:

”Jag har med detta velat markera att jag ser dagens beslut som det första i en utveckling mot en helt annan massmediastruktur än den vi har i dagens Sverige — — — .”

Det borde vara ofrånkomligt att det beslutet förändrar massmediastrukturen i Sverige på flera sätt, och andra beslut kommer också att bidra till detta.

Den här propositionen gäller när vi väl har fattat beslutet för sju år, och då måste vi se till att den uppfylls. Det parti som har svävat på målet härvidlag är ju, herr talman, Georg Anderssons parti, där hotet om att riva upp detta gång på gång har återkommit. Det är Georg Andersson och hans parti som svävar på målet i denna fråga, icke några andra.

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för det klargörande han gjorde, att dagens beslut avser hela avtalsperioden. Jag hade inte väntat mig något annat. Jag skulle däremot ha önskat att utbildningsministern ytterligare hade klargjort hur han ser på utvecklingen under avtalsperioden. Man kan tänka sig, som jag befarade i mitt huvudanförande i går, att moderbolagets funktioner ytterligare försvagas – de görs ju mycket svaga redan i propositionen. Är det, som Anders Björck tidigare anförde, en strävan från hans parti i regeringen, moderata samlingspartiet, att snävt ange ramar för moderbolaget och göra dess funktion mycket svag, så är det angeläget att det ansvariga statsrådet klargör hur han ser på detta. Moderbolaget är ju ännu inte bildat, och här kan det naturligtvis hända en del saker inom den formella ram som riksdagens beslut nu anger.

Anders Björck – jag är nu inte i replik mot honom – talade om att vi svävar på målet. Men det är klart vilket alternativ vi ställer och vad vi röstar för i riksdagen. Vi röstar inte för den proposition och den organisationsmodell som regeringen föreslår.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Enligt propositionen är det Sveriges Radio som skall genomföra omorganisationen och självständigt svara mot de åtaganden som förutsätts i propositionen. Självfallet står det sedan partierna fritt att fortsätta debatten om massmediepolitiken i stort. "Das ist etwas Anders."

ANDERS BJÖRCK (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag blir mer och mer förvånad över Georg Anderssons inlägg. Han har inte lyssnat på vad jag har sagt – det må vara honom förlåtet, för det finns säkert annat att lyssna på i denna kammare under debatterna. Jag har sagt, till skillnad från Georg Andersson och hans parti, att vi skall slå vakt om propositionen.

Vad sade jag beträffande moderbolaget? Jag kan citera här också, det är tydligen det enda sättet att få in det i Georg Anderssons huvud:

"Men det är, herr talman, i dag mycket viktigt att slå fast att vi under inga omständigheter får låta det moderbolag som nu föreslås – – växa eller åta sig andra uppgifter än vad som direkt åläggs det i propositionen."

Det är väl rimligt att vi uppfyller riksdagens beslut. Eller har Georg Andersson börjat komma på andra tankar därvidlag? Skall vi kvälja riksdagsbeslut? Men det skulle föreligga osäkerhet om vi fick en socialdemokratisk regering nästa år. Då vet ingen människa vad som kommer att hända med Sveriges Radio. Kommer vi tillbaka till det nuvarande monopolet? Kommer man att göra en halvmesyr? Vad blir det? Det vet vi inte, därför att olika socialdemokrater talar med olika tungor.

Herr talman! Det är märkligt att vi fortfarande inte riktigt vet vad som kommer att hända på den här punkten. Det enda som vi vet är att alla partier som är representerade i regeringen kommer att slå vakt om den proposition som vi i dag skall besluta om och som jag ägnade huvuddelen av mitt inlägg åt

att försvara.

Sedan är det naturligtvis på det sättet att debatten om massmediernas framtid i Sverige måste vi fortsätta – det var detta jag tillät mig att göra i en enda mening. Men den debatten tål uppenbarligen inte Georg Andersson och socialdemokraterna.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag uppfordrade Jan-Erik Wikström till ett inlägg, och jag begärde replik med anledning av vad han sade. Jag har nämligen debatterat med honom, inte med Anders Björck. Men Anders Björcks oro inför vad som kommer att hända ger mig anledning att göra följande glädjande reflexion: Anders Björck tillhör dem som räknar med att socialdemokraterna vinner nästa val.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Som ett mycket viktigt övergripande mål för radio-TV under 1980-talet slås fast i propositionen att kvalitetsfrågorna skall prioriteras. Jag vet att jag företräder breda delar av publiken, när jag säger att det är viktigare att få färre men kvalitativt bättre program än att programmen ökar kvantitativt. Jag hoppas att man inom den nya radioorganisationen hittar sådana beslutsystem och ekonomiska system som verkligen stimulerar och bäddar för kvalitet före kvantitet. All erfarenhet säger att man genom en decentraliserad beslutsprocess får fram kunniga, kreativa och handlingskraftiga människor som tillåts ta egna initiativ, hitta och lansera nya idéer och utveckla de goda som redan finns. Inom ramen för den organisation som riksdagen nu skall besluta om finns alla möjligheter att högt prioritera kvalitetskravet.

Med decentralisering följer ökade möjligheter till kreativt skapande – idéflödet bromsas inte av en administrativ apparat som avskräcker idéskaparen. En annan viktig följd av decentraliseringen är ett ökat kostnadsmedvetande. Därmed frigörs också resurser för programverksamhet. Visserligen måste kanske ett antal enheter förstärkas med några specialister, vilkas tjänster man förut kunnat rekvrirera från centrala enheter, men å andra sidan får man i det decentraliserade systemet ett fastare grepp om kostnaderna, vilket sett över hela koncernen leder till en skärpt kostnadsövervakning och lägre totalkostnader. Sveriges Radio kan i dag liknas vid en koloss på lerbettor. De administrativa rutinerna är betungande och kostnadskrävande, vilket inte är god hushållning med begränsade resurser. Talet om ökade kostnader för det s. k. vertikala hugget är därför betydligt överdrivet.

Målen är nu uppställda. Nu gäller det att förverkliga dem. Det är då givetvis viktigt – eftersom det varit så mycket mummel omkring frågan om att förverkliga intentionerna i radiopropositionen; det har sagts att man med facketts hjälp, genom MBL osv., skall försena och försvåra genomförandet – att riksdagens företrädare noggrant följer de beslut vi nu skall fatta. Vi har anledning att under de kommande åren i samband med anslagstilldelningen noggrant undersöka om de beslut som fattas här i dag förverkligas.

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Sakligt sett ligger den i propositionen presenterade inriktningen av TV- och radioverksamheten mycket nära den fyrpartienighet som tidigare gällt i samband med dessa frågor, och otvivelaktigt ligger inriktningen i linje med vad det stora folkflertalet här i landet vill ha. Jag är också övertygad om att en stor majoritet bland personalen vid Sveriges Radio känner stor tillfredsställelse över den inriktning av radio- och TV-verksamheten som nu läggs fast.

De förestående MBL-förhandlingarna blir ett eldprov för Sveriges Radio. Men jag är övertygad om att de utan förseningar skall leda fram till positiva resultat.

Det är lätt att kritisera radio- och TV-verksamheten, men jag skall avstå från detta i dag och i stället försöka peka framåt – mot 1980-talets möjligheter, som nu öppnas om vi biträder utskottets hemställan.

Jag vill gärna understryka målsättningarna decentralisering och mångfald och citera Ragnar Oldberg, redaktören för kulturtidskriften Perspektiv. Han skrev: "Målet är mångfald i kulturuttrycken, uppbåd av de kulturellt arbetande folkliga krafterna och slutligen decentralisering av vårt kulturliv." Det handlar alltså om att människorna runt om i landet, också på landsbygden, skall få komma till tals. Deras intressen måste på olika sätt tillvaratas. Men minst lika viktigt är att de har rätt att kräva saklig och opartisk upplysning och information. De har rätt att kräva delaktighet. Alla människors lika rätt och värde måste vara vägledande även på detta område.

Det är viktigt att samhällsdebatten, kulturarbetet och näringslivet inte bara speglas från storstadshorisonten. En reell decentralisering förutsätter att såväl programresurser som beslutandefunktioner decentraliseras. Härigenom kan idéer och medverkan från hela landet föras in i programmen. Exempelvis kan man på detta sätt ge de regionala kulturinstitutioner som finns eller håller på att byggas upp väsentligt bättre möjligheter att också arbeta med radio och TV. Bl. a. genom den större satsningen på frilansmedverkan, som föreslås i propositionen, har vi möjlighet att nå målet en ökad produktion utanför Stockholm samtidigt som mångfalden tas till vara genom många och alla typer av frilansare i verksamheten. Kraven på ökad frilansmedverkan gäller givetvis också Stockholmsproduktionen. Genom en successiv utbyggnad av regional TV skapas förutsättningar för en decentraliserad programproduktion. Jag vill därför uttala min tillfredsställelse över att vi nu tar det principiella reformbeslut som innebär att vi inför regional TV över hela landet. Det gäller nu att steg för steg nå det mål som här sätts upp – elva regioner. Låt mig få uttala att jag hoppas att denna utbyggnad skall klaras under avtalsperioden och att man så snart som möjligt kan öka sändningstiden för regional TV. En utökning av tiden för regionala sändningar kan ske snabbt och skulle verkligen uppfattas positivt av tittarna.

När det gäller utbyggnaden av radio- och TV-verksamheten ute i landet vill jag uttrycka min glädje, en glädje som jag delar med den breda publiken. Det är alldeles klart att det är utanför storstadsregionerna utvecklingen av radio och TV skall ske under 1980-talet. Målsättningen slås fast här i dag, nämligen att både riksradio och riks-TV skall ha en ökad andel regional produktion. När

det gäller utbyggnaden av TV-verksamheten redovisas en analys av statsrådet på s. 178 och 179 i propositionen, där vikten av att TV-resurserna sprids jämnare på distrikten vid sidan av Göteborg och Malmö betonas, så att hela landet bättre kan täckas in.

I propositionen skisseras också en distriktsindelning för TV. Det är framför allt i vad gäller det mellansvenska distriktet angeläget att Sveriges Radio följer denna i den fortsatta utbyggnaden. Enligt min uppfattning är det väsentligt att man får homogena distrikt vid utbyggnaden. Uppsala län har då mer gemensamt med Örebro och Västmanland än med Stockholm. Men det är också viktigt att distrikten tilldelas resurser, så att de kan täcka hela området och inte bara huvudkontorets område. Filialer med nödvändiga resurser är då ett sätt.

Våra etermedia, radio och TV, betyder för många människor oändligt mycket i fråga om kulturtillgänglighet. Samtidigt medför de risker. En risk är att de verkar passiviserande. Därför är det viktigt att detta utbud uppvägs av insatser som stimulerar lokala och regionala initiativ på kulturens område. Kulturlivet på regional nivå behöver ny inspiration, nya kontakter och nya perspektiv. Jag är övertygad om att en ökning av samarbetet mellan Sveriges Radio och de regionala kulturorganisationerna och institutionerna kan bidra till detta.

Den tekniska utvecklingen på TV-området har nu gått så långt att det är fullt möjligt att producera olika former av program utan stora tekniska resurser. Ingenting hindrar att programverksamheten sker med liten mobil elektronutrustning i stället för med stora elektronkameror i studiolokaler. Det ger dessutom möjlighet att tillvarata den lokala miljön på ett helt annat sätt än vid en studioproduktion. Vi har också i programutbudet i radio och TV en skyldighet att förmedla intryck och impulser från olika delar av vårt land. Genom en decentraliserad programverksamhet tar vi vara på de krafter som finns runt om i landet. Men samtidigt är det ett oavvisligt krav, att den kultur som bjuds på våra nationalscener också skall kunna spridas till alla. Vi har ändå alla här i landet bidragit med resurser via skatten för att göra dessa föreställningar möjliga. Jag är fullt medveten om att de konstnärliga aspekterna inte i alla stycken kan bli tillgodosedda vid dessa s. k. transmissioner. Men jag är säker på att de som aldrig haft en möjlighet att få tag på en biljett till operan har överseende med detta. Och det måste ändå vara det centrala.

Lokalradion har en viktig uppgift när det gäller att decentralisera programutbudet och produktionen. Det är därför väsentligt att lokalradion kan utvecklas och förankras i länens samhällsdebatt, kulturliv och nyhetsförmedling. Lokalradion kan därigenom bidra till en ökad mångsidighet. Men detta förutsätter att lokalradion inte rotar sig i residensstäderna utan har en ärlig ambition att komma utanför dessa i sitt arbete. Vi är ännu bara i början av lokalradions framväxt, och jag är övertygad om att den genom att dra lärdom av de misstag och erfarenheter man gjort i början skall kunna utvecklas till en länsradio som blir ett måste för länsinnevånarna. Detta förutsätter givetvis att lokalradion också tilldelas erforderliga resurser.

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Många av de program som produceras för lokalradion lämpar sig mycket väl för rikssändningar. Det är därför orimligt att fortsättningsvis ha så vattentäta skott mellan lokalradio och riksradio som finns i dag. En stor del av lokalradions program bör via en programbank kunna ställas till förfogande för rikssändningar. Likaväl bör lokalradions reportrar kunna användas för bevakning av aktiviteter för riksradiation. Genom ett samarbete på detta sätt utnyttjar vi de samlade resurserna väl.

Låt mig nu, herr talman, gå över till en annan fråga som engagerat mig mycket i mitt folkrörelsearbete och som i stort sett glömts bort i denna debatt. Folkrörelsernas verksamhet har en mycket stor betydelse för det svenska samhället. Utvecklingen under 1950- och 1960-talen har emellertid på många sätt försvårat arbetet i folkrörelserna. Den främsta orsaken är den starka urbaniseringen. Man har också underskattat folkrörelsernas möjligheter att arbeta. Även de kommersiella krafterna har starkt bidragit till den försämrade arbetssituation som folkrörelserna befinner sig i.

Samtidigt har massmedia oftast nonchalerat det omfattande arbete som bedrivs i folkrörelserna och i stället uteslutande ägnat sitt intresse åt ytterlighetsgruppernas verksamhet. Bristen på insikt i folkrörelsearbete är givetvis en bidragande orsak till detta. Det är därför glädjande att utbildningsministern instämt i de krav på ökade kunskaper bland personalen vid Sveriges Radio om folkrörelsernas arbete som radioutredningen föreslagit. Det är väsentligt att folkrörelsernas betydelsefulla arbete speglas i radio- och TV-programmen. Lokalradion ger särskilda möjligheter till detta, vilket redan visats i några län. Men också genom regional TV-produktion kan folkrörelsernas roll i programverksamheten stärkas.

Ett omfattande TV-tittande konkurrerar med folkrörelserna om engagemanget från barn och ungdom. Genom ett konkret samarbete kan radio, TV och folkrörelser i stället komplettera varandra i programverksamheten. Detta kan ske genom att Sveriges Radio tillsammans med föreningslivet framställer debatthandledningar, diskussionsmaterial och utbildningsmaterial till vissa program, vilket skulle stimulera till tittande och lyssnande i grupp. I stället för att passivisera tittarna skulle det verka aktiverande och engagerande.

Det är viktigt att radio och TV speglar och bevakar olika opinioner och aktiviteter på ett sådant sätt, att de som deltar i dem eller företräder dem kan känna igen sig och sin verksamhet i programmen. Särskilt viktigt är detta i barn- och ungdomsprogrammen, vilka i ökad utsträckning bör kunna bli program med barn och ungdom och inte bara program för barn och ungdom. Bra kontakter med barn- och ungdomsorganisationerna är väsentliga i detta sammanhang.

Jag har velat uppehålla mig vid dessa frågor, eftersom jag anser att de är väsentliga och att det är viktigt att vi är klara över vad vi vill nå. Det är min förhoppning, bl. a. i egenskap av ordförande i statens ungdomsråd, att Sveriges Radio fortsättningsvis skall ägna dessa frågor ökat intresse. Det räcker då inte bara att bjuda in folkrörelserna till de olika publikföreläsningar som anordnas, utan informationen om folkrörelserna bland dem som producerar program måste också ökas. Detta kan bl. a. ske genom att i ökad utsträckning

knyta personer med folkrörelsekunnande till verksamheten.

Det internationella utbytet är en viktig del i kulturverksamheten och därmed också radioverksamheten. Inom Nordiska rådets ram har olika initiativ tagits för att stimulera den nordiska kulturgemenskapen. I detta syfte tillsattes utredningen angående TV-samarbete över gränserna. Som en fortsättning på denna utredning har en särskild statssekreterargrupp diskuterat frågan om överföring av TV- och radioprogram via satellit. Årets session med Nordiska rådet i Oslo hade att ta ställning till ett förslag från ministerrådet om fortsatt utredningsarbete, och som ett resultat av diskussionerna i Oslo har ministerrådet tillsatt en utredning för att se över de rättsliga, ekonomiska, tekniska och kulturella aspekterna på en nordisk TV-satellit.

Som kulturutskottet påpekar pågår nu ett omfattande utredningsarbete, vars resultat kan väntas inom två tre år. Det finns därför inte underlag i dag för att ta definitiv ställning till frågan. Men det finns ändå anledning att i denna radiodebatt göra några reflexioner.

De ekonomiska konsekvenserna av ett genomförande av satellitprojektet är betydande. Enligt försiktiga beräkningar innebär en fullt utbyggt satellitverksamhet för svenskt vidkommande årliga kostnader för de svenska TV-tittarna motsvarande vad som i dag satsas på svensk radio och TV via licensavgifter.

Det är i dagens ekonomiska läge nödvändigt att göra prioriteringar. I det sammanhanget kommer TV-satelliten långt ned på listan. Det är ytterst tvivelaktigt om den miljardsatsning som en nordisk TV-satellit skulle innebära kommer att stå i rimlig proportion till de kulturpolitiska effekterna eller om programutbudet kommer att uppfylla de kulturpolitiska krav vi har rätt att ställa. Detta är frågor som det fortsatta utredningsarbetet måste ge svar på.

I kulturutbytet mellan de nordiska länderna bör prioritet ges åt kontakter mellan folkrörelserna. Samarbete på mediaområdet kan utvidgas genom en ökad nordisk samproduktion och utbyte av material. Detta skulle öka kännedomen om de nordiska ländernas kultur- och samhällsliv och skulle också förbättra de ekonomiska möjligheterna att finansiera tyngre kvalitetsproduktion. Televisionen skulle också kunna göra insatser för att vidga språkförståelsen mellan de nordiska länderna. Genom att en bråkdel av de resurser, som en utbyggnad av satellitverksamheten kräver, avsätts till nordiska program skulle betydande insatser kunna göras på detta angelägna område.

Det är viktigt att utvecklingen av TV- och radiosamarbetet mellan de nordiska länderna inte stannar upp i avvaktan på ett slutligt ställningstagande till satellitfrågan. Efter färg-TV:ns allmänna genombrott står nu de stora multinationella elektronikföretagen redo att lansera och massproducera nya elektroniska apparater och nya massmedier. Det står klart att det är hos de multinationella företagen som behoven och intresset finns av alltmer avancerade medier – knappast hos de vanliga människorna. De kommersiella krafterna står alltså redo att driva fram en informationsexplosion, skapa ett

nytt behov av prylar. Samhället har däremot knappast någon beredskap att möta denna explosion med. Det är därför viktigt att de statliga utredningar som arbetar på detta område får de resurser som krävs för att utan tidsutdräkt bilda sig en uppfattning om utvecklingen och för att kunna presentera konkreta förslag, så att samhället får möjligheter att påverka utvecklingen inom mediaområdet.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till kulturutskottets hemställan.

I detta anförande instämde Stina Eliasson, Kerstin Andersson i Hjärtum, Maj Pehrsson, Anne-Marie Gustafsson, Sture Korpås och Britt Wigenfeldt (samtliga c).

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Radio och TV är på intet sätt dominerande inom massmedia. Svenska folket är i hög grad tidningsläsande och tidningsstatistiken anger klart och tydligt att dagspressen spelar en väl så betydelsefull roll som ljudradio och TV som nyhetsförmedlare, informatör och givare av förströelse.

Men det finns en väsentlig skillnad mellan dagspressen och veckopressen å ena sidan och radio och TV å den andra. Radio-TV har i vårt land formen av ett monopol. Medan dagstidningar, veckotidningar och tidskrifter konkurrerar hårt, och varje tidning – eller i varje fall de flesta – försöker vinna allmänhetens förtroende och därmed fler läsare, så har radio och TV knappast samma ambitioner. Hade det förhållit sig annorlunda, skulle vi ha haft ett väsentligt bättre utbud av program och programinnehåll än vad som varit och är fallet i vårt land.

Sveriges Radio har etermonopol och därmed basta. Ljudradion har ingen konkurrens av något annat ljudradioföretag. TV har ingen konkurrens av något annat TV-företag. Det förekommer visserligen en del konkurrens mellan de båda TV-kanalerna, men den konkurrensen har mest haft en lika säregen som förarglig form, tycker nog de flesta licensbetalare. Antingen konkurrerar TV 1 med TV 2 om det tristaste och mest samhällstillvända programmet eller också bjuder man samtidigt – någon gång ibland – på attraktiva sändningar. Är det en populär serie i ena kanalen är det inte sällan en spännande ishockey- eller fotbollsmatch i den andra.

Det finns också en annan skillnad, som möjligen kan ses som en konkurrensfaktor. Den består i att TV 2 mestadels bjuder på betydligt mera vänsterextrema program och personligt färgade politiska åsikter av medarbetare än vad TV 1 gör. Många TV-tittare uppfattar det också så, att "tvåan" är tråkigare än "ettan".

Skulle TV 1 och TV 2 ha varit tvungna att leva på att sälja sin produktion på samma sätt som dagstidningar och andra kommersiella tidningar i vårt land, dvs. i konkurrens med media av samma slag, skulle de båda TV-kanalerna för länge sedan ha fått läggas ned.

Jag är emellertid övertygad om att programmen i TV skulle kunna bli betydligt populärare hos allmänheten även utan en övergång till fri konkur-

rens i etern. Det skulle också kunna ske till lägre kostnader än vad fallet hittills varit. Det visar sig ju att de båda TV-kanalernas egenproduktion i stor utsträckning är mycket dyrbar i förhållande till köpta program. Och frågar man publiken, TV-tittarna, får man veta att egenproduktionen oftast är mindre populär än den inköpta underhållningen.

Vad TV:s programmakare och ledning inte förstått – eller struntat i – är att människorna i allmänhet kräver program som ger förströelse. Det är ganska naturligt – och fullt legitimt. Efter en arbetsdag tycker Svenssons eller Knutsons att de har rätt att få koppla av framför TV:n en stund eller kanske t. o. m. en hel kväll. Men då finner man knappast att det ena samhällstillvända och mer eller mindre åsiktsförmedlande – politiskt subjektiva – programmet efter det andra är vad man vill ha. Man tycker rent av att man har rätt att kräva en hel del förströelse i form av god underhållning för den dyrbara TV-licens man betalar.

Nu finns det för all del en hel del program som är av det slag som allmänheten önskar – även av Sveriges Radios egenproduktion. Men alltför mycket av programutbudet ges med skolmästaraktigt påtvingande eller med politiskt syfte. Frågar man svenska folket på ett vettigt sätt vad man verkligen vill ha, skulle det bli ganska dominerande krav på underhållningsserier, filmer av ordinarie slag – eller låt oss säga bra filmer – och rak nyhetsförmedling i kombination med subjektiva reportage. Program av typen "Arvingarna", som nyss förkättrades här, är vad de flesta vill ha; inte gråtrista socialistiska filmer från kommuniststater eller reportage om Fidel Castros förträfflighet.

Nu är det visserligen så, att Sveriges Radio och dess television hittills och i fortsättningen skall ta hänsyn till minoriteter. Det har man också gjort på ett alldeles speciellt sätt. Den promille av det svenska folket som politiskt befinner sig på den extrema vänsterkanten har man i så måtto tagit utomordentlig hänsyn till i programutbudet. Desto mindre har man emellertid tagit hänsyn till exempelvis de försvarsfrivilligt arbetande i landet, balterna i vårt land, Frälsningsarmén eller de religiösa TV-tittarna i övrigt. Kanske är dessa grupper – nämnda som exempel bland många andra – relativt sett så pass stora att TV:s programmakare inte vill räkna dem som minoritet och för den skull ger extremisterna i politikens utkanter så mycket mera program och uppmärksamhet.

När det gäller balterna – som är ett av exemplen – är dock dessa en minoritet i vårt land, men de program som hittills har kommit att beröra just dem har oftast eller som regel varit av kontroversiellt slag. Minst två gånger har TV kört filmen Legionärerna, som handlar om baltiska flyktingar och deras öde i Sverige, men den filmen är allt annat än representativ för verkligheten – den är omstridd – och den har i högsta grad upprört tiotusentals balter som sökt sin tillflykt i vårt land.

Herr talman! Jag har med stora förhoppningar läst regeringens proposition liksom det betänkande vi i dag behandlar om radions och televisionens fortsatta verksamhet. Och jag instämmer mer än gärna i utbildningsminister Jan-Erik Wikströms pregnanta målsättning att "Sveriges radio och TV är till

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

för lyssnarna och tittarna". Det är vad Sveriges Radio alltid skulle ha varit men knappast varit. Denna självklarhet, som utbildningsministern uttryckte det i gårdagens debatt, finns det ibland anledning att påminna om — och sannerligen inte bara ibland. Många av lyssnarna och tittarna är i dag missnöjda eller likgiltiga inför Sveriges Radios programutbud, sade utbildningsministern och hänvisade till tusentals brev och telefonsamtal från människor som hört av sig till honom. Statsrådet använde orden "många lyssnare och tittare". Det var faktiskt en så försiktig värdering av antalet att det rör sig om en undervärdering. Jag skulle tro att en majoritet av svenska folket är missnöjd med Sveriges Radio, främst vad gäller TV. Utbudet och kvaliteten är inte vad man anser sig ha rätt att begära.

Måtte nu den proposition vi skall besluta om verkställighet av leda till en ljudradio och en television med ett programutbud och en kvalitet som bättre svarar mot rimliga önskemål och som samtidigt svarar mot de oerhört väsentliga kraven på opartiskhet, saklighet och balans. Jag hoppas inte för min egen skull utan för svenska folkets, licensbetalarnas.

Kritiken mot Sveriges Radio-TV kan alltså delas upp i två delar. Den ena gäller undermåliga program och dåligt utbud, den andra gäller det politiska missbruket av radio- och TV-monopolet.

När nu en mängd program och balansen och sakligheten inte är vad de borde vara, enligt allmänhetens uppfattning, så är emellertid detta något som en hel del företrädare för Sveriges Radio förnekar. Många av dess chefer liksom programmakare anser i stället att både TV:ns och ljudradions programval, nyhetsinformation och reportage visar upp höjden av opartiskhet, saklighet och balans. Säger man då att de har fel och hänvisar till allmänhetens reaktioner i form av anmälningar till radionämnden, så får man höra av företrädarna för Sveriges Radio att just radionämnden är ett bevis på att praktiskt taget allting är bra och O. K. visavi radiolagen och avtalet mellan Sveriges Radio och statsmakterna.

Hur kan dessa Sveriges Radios företrädare hänvisa just till radionämnden för att få bevis på sin förträfflighet? Jo, radionämnden friar nästan alla anmälda program. Bara ett fåtal fälls eller kritiserats något.

Herr talman! När man hör detta är det naturligt att man drar den slutsatsen att det är fel på radionämnden, dess sammansättning eller dess reglemente. Åtminstone kommer man till den slutsatsen om man hör till den hälft av svenska folket som röstar på ett borgerligt parti, och jag tror att även många socialdemokrater drar samma slutsats.

Det är mot den bakgrunden jag väckt en motion om en ändring vad gäller radionämnden. Jag föreslår i motionen 1976/77:750 att riksdagen och inte regeringen bör utse radionämnden. Jag anför att eftersom radionämndens statistik på friande domar blivit ett skalkeskjul för medarbetare inom Sveriges Radio som politiskt missbrukar etermonopolet och även för chefer som inte vill vidkännas sitt eget ansvar för efterlevnaden av avtalet med staten, då bör radionämnden snarast få en annan sammansättning och striktare instruktioner.

Det framstår också som rimligt att radionämnden — som har den

övervakande funktionen över Sveriges Radios programverksamhet och skall se till att avtalets regler och lagen följs – knyts närmare folkrepresentationen. Det skulle bli fallet om riksdagen i stället för regeringen är huvudman för radionämnden och utser dess ledamöter.

En motion med liknande motivering och samma förslag väcktes i riksdagen i januari 1971 av Nils Carlshamre. Han konstaterade då att det är otillfredsställande att Kungl. Maj:t, dvs. regeringen, som utser ledamöterna i Sveriges Radios styrelse, också tillsätter radionämnden. Detta med tanke på att radionämnden har att övervaka den verksamhet för vilken styrelsen bär ansvaret. Riktigare vore att en så viktig offentlig verksamhet som rundradion, som därtill drivs i monopolform, ställdes under riksdagens kontroll. Radionämnden bör därför utses av riksdagen, lämpligen för lika lång tid som riksdagens mandatperiod. Radionämnden bör också ha att till riksdagen avge redogörelse för sin verksamhet.

Den motionen möttes av ett avslag, och kulturutskottet sade i ett betänkande i maj 1971 att riksdagen tidigare avvisat ett liknande förslag och man hänvisade till statsutskottets utlåtande 1970:52. Sedan dess har det emellertid gått rätt många år, och när jag nu kommer med en utförlig, flera sidor lång motion är det väl på sin plats att kulturutskottet 1978 tar upp argumentationen och – om man inte godtar den – med sakskäl tillbakavisar motionens krav.

Men ingalunda gör kulturutskottet så. Man avstyrker motionen med den torftigaste av alla skrivningar. Utskottet hänvisar i dagens betänkande, nr 24 s. 59, till samma utskotts betänkande nr 16 år 1971 – det är alltså sju år sedan det skrevs – och skriver att man inte finner skäl att nu inta annan ståndpunkt.

Jag frågar: På vilka sakskäl från kulturutskottet vilar denna ståndpunkt? Det är ju faktiskt inte kulturutskottet som tagit ställning ens 1971. Kulturutskottet hänvisade nämligen då till statsutskottet. Det är en beklämmande likgiltighet för sakskäl som kulturutskottet uppvisar på den här punkten. Ett tidigare avslag kan väl ändå inte vara ett bärande skäl som håller år efter år?

Det skulle säkert vara på sin plats om kulturutskottet, som ju har att svara för radio- och TV-frågorna, åtminstone ville läsa igenom hela den s. k. klämman i en sådan här motion. Där föreslås nämligen att radioutredningen skulle få uppdraget att ta in motionsförslaget i sitt arbete. När jag avlämnade min motion i januari i fjol pågick radioutredningen. Hade utskottet läst nämnda hemställan borde det ha varit naturligt att man också behandlat motionen medan tid var. I stället sköt man motionen på framtiden, så att inte ens departementet, som skrivit propositionen, fått en chans att ta del av den.

Herr talman! Eftersom utskottet inte besvärat sig med att observera den tidsmässiga förutsättningen i min motion och är enigt i sitt avstyrkande, så vore det följaktligen av mig att ställa något säryrkande. Men jag kan inte underlåta att nämna det faktum att en del radio- och TV-medarbetare använder etermonopolet mer eller mindre försåtligt för att sprida sina egna politiska

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

idéer – bl. a. genom vinklingar och kommentarer till nyhetsmeddelanden – och att detta leder till en mängd anmälningar till radionämnden.

Detta allvarliga förhållande – som innebär ett politiskt missbruk av etermonopolet och övertramp av radioavtalets regler – har framkommit bl. a. i undersökningar som visar att allmänhetens förtroende för Sveriges Radio och dess television minskat.

Det är en beklämmande brist på respekt för avtalets regler om objektivitet och saklighet som en del medarbetare i radio och framför allt i TV ger uttryck för. Jag konstaterar emellertid att det visst inte gäller alla eller ens en större del av Sveriges Radios medarbetare. Det finns – jag vill understryka det – väldigt många medarbetare i radio och TV som bedriver en "rak" journalistik och förmedlar fakta och nyheter utan några som helst politiskt propagandistiska vinklingar. Det är alldeles utomordentliga medarbetare, som sköter sitt journalistiska jobb på ett korrekt sätt. Men de som politiskt missbrukar etermonopolet och överträder avtalet, som monopolet förutsätter, är åtskilliga, rent av många. Detta bekräftas ibland också offentligt av TV- och radiomedarbetare. Den 3 januari 1975 skrev TV-producenten Hans Hederberg i DN att "det är ingen hemlighet att det finns producenter inom Sveriges Radio som använder programmen till att driva egna tesor. Det finns de som ser sin egen programverksamhet som en del i en radikal rörelse utanför företaget."

Herr talman! Jag skulle kunna ge många fler exempel, men jag stannar här med tanke på den tidsutdräkt som jag har gjort mig skyldig till. Det står emellertid klart att mycket skulle behöva diskuteras beträffande radionämndens verksamhet och huvudmannaskap.

LARS WEINEHALL (c):

Herr talman! Först en liten kommentar till det senaste inlägget, som kom från en person som har goda kontakter med en av Sveriges mest konservativa tidningar. Det skulle vara intressant om herr Knutson i den egna redaktionen och på de egna ledarsidorna började ställa samma krav när det gäller objektivitet och närhet till verkligheten som han ställer på Sveriges Radio. Det skulle betyda mycket för kulturpolitiken, i varje fall i Värmland.

Jag kommer i huvudsak att ägna mig åt frågan om regionalisering och decentralisering av den framtida radio-TV-verksamheten. Men jag vill inledningsvis kort instämma i de synpunkter som Leif Zetterberg gav beträffande frågan om nordisk TV-satellit. Jag väljer att inte ytterligare utveckla det utan instämmer i de synpunkter han här anför.

Huvudinriktningen i föreliggande proposition är att genom omorganisation lägga grunden för en decentralisering av radio-TV. Det är en fråga på sikt. Det kommer att ta sin tid innan konkreta resultat nås. Men en sak är alldeles uppenbar: En fortsatt utveckling av den gamla sammanhållna modellen innebär ökade svårigheter för en regional utveckling. Ju större kolossen är, desto mer resurser ägnas och måste ägnas åt koordinering och byråkrati.

Regeringen prioriterar i sitt förslag en snabb utbyggnad av distriktsverksamheten. Beträffande formerna för denna säger departementschefen i

propositionen:

”Mycket delade meningar finns rörande frågan om en utbyggnad av TV:s distriktsverksamhet skall ske i form av koncentrerade satsningar på ett litet antal orter eller om utbyggnaden skall ske med sikte på att utjämna de nuvarande skillnaderna mellan å ena sidan de starka Södra och Västra distrikten och å andra sidan de svagt utbyggda övriga distrikten.”

Sedan fortsätter han:

”Jag är för egen del inte beredd att ge uttryck för någon bestämd mening i denna fråga. Svaret måste bli beroende av en noggrann analys av för- och nackdelarna med de två alternativen, och jag anser att det är TV-företaget som är bäst skickat att utföra den.”

Departementschefen slutade emellertid detta avsnitt med att framhålla att flera mera ”allmänna skäl för en spridning av TV-resurserna” kan framläggas och att ett ”tungt vägande sådant skäl finns i ett av de centrala motiven för distriktsverksamheten överhuvudtaget: att ge en rättvisande och representativ bild av hela landet.” I en motion av Gunnar Olsson m. fl. framförs yrkandet att riksdagen skall göra ett klart uttalande om att de mindre distrikten i första hand bör byggas ut för att utjämna de nuvarande skillnaderna. I sitt betänkande säger utskottet sig ha förståelse för önskemålen om prioritering av de små distrikten. ”Riktpunkterna bör vara”, säger utskottet, ”att möjliga resursförstärkningar i första hand fördelas på de svagt utbyggda distrikten.”

Utskottet tar alltså klar ståndpunkt i den här mycket kontroversiella frågan. Formerna för decentralisering av Sveriges Radios verksamhet har ju varit föremål för mycken diskussion, men riksdagen har tidigare inte gett några bestämda direktiv.

1966 års riksdagsbeslut innebar en rekommendation att ”omkring en fjärdedel av programproduktionen borde ske regionalt”. Men riksdagen lämnade samtidigt Sveriges Radio fria händer att besluta om *hur* decentraliseringen av programverksamheten skulle ske.

Med anledning av motioner till 1973 års riksdag yttrade sig kulturutskottet för första gången om formerna för decentraliseringen. I det betänkande som riksdagen då biföll angavs att det var önskvärt att andelen regional produktion utökades utöver vad som angavs vid 1966 års riksdag samt att det var önskvärt att Sveriges Radio vid ökningen av den regionala produktionen i möjligaste mån beaktade behoven utanför storstadsdistrikten.

Det finns anledning att granska det sätt på vilket Sveriges Radio genomfört riksdagens beslut.

Först tidsaspekten! När det gäller 1966 års beslut att ca en fjärdedel av produktionen borde ske regionalt är det värt att notera att Sveriges Radio gång på gång genom olika åtgärder uppsköt genomförandet av det här beslutet. Inte förrän 1974, dvs. först efter åtta år, hade Sveriges Radio nått det av riksdagen uppsatta målet om en fjärdedel av produktionen ute i distrikten.

Det finns också anledning att diskutera formerna för den här decentraliseringen. 1967/68 producerades 40 % av de decentraliserade TV-

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

programmen utanför Stockholm i de mindre distrikten, dvs. i Luleå, Sundsvall, Falun, Karlstad, Örebro, Norrköping och Växjö. Men i år har de här mindre distrikten bara fått pengar och personal för att producera 27 % av den decentraliserade produktionen.

Under den här avtalsperioden har det alltså skett en mycket kraftig koncentration av distriktsproduktionerna till storstäderna Göteborg och Malmö, medan övriga landet relativt sett har fått se sin andel av programproduktionen kraftigt förminskad. Medan det således byggts upp betydande produktionsenheter i storstäderna Göteborg och Malmö har t. ex. Norrlands-orterna legat stilla i utvecklingshänseende. Medan Göteborg ensamt har fått pengar och personal för att producera 195 timmar TV per år har – för att ta ett exempel – de fyra nordligaste produktionsorterna Luleå, Umeå, Sundsvall och Falun tillsammans bara fått pengar och personal för att producera 56 timmar TV, dvs. den norra halvan av landet med 15 % av befolkningen och därmed 15 % av licensbetalarna har bara fått pengar och personal för att producera 3 à 4 % av TV- och radioprogrammen i landet. Göteborg ensamt har fått inemot fyra gånger så mycket resurser som den här halvan av Sverige.

Det är mot den bakgrunden som det föreliggande kulturutskottsuttalandet är så viktigt. Skall vi kunna nå målsättningarna om mångfald och variation i programutbudet och samtidigt ta till vara programmöjligheterna i olika delar av landet måste orterna utanför storstäderna få de nytillkommande resurserna. Dagens fördelning, där 93 % av produktionsresurserna för radio och TV i Sverige är lokaliserade till Stockholm, Göteborg och Malmö medan hela det övriga landet – hela landet utanför storstadsområdena – får nöja sig med att dela på 7 % av resurserna, måste brytas om det skall vara någon mening med att tala om decentralisering.

När riksdagen under senare år har tagit ställning till kulturpolitiska och regionalpolitiska frågor har begreppet decentralisering alltmer kommit att stå i centrum. Det har ansetts viktigt att kultur- och näringsliv får en sådan fördelning i landet att likvärdiga samhällsmiljöer skapas i alla delar av landet och att verksamheterna sprids till många regioner.

Det har också i många sammanhang konstaterats att radio- och TV-verksamheten är ett viktigt led i vårt samhälles kulturpolitik. I propositionen sägs att radions och televisionens kulturansvar måste för framtiden bli starkare markerat. Därför är det viktigt att radio- och TV-produktionen förankras på fler platser i landet än i storstäderna.

Regeringens förslag om att 40 % av produktionen skall ske regionalt får konsekvenser för Stockholmsproduktionen. Det blir inte bara stopp för nya resursförstärkningar i Stockholm. Stockholm får för framtiden räkna med minskade produktionsresurser, dvs. delar av nu befintliga produktionsresurser måste utlokaliseras från Stockholm till andra orter i landet.

När utskottet slår fast att riktpunkten bör vara att möjliga resursförstärkningar i första hand fördelas på de svagt utbyggda distrikten, innebär det att riksdagen fullföljer tidigare fattade beslut vad gäller regionalpolitik och kulturpolitik i andra sammanhang. Det betyder att de fem miljoner

människor som i dag bor utanför storstadsområdena nu kan räkna med att programmöjligheterna i de här olika delarna av Sverige kommer att tillvaratas på ett annat sätt än tidigare.

Jag tolkar utskottsbetänkandet så att de – räknat i produktionsresurser – mindre distriktskontoren runt om i landet, efter många års stillestånd eller tillbakagång, nu skall få resursförstärkningar för att kunna öka produktionen. Jag tolkar det också så att storstäderna nu måste finna sig i att under några år arbeta med de resurser som de fått sig tilldelade under den gångna avtalsperioden. Storstäderna har ju ändå redan i dag 93 % av resurserna för produktion av radio- och TV-program i Sverige. Det är då inte orimligt att de får ge sig till tåls några år, medan resurserna byggs upp i övriga Sverige.

Utskottsbetänkandet kan ses som ett svar på frågan om utbyggnaden av TV:s distriktsverksamhet skall ske i form av koncentrerade satsningar på ett litet antal orter i landet eller om utbyggnaden skall ske med sikte på att utjämna skillnaderna mellan orterna ute i landet. Jag uppfattar det så att utskottet menar att det är rimligt att man nu utjämnar skillnaderna mellan orterna i första hand. Jag skulle från utskottets sida gärna vilja ha bekräftat att denna min tolkning är riktig.

Avslutningsvis vill jag ställa några frågor till departementschefen. Det tog, som jag tidigare nämnt, åtta år innan Sveriges Radio nådde den grad av decentralisering som riksdagen rekommenderade 1966. Det kan därför vara av intresse att diskutera takten för genomförandet av dagens beslut.

I propositionen sägs att det bör vara möjligt att redan nästa budgetår bygga ut den regionala riksprogramproduktionen med omkring en veckotimme samt att under året starta regionala TV-sändningar inom en region. Det skulle betyda att vi redan nästa år fick en nyproduktion av TV-program ute i distrikten om 52 timmar för sändning i rikskanalen.

Nu har det från de nuvarande TV-kanalernas sida hävdats att en sådan här utläggning av nya timmar inte bör ske nästa budgetår utan att utläggningen bör anstå, så att man bättre skall kunna planera verksamheten och utvecklingen. Om denna rekommendation från TV-kanalernas sida förverkligas, betyder det att det inte blir någon ökning av TV-produktion i distrikten nästa år.

I stället skulle de 50 s. k. reformmiljonerna, som riksdagen skall besluta om, gå till andra ändamål. Jag skulle därför vilja fråga statsrådet Wikström: Bör Sveriges Radio av dessa 50 reformmiljoner redan nästa budgetår avdela medel för en ökning av distriktsproduktionen – med förslagsvis de rekommenderade 52 timmarna – eller har Sveriges Radio full frihet att använda reformmiljonerna till vilka ändamål som helst?

Avslutningsvis vill jag kort beröra regional-TV-utbyggnaden. I partimotionen från socialdemokraterna yrkas att riksdagen inte bör besluta att regional-TV-sändningarna skall vara fullt utbyggda vid slutet av den kommande avtalsperioden. Sveriges Radio skulle i stället få avgöra takten i utbyggnaden. Utskottet säger att det inte finns någon anledning för riksdagen att göra ett uttalande i motionens anda, eftersom propositionens formuleringar bör uppfattas mer som rekommendationer än som innebärande en

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

läsning i fråga om den tidpunkt då utbyggnaden skall vara färdig.

Det skulle också på denna punkt vara av värde att få en kommentar från Jan-Erik Wikström. Skall det beslut som riksdagen i dag kommer att fatta tolkas så att Sveriges Radio nu kan planera för en parallell utbyggnad av regionaltelevisionen och av riks-TV-produktionen ute i distrikten i syfte att uppnå största möjliga effektivitet? Många av de resurser som behövs – såväl på personalsidan som när det gäller teknisk utrustning – kan ju med fördel användas både för riks-TV-produktion och för regional-TV-produktion. Det är därför viktigt att man kan låta uppbyggnaden ske samtidigt för att därmed göra ekonomiska och andra vinster.

Enligt min mening skapas genom regeringens proposition goda förutsättningar för en snabb regional-TV-utbyggnad. För att klara ambitionen måste utbyggnadstakten vara minst en färdig regionutbyggnad per år, om vi skall ha elva färdigutbyggda regioner vid avtalsperiodens slut. Med tanke på dagens sneda fördelning av produktionsorter mellan norr och söder måste det förutsättas att regional-TV-utbyggnaden i distrikten i norra Sverige placeras högt på prioriteringslistan.

Herr talman! Jag önskar Sveriges Radios nya styrelse framgång i sitt arbete med att genomföra riksdagens beslut.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Weinehall gjorde ett minst sagt märkligt uttalande i början av sitt anförande. Ställ på din egen tidning samma objektivitetskrav som du ställer på radion, var innebörden i hans mening. Man skulle ställa krav på objektivitet i ledarspalterna.

Objektivitet i ledarkommentarerna! Det är verkligen att ställa stora krav, herr Weinehall. Visst är den tidning som jag arbetar på, Nya Wermlands-Tidningen, en stor tidning, men jag visste inte att vi hade monopol. För det måste väl vara förutsättningen för att man skall kunna kräva objektivitet på ledarplats. Annars är ju ledaravdelningen ett forum för åsikter, hur subjektiva som helst. Herr Weinehall kanske inte har hört debatten om pressen och presstödet samt de krav som där ställs på ett brett spektrum av föra för divergerande åsikter.

Anledningen till att Nya Wermlands-Tidningen är stor – det var herr Weinehall som nämnde den tidning som jag arbetar på – och behåller sina läsare samt är en affär som går ihop utan presstöd är just att tidningen förmedlar nyheter på ett objektivt och riktigt sätt – rak journalistik, den form av journalistik som också TT, Tidningarnas telegrambyrå, förmedlar i landet men som dess värre inte anammats av tillräckligt många medarbetare på Sveriges Radio. Där bryter man mot den principen. Det är möjligt att herr Weinehalls uttalande var en felsägning, men jag är rädd för att det närmast berodde på stupiditet.

LARS WEINEHALL (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att vi inte kan ställa krav på ledaravdelningarna att de är fullständigt objektiva, men det var inte någon tillfällighet att jag tog det exempel jag nämnde. Jag får väl kort och gott säga att det skulle vara mycket värdefullt om de andra kriterierna som Göthe Knutson ställde, om saklighet och balans, kunde tillämpas på det avsnitt av tidningen som Göthe Knutson representerar.

GÖTHE KNUTSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Lars Weinehall har nu tagit tillbaka vad han påstod. Han medger att ledarna i en tidning inte behöver vara objektiva. Nej, det får vi verkligen hoppas. Det är nog bäst att herr Weinehall går hela vägen tillbaka till sanningen.

Han kom emellertid att ytterligare förstärka sin beskyllning om att det på en tidning i landet inte skulle vara en saklig nyhetsförmedling. Lars Weinehall har kommit väldigt snett i den här debatten, och jag kanske bör ha förbarmande med honom och bara uppmana honom att titta litet grand på hur dagspressen fungerar.

Vad är det som gör att somliga tidningar växer sig starka och blir stora och självbärande? Jo, de gör det därför att de förmedlar nyheter på ett sätt som skapar trovärdighet åt tidningen och produkten. Det är detta som gör att människorna blir kvar vid sin tidning. Det krävs just saklighet, Lars Weinehall.

Jag tror att det finns anledning att lära sig tidningsbranschen innan man gör inhopps i en sådan här debatt.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av Lars Weinehalls frågor till mig vill jag gärna säga att i ljuset av propositionen och vad kulturutskottet nu har sagt – och naturligtvis i takt med de ekonomiska resurserna – har Sveriges Radios styrelse full frihet att genomföra de åtgärder som förutsätts i propositionen. Det finns alltså inte någon tidsplan eller genomförandeplan, utan det hör till Sveriges Radios frihet att man har rätt att själv fatta beslut på de punkterna.

LARS WEINEHALL (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar statsrådet Wikström för svaret.

Jag tolkar utskottsbetänkandet och utbildningsministerns uttalande som att vi nu tar ställning för en snabb regionalisering, en snabb utbyggnad av i första hand de mindre kontoren och att detta skall prioriteras i de kommande årens arbete. Jag tolkar det alltså så att riksdagen kommer att ställa sig bakom en klar decentralisering, och detta är enligt min mening mycket tillfredsställande.

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I såväl motionen 1788 av Gördis Hörnlund m. fl. som motionen 1793 av mig själv m. fl. har yrkats, att Boråsområdet skall utgöra ett eget lokalradioområde i enlighet med vad som föreslogs av 1969 års radioutredning.

Det är en gammal bekantning som nu återkommer, och jag kan garantera att så kommer att ske så länge riksdagen inte tillmötesgår detta mycket rimliga och självklara krav. Argumenten för att Boråsområdet skall utgöra ett eget lokalradioområde har framförts flera gånger redan här i kammaren. Det framgår också av de båda motionerna. Jag finner därför ingen större anledning att här åter göra någon omfattande redovisning av de ifrågasvarande skälen utan nöjer mig med en kort sammanfattning.

Älvsborgs län är det enda län i landet som inte har eget lokalradioområde, stick i stäv med vad radioutredningen föreslog. Det nuvarande Göteborgs-området är med sina 700 000 invånare alldeles för stort för att utgöra ett lokalradioområde. Boråsområdet är mycket enhetligt och väl sammansatt. Det är också näringsgeografiskt mycket enhetligt. Det har ett för ett lokalradioområde lämpligt befolkningsunderlag. Det är vad gäller såväl landsting som länsstyrelse skilt från Göteborg. Det har redan egen redaktion och egen sändare.

När riksdagen 1975 fattade beslut om lokalradioorganisationen bestämdes att Boråsområdet skulle få vissa egna försökssändningar. Erfarenheterna av den verksamhet som hittills bedrivits talar klart för att det är dags att sluta med denna försöksverksamhet och låta den justering i fråga om indelning i lokalradioområden, som kulturutskottet uttalade sig om 1975, nu gå i verkställighet. Den nuvarande ordningen med Radio Sjuhärad underställd Göteborg, med allt vad det innebär av begränsningar i sändningstider och bevakningsmöjligheter, är inte tillfredsställande. Det borde vara en självklarhet att tillföra människorna i Sjuhäradsbygden den ökade och förbättrade service som blir en direkt följd av tillskapandet av ett eget lokalradioområde. Tyvärr har kulturutskottet ännu inte funnit anledning att tillmötesgå önskemålet härom utan hänvisar åter till att Sveriges Lokalradio bör överväga möjligheten och lämpligheten av den i motionen önskade förändringen sedan ytterligare erfarenhet vunnits.

Som jag redan framhållit, herr talman, finns nu tillräcklig erfarenhet som talar till förmån för den föreslagna förändringen, och jag ber därför att få yrka bifall till motionerna 1788 och 1793.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Det kanske vore lockande att ge sig in i den tidningspolitiska debatt som utspelats här mellan herrar Weinhall och Knutson. Jag skall motstå den frestelsen och bara begagna tillfället att sända en varm lyckönskan till värmlänningarna, som har tillgång till Värmlands Folkblad i den kompakta monopolsituation som där annars råder. Och eftersom Värmlands Folkblad just nu firar 60-årsjubileum passar jag också på att sända en lika varm hälsning till Värmlands Folkblad.

Det vore också frestande, herr talman, att ta upp mera principiella resonemang om Sveriges Radios programverksamhet. Men jag skall avstå från det också i det här sammanhanget, när tiden är så långt liden. Det finns mycket att säga exempelvis om den, som jag tycker, något mjukiga inställning till underhållningsväldet som såväl departementschefen som den borgerliga majoriteten i utskottet ger uttryck för. Men jag skall begränsa mig till organisationsfrågan.

Sveriges Radio direktsände ju i går evenemanget här i kammaren. Det skedde under rubriken Vem älskar Sveriges Radio? Rubriken är f. ö. hämtad dels från Slas, dels från ett föredrag som jag höll för en del år sedan, inspirerad av Slas. Och detta kan man ju fråga sig. Men rubriken för den här debatten borde väl snarare vara Vem älskar regeringens proposition beträffande förändringar i Sveriges Radios organisation? Det är nog dåligt med det.

Radioutredningen höll på i många år. I dess digra betänkande kan man inte återfinna denna modell för Sveriges Radios organisation – inte hos majoriteten, inte hos reservanterna. Remissinstanserna som yttrade sig över radioutredningens förslag gav inte uttryck för tankar av det här slaget. Nästan ingen av alla dessa remissinstanser förordar några större avsteg från företagets nuvarande uppbyggnad – det skall i så fall möjligen vara Svenska arbetsgivareföreningen.

Folkrörelserna är viktiga delägare i Sveriges Radio. De älskar icke regeringens förslag – de har bestämt avvisat det. Detsamma gäller kulturarbetarna. Georg Andersson har refererat de mycket fräna uttalanden som kulturarbetarnas organisationer gjort om regeringsförslaget, och beträffande alla de kulturpolitiska aspekterna får jag för min del hänvisa till de utomordentliga anföranden som Georg Andersson och andra socialdemokrater höll i går.

Personalen på Sveriges Radio har gjort ett kraftfullt motstånd mot regeringens förslag till omorganisation. Det är förståeligt. Där vill man ha arbetsro och göra program i stället för att förändra organisationen. Det är en felsyn, om man tror att Sveriges Radio är till för att producera organisation. Sveriges Radio är till för att producera program, och helst bättre program.

Nu försökte utbildningsministern i går göra gällande att radiolyssnarna och TV-tittarna skulle kunna tänkas vara till ytterlighet nöjda med omorganisationen. Han talade nästan i pluralis majestatis, när han kom in på det där – Folkets kärlek min belöning.

Men vad vet egentligen utbildningsministern om detta? Är det särskilt troligt att lyssnare och tittare tycker om en organisation, som skapar mer byråkrati och som tar 20–25 miljoner av deras licenspengar för en dålig organisation, i stället för att dessa pengar används till att göra bättre program? Jag tror att det framför allt är det som lyssnarna är intresserade av.

Nå, men den borgerliga riksdagsmajoriteten då? Den som lyssnade till exempelvis Per Olof Sundman i går fick verkligen höra en ytterligt pliktskyldig man. Det fanns inte mycket av hett engagemang i den uppslutningen bakom majoriteten. Sanningen är ju denna: Tre borgerliga partier i regeringsställning med delvis vitt skilda åsikter om kulturpolitik i

allmänhet och radiopolitik i synnerhet har i stor möda skapat en sakligt sett dålig kompromiss som egentligen bara har den fördelen att den håller samman regeringen. Slutsatsen blir således att det egentligen inte finns någon som älskar regeringens förslag till förändrad organisation för Sveriges Radio.

Skall man tala om kärlek i det här sammanhanget är det väl snarare kärleken till taburetterna som gått ut över Sveriges Radio, dess organisation och dess personal. Det är kanske synd om Jan-Erik Wikström, som jag tror om bättre, men det kan inte vara lätt att sitta och forma förslag med herrar Bohman och Knutson å ena sidan och de s. k. gröna khmererna å den andra flåsande i nacken på sig. Men han har ju valt den här uppgiften alldeles frivilligt, så han får skylla sig själv. Men sakligt sett är det verkligen synd. För det första därför att man driver igenom ett sakligt dåligt förslag. För det andra därför att man driver igenom detta förslag på blockpolitikens grund med en ytterligt knapp majoritet. Detta är någonting alldeles nytt i svensk politik när det gäller radiofrågor.

Vi socialdemokrater lyckades alltid träffa uppgörelser över partigränserna och över blockgränserna i radiofrågorna och därmed skapa mycket breda majoriteter i Sveriges riksdag. Det är viktigt med hänsyn till Sveriges Radios särskilda ställning i det svenska samhället. Den borgerliga politiken har i stället fått inrikta sig helt på att försöka komma överens sinsemellan inom blockets ram mot arbetarrörelsen, folkrörelserna och socialdemokraterna.

Men, herr talman, i och med att den borgerliga majoriteten nu går blockpolitikens väg i denna fråga vill jag för klarhetens skull deklarera att vi socialdemokrater anser oss ha fullt fria händer att föreslå en förändring av Sveriges Radios organisation, om vi skulle finna detta ändamålsenligt efter ett eventuellt regeringsskifte.

#### Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Vem älskar propositionen? Ja, jag har inte riktigt formulerat frågan så, men en sak är alldeles klar och det är att Olof Palme älskar Sveriges Radios nuvarande organisation. Svenska folket är nog skäligen likgiltigt för hur Sveriges Radio är organiserat. Dess intresse är att få bra och varierade program. Men programproduktion kräver faktiskt organisation. Jag tror inte att det är så enkelt som att Olof Palme känner sig bunden av det förslag som han själv en gång var med om att lansera. Jag tror att hans intellektuella rörlighet är betydligt större än så.

Då måste ju frågan vara: Vad är det som har hänt under avtalsperioden och som gör en omorganisation motiverad? Det förslag till organisation av radio- och TV-verksamheten, som regeringen har lagt fram, är inte ett uttryck för klåfingrighet, utan vi vill med den nya organisationen lösa verkliga problem. Det har under den gångna avtalsperioden hänt saker på radio- och TV-området som vi måste ta hänsyn till. Vi har fått en lokalradio genom beslut för några år sedan. Vi var alla medvetna om att dess inplacering i organisationen var provisorisk. Vi måste nu ge den en definitiv plats.

Vi har fått ett särskilt företag för utbildningsradio. Även dess placering var

provisorisk. Regeringens uppfattning är att de nya företagens självständighet och integritet bäst främjas av att de får en ställning som är jämbördig med den övriga radio- och TV-verksamheten. Vi har därför utformat förslaget så att lokalradion och utbildningsradion skall få denna jämbördighet. De behåller sin nuvarande ställning som dotterföretag i en koncern men slipper att som moderföretag ha ett bolag som självt bedriver programverksamhet. Det nya moderföretaget har ingen annan funktion än att åstadkomma en ekonomisk och en viss administrativ samordning mellan dotterföretagen samt att tjäna som den samlade radio- och TV-verksamhetens kontaktyta med statsmakterna.

Också riksradiation och televisionen kommer att skötas av dotterbolag i den nya koncernen. Detta är en logisk och symmetrisk organisation: ett moderföretag med fyra dotterbolag som självständigt och på jämbördig fot svarar för olika delar av programverksamheten.

Vi kan inte ha kvar den nuvarande konstruktionen där Sveriges Radio både skall svara för merparten av den samlade programverksamheten och samtidigt vara moderföretag till lokalradion och utbildningsradion. Vem kan tro att företaget Sveriges Radio har förmåga att vara opartiskt och sakligt, när det uppstår konflikter som rör programverksamheten mellan t. ex. riksradiation och lokalradion eller mellan televisionen och utbildningsradion? För att moderbolaget skall kunna hjälpa till att lösa sådana konflikter måste det ha en neutral ställning. Det bör inte vara part i målet. Det borde vara självklart.

Den socialdemokratiska partimotionen vittnar i själva verket om hur svårt det är att lösa problemen på annat sätt än regeringen har gjort i sin proposition. Socialdemokraterna vill att lokalradion skall stanna som dotterbolag till Sveriges Radio, men att regeringen skall utse majoriteten i lokalradions styrelse och att riksdagen skall besluta om hur mycket pengar lokalradion skall få. Däremot skall enligt socialdemokraterna lokalradion inte få någon egen sändningsrätt, något som den har i dag, utan all sändningsrätt skall tillkomma Sveriges Radio, som skall fördela sändningstiderna.

Då det gäller utbildningsradion vill socialdemokraterna åstadkomma en större förändring än regeringen. Utbildningsradion skall bli ett helt självständigt företag utanför den övriga koncernen. Det är i överensstämmelse med radioledningens önskemål men tväremot de anställdas på utbildningsradion önskemål.

Ett problem har socialdemokraterna inte någon lösning på: Vem skall äga utbildningsradion? Vem skall utse företagets styrelse? Det är frågor som är ytterst viktiga för utbildningsradions integritet.

Vårt förslag gör det också möjligt för ljudradion att stärka sin självständighet och att utveckla sina mediemässiga förutsättningar. Ljudradion lever i dag i televisionens skugga. Vi vill ge den chansen till frigörelse, och de organisatoriska ändringar vi föreslår är ett kraftigt stöd för sådana strävanden.

Vårt förslag gör det möjligt för ljudradion att skaffa en egen distriktsorganisation men också att bli fri att välja sina samarbetspartners efter vad ljudradion själv finner lämpligt. Ljudradion kan plats för plats, län för län,

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

välja om man skall upprätta egna redaktioner eller om man vill samarbeta med lokalradion eller med televisionen. Om ljudradion på en ort väljer att söka samarbete med lokalradion innebär det självfallet inte att man minskar lokalradions möjligheter att göra bra lokalradioprogram. Man tar naturligtvis inte lokalradions resurser i anspråk, utan man slår samman riksradians och lokalradions resurser för att åstadkomma bästa möjliga riksradio och lokalradio. Och självfallet kommer företagen inte att samarbeta annat än i sådana fall då de själva bedömer att samarbete ger bästa resultatet.

Vi har alltså goda skäl för våra organisationsförslag. Vi ökar radions och televisionens möjligheter att utan pekpinnar från staten själva finna de lämpligaste formerna för hur de i framtiden skall verka i vårt samhälle för att vi skall få så bra program som möjligt.

Förhållandet mellan medborgarna och Sveriges Radio skall, herr talman, inte vara något okomplicerat kärleksförhållande. Det skall faktiskt inte vara som ett förhållande mellan turturduvor. Det måste råda ett spänningsförhållande mellan ett fritt och oberoende Sveriges Radio och statsmakterna, myndigheterna och makthavarna. Sveriges Radio har som en väsentlig uppgift att utmana och locka till debatt samt att ge information, kunskap, underhållning och förströelse.

Jag sade i går att i en debatt som denna riktas lätt uppmärksamheten på de punkter där vi inte är överens. Jag redovisade då alla de punkter där vi är överens. Den listan blev naturligtvis åtskilligt längre än listan över de punkter där vi är oense.

I internationellt perspektiv hävdar sig Sveriges Radio väl. Det bör sägas efter en debatt där det har förts fram många kritiska synpunkter. Sveriges Radio hävdar sig väl både när det gäller mångfald och kvalitet. Det tror jag att alla som har sett television och lyssnat på ljudradio i andra länder kan betyga. Sveriges Radios verksamhet i sin helhet kännetecknas av hävd av integritet, publicistisk frihet och en styrka mot yttre påtryckningar.

Nu går vi snart att fatta beslut i riksdagen. Olof Palme har nyss sagt att hans parti vill känna sig obundet när det gäller att så småningom föreslå förändringar om man på nytt kommer i regeringsställning. Självfallet har socialdemokraterna den rätten.

Det är naturligtvis så att det efter riksdagsbeslutet ankommer på Sveriges Radios styrelse och ledning att genomföra omorganisationen och att leda verksamheten efter de riktlinjer som är preciserade i beslutet. På en punkt är jag övertygad om att Olof Palme och jag är överens: Sveriges Radio skall följa de riktlinjer som riksdagen fattar beslut om till dess det eventuellt blir en ny debatt och ett nytt beslut i den svenska riksdagen. Jag vill bara säga att det i alla organisationer finns en inneboende tröghet beträffande organisationens uppbyggnad, vilket vi har känt av i de anställdas reaktioner och i debatten här i kammaren – och som naturligtvis kommer att prägla Sveriges Radios verksamhet även i framtiden.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! På en punkt har Jan-Erik Wikström alldeles rätt – jag känner mig inte alls speciellt bunden till den nuvarande organisationen för Sveriges Radio. Kan man hitta på någonting bättre är det alldeles utomordentligt. Men det tycker jag inte att man har gjort.

På grund av den korta repliktid som jag har får jag hänvisa till vad socialdemokratins företrädare sade i går beträffande organisationsförslaget. Men om förslaget är så ohyggligt logiskt och symmetriskt, med all respekt för att det inte skall vara ett okomplicerat kärleksförhållande, ett förhållande mellan turturduvor, tycker jag att utbildningsministern ändå skulle ha kunnat mobilisera något enda ynka litet kutter från något håll inför detta förslag. Men folkrörelserna var avvisande, personalen var avvisande, och alla de människor som under många år har sysslat med Sveriges Radio har inte kommit fram med detta förslag. Man skall inte underkänna sina medmänniskor, så om förslaget är så logiskt och symmetriskt borde någon ha kommit fram till ett lika genialt förslag. Jag har bara en känsla av att dessa människor i en del fall tycker att det är en skadlig organisation och i väldigt många fall tycker att det är en onödig omorganisation, att man sätter i gång en väldig apparat som leder till ökade kostnader på 20–25 milj. kr. utan att man får ut något väsentligt av det.

Jag är lojal samhällsmedborgare, så jag är naturligtvis överens med herr Wikström om att har riksdagen fattat beslut, skall man följa de besluten. Men sedan fortsätter herr Wikström med att säga att det alltid är väldigt trögt att ändra en organisation. Jag vet inte om han menar att det inte hinner bli en omorganisation, men jag menar att det skall ageras på grundval av riksdagens beslut. Just därför att det är trögt skall man inte ge sig på stora omstöpningar om man inte är väldigt säker, om man inte är överens om tagen. Det är det stora felet med denna omorganisation, och därför måste vi förbehålla oss den här friheten att ändra beslutet.

Om jag till sist skall säga något vänligt, tyder det allmänna som herr Wikström sade om Sveriges Radio på att han och jag står väsentligt närmare varandra än vad han står i förhållande till herr Knutson, med tanke på hans utläggningar om Sveriges Radio. Det är i alla fall en strimma av ljus i detta mörker.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Här är inte rätt plats att gå in i någon detaljdiskussion, men det är anmärkningsvärt att ingen socialdemokratisk talare i debatten egentligen har lyckats klargöra hur man skall lösa frågan om lokalradions och utbildningsradions plats i etermediesystemet på ett sätt som ger dem den jämställdhet som vi tycker är naturlig.

Visst står det Olof Palme och socialdemokraterna fritt att göra det beslut som riksdagen nu skall fatta till ett centralt ämne i nästa års valrörelse. Jag har dock en känsla av att det i den politiska debatten kan finnas andra klyvbara ämnen som är mer centrala.

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Visst kan man på ett hyfsat sätt klara lokalradions och utbildningsradions självständighet inom ramen för den nuvarande organisationen – det tycker de anställda själva.

De 20–25 miljonerna är inte heller oväsentliga om man tänker på vad man kunde lå ut av de pengarna i form av satsningar på programkvaliteten i stället.

Jag kan möjligen dela herr Wikströms mening att det kommer att finnas andra frågor i valrörelsen än denna, men det betyder inte att den skulle vara alldeles oviktig. Och den speglar någonting som jag beklagar: Även på detta område – trots att utbildningsministern personligen nog var beredd att sträcka sig rätt långt – var de borgerliga partierna fängna i ett, som jag ser det, sterilt blocktänkande. Det gick inte ens att i denna fråga bryta igenom blockgränserna. Det har kommit att gå ut över Sveriges Radios personal och organisation. Jag beklagar det därför att det finns vissa frågor som man bör försöka förankra brett i Sveriges riksdag för att man skall kunna få arbetsro. Till dessa hör Sveriges Radios organisation, grundlagsfrågor och vissa andra frågor. Det tycker jag spelar en väsentlig roll – utan att på något sätt undervärdera betydelsen av att i onödan lägga ut 20–25 milj. kr. av licenspengar.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Två saker!

Det första är att utbildningsradions personal enhälligt har vädjat om att utbildningsradion skall finnas med i den samlade koncernen.

Det andra är att några kostnader i storleksordningen 20 – 25 miljoner tror jag att jag kan lova att det inte blir tal om.

Till sist: Jag har verkligen gjort försök att nå uppgörelser. Det är riktigt, som Olof Palme säger, att det är flera partier i regeringen. Det finns också ett stort parti som inte är representerat i regeringen. Vi har lyckats nå en överenskommelse inom regeringen. Men för en överenskommelse med oppositionen krävs medverkan från två parter. Här är inte platsen att försöka reda ut vems fel det är att vi inte har kunnat komma överens i organisationsfrågan. Jag vill ändå till sist säga att det är glädjande att vi är överens om de bärande principerna för verksamhetens utformning.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Frågan om klyvningen av Sveriges Radio har tilldragit sig ett betydande intresse – det visar inte minst det replikskifte som här nyss ägt rum mellan utbildningsministern och oppositionsledaren.

Den socialdemokratiska kritiken mot den föreslagna uppdelningen av Sveriges Radio på flera programbolag förefaller att ha sin grund i allmän ovilja att ändra det bestående. Sveriges Radio, tycks man mena, skall fortsätta att vara det Sveriges Radio som den gamla socialdemokratiska regeringen hade byggt upp och hade ansvaret för.

Det är visserligen sant att programproduktionen inte automatiskt blir

bättre för att man delar på Sveriges Radio. Det är också självklart att en klyvning inte i sig innebär att de olika grundkrav som riksdagen kan vilja ställa på programutbudet blir uppfyllda. En organisationsförändring är ju bara en ram och kan naturligtvis inte leda till något i sig. Det är därför inte heller speciellt märkvärdigt att måhända ingen precis älskar det nya organisationsförslaget.

Men samtidigt borde det stå klart att den decentralisering av beslut och organisation som uppdelningen innebär kan komma att skapa förutsättningar för vad som naturligtvis måste vara det yttersta syftet med reformen, nämligen bättre program. Möjligen kan därför den föreslagna organisationsförändringen komma att leda till att vi får ett programutbud som gör att svenska folket i något större utsträckning än hittills kommer att älska sitt Sveriges Radio.

Den föreslagna uppdelningen får dock inte leda till att Sveriges Radios samlade administrationskostnader stiger i höjden. Det gäller att se till att klyvningen genomförs på ett sådant sätt att inte resultatet blir en ökad byråkrati inom de olika programföretagen.

I Stockholm kommer det här möjligen inte att leda till några större problem. Annerlunda förhåller det sig i distrikten. I Malmö, Göteborg och i övriga distrikt är produktionen av riksradioprogram och televisionsprogram i flera avseenden integrerad. Att i distrikten helt genomföra en uppdelning som motsvarar den principiella klyvningen i fyra programbolag skulle komma att medföra ett betydande resursslöseri. Dels vore det ett slöseri av rent ekonomisk art, eftersom en rad gemensamma funktioner då fick uppdelas, vilket skulle komma att leda till ökade sammanlagda administrativa kostnader. Dels skulle det vara ett slöseri i personalmässigt hänseende, eftersom det skulle bli svårare att fortsätta att utnyttja radiomedarbetare för TV-produktion och vice versa. En stor del av programpersonalen inom Sveriges Radio är utbildad för båda medierna. De kan många gånger utvecklas som programmakare genom att arbeta med båda medierna. Det skulle alltså inte främja allsidigheten och kvaliteten i utbudet att i de distrikt där det i dag finns en integration mellan radio- och TV-verksamheten genomföra en fullständig uppdelning.

Jag har påtalat de här förhållandena i motion 1794. Utskottet har med anledning av motionen sagt att de nybildade programbolagen bör kunna träffa samarbetsavtal just beträffande distriktsverksamheten. Även om utskottet inte har ansett att man bör ge regeringen till känna någon särskild mening på den här punkten, utgår jag ifrån att utskottet tar för givet att avtal av den här typen kommer till stånd. Jag har mot den bakgrunden ingen anledning att yrka bifall till min motion.

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp en annan fråga som också rör distriktens verksamhet. Distrikten skall ju få en ökad andel av den totala TV-produktionen. Flera talare med utbildningsministern i spetsen har på ett utomordentligt välgörande sätt klargjort vikten av att distrikten får en ökad produktion.

I utskottets betänkande sägs med anledning av en motion att möjliga

resursförstärkningar i första hand bör komma de mindre distrikten till del. Från en allmän decentraliseringssynpunkt förefaller det vara en riktig ståndpunkt. Vad som föranleder mig att ändå ta upp det här uttalandet från utskottets sida är att det ju inte får leda till att redan gjorda investeringar i de större distrikten inte kommer att utnyttjas. Det vore i så fall ett kvalificerat slöseri, ägnat att snabbare än nödvändigt driva upp licensavgifterna. Malmö har ett nybyggt TV-hus som med studio, ateljéer, teknisk utrustning osv. är organiserat för en produktion av ca 200 timmar per år exkl. regional-TV. F. n. är Malmö tilldelat 125 timmar per år. Det finns således starka skäl för att satsa på en utbyggd TV-produktion just i Malmö. Göteborgstelevisionen, som också har ett nybyggt TV-hus, har redan i dag ett högt resursutnyttjande. Så är alltså inte fallet i Malmö.

Med det sagda vill jag understryka vikten av att de resurser som står distrikten till buds används på ett så rationellt sätt som möjligt och på ett sätt som befrämjar en hög programkvalitet. Självfallet får inte nytillskotten av medel i första hand användas för ny dyr administration eller nya stora anläggningar när sådana redan finns icke fullt ianspråktaga. Jag tillåter mig emellertid utgå ifrån att utskottet med sitt uttalande om satsning på de mindre distrikten inte menar att exempelvis Malmötelevisionens outnyttjade resurser inte skall tas i anspråk. Det är, hoppas jag, självklart att inom ramen för en decentraliserad programproduktion eftersträva så bra program som möjligt till ett så lågt pris som möjligt och med utnyttjande av befintliga resurser.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Den debatt som har förts i kammaren under gårdagen och i dag visar ganska klart att vänsterpartiet kommunisterna i allt väsentligt har rätt i sin kritik mot regeringspropositionens och utskottsmajoritetens förslag. Diskussionen har klart visat att den nuvarande organisationen i stort sett bör bibehållas och att de inskränkningar i yttrandefriheten m. m. som föreslås genom ändringar i radiolagen och avtalet mellan Sveriges Radio och staten måste avvisas.

Jag skall i detta inlägg något uppehålla mig vid förslaget om att inrätta närradio och faran av att närradion kommer att hämma lokalradions utveckling. Närradion kommer också enligt vpk:s och många remissinstansers mening att gynna starka organisationer på de svagares bekostnad, att kunna påverkas av kommersiella intressen och riskera att bli något slags tätortsradio.

Jan-Erik Wikström och andra borgerliga ledamöter har hävdatt att de två radioformerna lokalradio och närradio är så olika att de inte kommer att konkurrera med varandra. Vidare har påpekats att också lokalradion skall ges större resurser, och att närradion enligt förslaget skall vara amatörmässig och därför inte kan mäta sig med den professionella lokalradion. Detta låter

ganska bestickande, men det är en felaktig och missvisande argumentation. Naturligtvis kommer lokal- och närradio att konkurrera, nämligen om uppmärksamhet och om lyssnarnas begränsade tid.

Alla vet ju hur det är; viss tid är det möjligt att lyssna på radio men inte titta på TV. Man kan t. ex. lyssna på radio då man utför någon syssla som inte kräver så hög koncentration eller då man kör bil. Radiolyssnandet sker därför till stor del som sekundär sysselsättning, medan TV-tittandet kräver mer uppmärksamhet och stillasittande. Det finns alltså gränser för TV:s möjligheter att konkurrera med radion. Den tid som används till radiolyssnande är emellertid begränsad.

Nu finns det två eller tre program att välja bland, ibland och i alltför liten utsträckning med lokalradioinslag. Lokalradion kommer att få något större resurser, och det är bra. Som framgår av vpk:s motion räcker inte det resurspåslag som regeringen föreslår, utan det behövs minst 35 milj. kr. ytterligare, enligt våra beräkningar, för att kunna uppfylla målsättningarna inberäknat en försöksverksamhet med inspelningsverkstäder. Vi vill sålunda ge lokalradion betydligt större möjligheter för sin utveckling än vad regeringen och utskottet vill göra.

Klart är att inrättandet av närradio, på sina ställen med ett större antal sändare, kommer att ta i anspråk åtskilligt av den tid som annars skulle användas för lokalradiolyssnande. Klart är också att närradio medför en uttunning av lokalradions publik och därmed på sikt hela lokalradions utvecklingsmöjligheter.

Lokalradion skall allsidigt spegla näringsliv, arbetsmarknad, utbildning, folkrörelser och kulturliv. Den skall pröva möjligheterna att bli ett fungerande forum för dialog mellan kommunala eller andra förtroendemen och medborgare, och på så sätt vitalisera samhällsdebatten och öka den politiska aktiviteten – allt detta enligt tidigare förslag och beslut från regering och riksdag. Enligt dessa planer skulle 14 personer anställas inom varje lokalradioområde, och dessa tänktes svara för program under 10–15 timmar per vecka. Sändningarna skulle äga rum morgon, middag och kväll.

Hur har nu detta fungerat? Ja, i stort sett bra, säger man, även om några riktiga utvärderingar ännu inte har skett. Radio Södertälje är i detta sammanhang intressant – den enda lokalradio som har en enda kommun som sitt verksamhetsområde. Man har emellertid i dag bara fyra anställda, tre journalister och en tekniker, och svarar för en nyhetssändning på 15 minuter, måndag–fredag, samt ett halvtimmesmagasin varje torsdag. Den sammanlagda sändningstiden blir således bara 1 timme och 45 minuter per vecka, och sändningarna sker enbart på eftermiddagstid.

Herr talman! Det säger sig självt att man inte på denna tid kan klara de uppgifter jag förut nämnde då det gäller allsidigheten och kontakten med organisationer och medborgare. Men framför allt ger de begränsade resurserna Radio Södertälje för små möjligheter till långsiktigt och grundläggande arbete. De ger inte möjlighet att i någon större utsträckning bevaka och spegla föreningsliv och folkrörelser, vilket skulle ha stor betydelse för Södertäljes vidkommande, inte minst mot bakgrunden av de ca 15 000 invandrare som

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

finns i kommunen. Ett av de syften som både nu och tidigare angetts som de mest angelägna när det gäller inrättandet och utvecklingen av lokalradion kommer härigenom inte att ges möjlighet till en riktig prövning och utvärdering.

Det vore enligt vänsterpartiet kommunisternas uppfattning allvarligt, om inte de utvecklingsmöjligheter som finns för Radio Södertälje nu tillvaratogs genom den ökade satsning som vi menar måste komma till stånd. Frågan är: Vågar vi räkna med en sådan ökad satsning även inom ramen för de begränsade resurser som regeringen och utskottet vill ge lokalradion? Nyhetssändningar och olika inslag från Södertälje kommuns föreningsliv och olika aktiviteter har utgjort bra exempel på vad man skulle kunna åstadkomma med större resurser. Samarbetet med den kommunala bild- och ljudverksamheten har bl. a. visat på de unika möjligheter som föreligger att inom lokalradions ram låta allmänheten komma till tals, och det har också visat vilka möjligheter som föreligger att utveckla lokal debatt och opinionsbildning.

Herr talman! Man måste enligt vår mening nu ge lokalradion en ordentlig chans att visa vad den kan och ge Radio Södertälje och andra lokalradiostationer de resurser som behövs. Man måste ge dem en rejäl chans och därmed också ett ordentligt underlag för värdering och ställningstaganden om den framtida utvecklingen av lokalradion.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Det finns väl inte många frågor som sammantaget har debatterats så mycket i vårt land under de senare åren som just frågan om radio-TV och dess programverksamhet.

Kritiken av programmen har ofta varit mycket hård, och den kritiken har delvis riktats mot politikerna. En stor del av opinionen kan inte förstå varför inte regering och riksdag har kunnat ta hänsyn till allmänheten och rätta till åtminstone det som man upplevt som värst i programutbudet.

Det är mycket som allmänheten reagerat mot, t. ex. ensidig politisering, framför allt i ungdoms- och barnprogrammen. Sveriges Radio-TV har inför många framstått som Sveriges Radio Till Vänster. Annat som man upprörts över är den alltför positiva attityd som ofta visats till tobak-, alkohol- och narkotikamissbruk. Det myckna och onödiga svärandet, även i barnprogrammen, har upprört alla dem som vill lära sina barn att låta bli att svära.

Man har till mig många gånger framfört att man saknat t. ex. kristna gudstjänster och sångstunder och framför allt kristna barnprogram. Gudstjänster och andakter förekommer visserligen, men i alltför liten utsträckning, och vad som är allvarligt är att en del av det som kallas andakter i vissa fall har omformats till diskussioner utan andaktsinnehåll, program som alltså borde gå under annan beteckning. Många har också saknat den verkliga humorn i underhållningsprogrammen, humor av den typ som förekommer i

gamla svenska filmer. Många är uttrötta på den s. k. samhällstillvända och ibland politiserade underhållningen. Mot den här bakgrunden har man väl allmänt trott att det skulle bli ordning och reda, när radiolagen och radioavtalet skulle ändras.

De flesta som klagar på enskilda program hos radionämnden får bara till svar att programmet inte strider mot radiolag och radioavtal, och när vi har ställt frågor i riksdagen om programverksamheten har vi genomgående fått svaret att regering och riksdag inte skall lägga sig i programverksamheten förrän det är dags att besluta om en ny radiolag och ett nytt radioavtal.

Nu är vi där! Nu har vi fått en proposition att yttra oss över. Många förbättringar kan säkert uppnås genom propositionen, men jag måste erkänna att jag hade väntat mig mera. Jag anser att propositionen är otillräcklig på flera viktiga punkter. Detta gäller både programverksamheten och radionämndens ställning. Jag har därför i en motion, 1977/78:1801, tagit upp flera frågor, vilka jag anser borde beaktas i detta sammanhang.

Bl. a. har jag tagit upp det ensidiga politiska ställningstagande som nästan dagligen görs i någon av kanalerna i radio-TV. Här är det som står i radiolag och radioavtal viktigt. Personligen har jag vid ett tillfälle anmält ett nyhetsprogram för radionämnden, därför att nyhetsuppläsaren gav egna värderande omdömen om ett annat lands inre angelägenheter, omdömen som enligt min mening var helt felaktiga och som givetvis inte bestyrkts. Radionämndens utslag blev att programmet inte stred mot radiolag och radioavtal och alltså inte kunde fällas. Därför menar jag att det i radioavtalet bör finnas klarare regler för hur långt den ensidiga politiseringen får gå, innan radionämnden har rätt att ingripa.

En annan fråga som, såvitt jag kan se, inte har berörts i betänkandet gäller gudstjänster och andakter i radio och TV. Mot den här delen av utbudet har kritik riktats, därför att gudstjänster och andakter alltmer slås ut till förmån för andra program.

I motionen har jag också tagit upp det faktum att den kristna opinionen ibland utmanas och direkt förhånas i TV. Jag har tagit exempel från julen 1976 och påsken i år. När barnen kom hem från julottan 1976 och kopplade på barnprogrammet i TV kl. 9 fick de i stället för ett program om Jesus Kristus, konungars konung, se ett program som hette "Trazan Apansson, julens konung". Detta program sändes sedan under hela julhelgen. Vid samma tid på påskdagen i år sändes ett barnprogram i radio som beskrev japanernas föreställning om hur jorden kommit till, inte ett program om Jesu uppståndelse, som hade haft en naturlig anknytning till påskdagen, utan ett program för att få de små barnen att tvivla på Bibeln.

När det gäller det först berörda programmet anmälde jag det till radionämnden dels med hänvisning till dess fräcka titel, dels med hänvisning till att det i början av programmet på juldagsmorgonen sjöngs en hädisk visa om att "himlen är så liten och där finns ej så många änglar som Du tror". Även detta program frikändes därför att det inte stred mot radiolag eller radioavtal. Jag menar att sådana förhållanden måste åtgärdas.

Jag har också i motionen tagit upp önskemål om att man skall ha flera

**Nr 150**

**Onsdagen den  
24 maj 1978**

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

kristna barnprogram. Sådana är närmast obefintliga i TV. Här måste en ökning ske, och detta bör uttalas av riksdagen.

Men vad ger då utskottet för svar på dessa delar av motionen? Jo, man skriver på s. 40 i betänkandet:

”Programföretagens självständighet i programverksamheten förutsätter att statsmakterna inte ger annat än allmänna riktlinjer i programpolitiskt avseende. Detta gäller under den nu löpande avtalsperioden och bör också tillämpas då nya avtal skall slutas samt under den kommande avtalsperioden. Utskottet delar den i propositionen uttalade uppfattningen att de nya avtalen bör ha ungefär samma grad av detaljreglering som de nuvarande.

Vad som uttalas i propositionen och vid utskottsbehandlingen av densamma kommer att i framtiden vara underlag för tolkning av de allmänna riktlinjer för programverksamheten som ges i lag och avtal. Stor återhållsamhet bör därför vid riksdagsbehandlingen visas såvitt gäller anläggande av synpunkter på enskildheter i programutbudet.

Med hänvisning till det nu anförda avstyrker utskottet motionerna” som här är i fråga.

Detta utskottets uttalande att man skall visa stor återhållsamhet med att anlägga synpunkter på enskildheter i programutbudet är uppseendeväckande i flera avseenden. För det första har riksdagen nu sin stora möjlighet på flera år att verkligen debattera enskildheter, men då vill utskottet lägga locket på. Ingen debatt här, inte!

För det andra: när det gäller politiseringen av programverksamheten ställde jag under den förra regeringens tid en fråga i riksdagen om huruvida det var lämpligt med ensidig politisering av barnprogram. Jag fick då svaret att detta var olämpligt, och vi var helt överens om det. Nu vill inte utskottet göra något uttalande – nu när det verkligen skulle göras.

För det tredje är utskottets ställningstagande märkligt därför att man inte vill uttala sig om gudstjänster och kristna barnprogram. I propositionen har statsrådet Wikström gjort uttalanden om åtskilliga enskildheter i programverksamheten, och det tycker jag är mycket bra. Det gäller sammanlagt minst ett trettiotal olika typer av program och enskildheter i program som behandlas i propositionen. Men såvitt jag kunnat finna har statsrådet Wikström i denna inte med ett ord berört gudstjänster, andakter, kristna barnprogram, den kristna musiken eller söndagsskola i TV. Det tycker jag är beklagligt. Den missen borde utskottet ha rättat till genom att lägga fram en fyllig skrivning om sin syn på detta – särskilt som det finns flera motioner som tar upp dessa frågor. Det kan väl inte vara så att man vill ytterligare försämrå förhållandena för den här typen av program genom att undertrycka debatten?

För det fjärde är utskottets ställningstagande märkligt därför att man i fråga om flera andra enskildheter i programverksamheten har uttalat bestämda åsikter. Det kan inte hjälpas att det väcker djupt olustiga känslor när man skiljer på frågor som man uttalar sig om och sådana som man inte uttalar sig om och beträffande de senare skyller på att man inte skall ta upp enskildheter.

I motionen har jag också, när det gäller svordomar i radio- och TV-

programmen, framfört att Sveriges Radio i yttrande till radionämnden påstått att särskild restriktivitet iaktas när det gäller program för barn.

Jag menar att detta är lögn. Man behöver bara ta som exempel programserien Dagar med Knubbe, där svordomar strös ut i ymnigt mått till de små barnen. Det borde vara lika lätt att låta bli att svära i program i radio och TV som att låta bli det i riksdagens talarstol. Det bör därför införas en bestämmelse i radioavtalet om begränsning av svordomar.

Det gläder mig mycket att statsrådet Wikström i kammaren i går betonade vikten av en god språkvård. Men utskottet ville inte göra något uttalande. Tyvärr!

I propositionen sägs att programmen liksom hittills bör förläggas huvudsakligen till kvällstid. Jag har i motionen framhållit att många yrkesarbetande som måste upp tidigt på morgonen inte har möjlighet att sitta uppe för att se program som de kanske i och för sig gärna skulle vilja se och att det därför kan vara befogat med en viss tidigareläggning för att tillgodose dessa grupper.

Utskottet har tyvärr inte stor förståelse för den synpunkten heller. På s. 52 i betänkandet tar man klar ställning för att programmen för och om invandrare skall breddas – och det är inget fel i det, tvärtom – men på nästa sida finner man ingen anledning att göra något uttalande angående tidigareläggning av kvällsprogram, vilket jag begärt i min motion, för att bättre tillgodose de arbetare som måste upp tidigt. Jag finner det märkligt att utskottet inte vill uttala sig om det.

I min motion har jag till sist tagit upp radionämndens befogenheter. Den har hittills, med rätt eller orätt, betraktats som tämligen maktlös. Det får inte vara så i fortsättningen, men jag kan inte hjälpa att jag blir litet orolig när jag läser inte bara enstaka uttalanden i propositionen utan läser samman de olika uttalandena.

Departementschefen säger på s. 153 att någon ändring av de grundläggande principerna för radio- och TV-verksamheten inte är aktuell. På nästa sida sägs att företagen skall garanteras integritet i förhållande till alla slags påtryckningar utifrån.

På s. 162 i propositionen sägs att verksamheten skall stå fri och självständig gentemot staten. En utveckling mot ökat statligt inflytande måste undvikas. På samma sida sägs vidare att programföretagen skall ägas helt av moderföretaget, men på följande sida att moderföretaget inte skall ha något ansvar för programverksamheten vare sig mot staten eller mot publiken.

På s. 168 står det att programenheterna skall vara ansvariga gentemot radionämnden. Men aktieägarna, står det på nästa sida, skall inte kunna ingripa i verksamhetens ledning och löpande förvaltning. Beslut i sådana frågor skall inte fattas på bolagsstämmorna. På s. 170 sägs att styrelserna i de fyra programbolagen skall ha ett odelat ansvar för verksamheten. Men styrelsen bör inte blanda sig i det löpande programarbetet. I stället skall företagsledning och anställda inom programföretaget ha stor frihet att utforma programverksamheten.

Regering och riksdag skall inte heller kunna anlägga synpunkter på enskildheter i programutbudet, säger man på s. 181. Däremot skall radio och

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

TV kritiskt granska och kontrollera makthavare och beslutsfattare.

Det skall de göra. Men vi skall inte kritiskt granska och kontrollera dem.

Allt det här kan väl accepteras till nöds, om bara radionämnden får en starkare ställning. Men på s. 216–219 i propositionen, där dessa frågor behandlas, sägs att ingen förändring skall ske av radionämndens granskningsuppdrag. Vidare sägs att nämnden saknar behörighet att utdöma påföljd eller att meddela föreskrifter om de framtida programmens innehåll och utformning.

Dessa förhållanden avses tydligen bli bestående. Jag menar givetvis att radio och TV skall verka under rätt stor frihet, men om den friheten blir alltför stor kan den leda till att enskilda tyckare inom företagen kan härja praktiskt taget helt fritt utan att någon har möjlighet att korrigera övertrampet. Det får inte bli så, tycker jag, att riksdagen och regeringen, programbolagens ledningar och radionämnden står helt vid sidan utan att kunna ingripa.

Vad som är särskilt olyckligt och oroande är att utskottet när det besvarar detta yrkande i sitt betänkande på s. 59 och 60 inte ens gör något försök att bemöta de synpunkter och allvarliga slutsatser som jag har anfört i motionen. Ser man då inte den allvarliga risken för att landets verkliga makthavare inte är folkvalda, att de är vare sig regering eller riksdag, utan helt andra personer? Ser man inte risken för demokratins fortbestånd, risken för att vårt demokratiska system är i fara, om radionämnden inte har några befogenheter när riksdag och regering är fråntagna sina möjligheter att ingripa? Den risken borde väl stå klar för alla! Därför, menar jag, måste radionämnden ges behörighet att meddela föreskrifter om framtida programs innehåll och utformning enligt det yrkande som jag har gjort i motionen 1801, punkt 1.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionen 1977/78:1801 i dess helhet, alltså i alla de punkter där den förekommer i utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Josef Axelsson (m).

TORDEL LINDAHL (fp):

Herr talman! Nu närmar sig väl den tidpunkt då kammaren äntligen kan fatta beslut i den här frågan – det har ju varit nästan en och en halv dags debatt om hela ärendet.

Vi kommer antagligen att fatta ett beslut som innebär en liten, skall vi kalla det uppluckring av TV-monopolet. Det är framför allt genom införandet av närradion som det kan tänkas ske. Sedan får vi antagligen också en ändrad organisation av Sveriges Radio, vilken innebär att vi får fyra olika jämställda programorganisationer. Detta bör kunna leda till en ökad mångfald i etern.

Motståndarna till detta förslag hävdar att det gör det väl egentligen inte – de menar att det bara innebär en ökad byråkratisering – och framför väldigt dunkla resonemang om varför det skulle bli så. Jag vill inte gå in mera på detta

nu; jag vill bara hänvisa till vad Daniel Tarschys sade här i kammaren i går eftermiddag. Jag har funnit att ingen socialdemokrat eller kommunist har gjort ens det minsta försök att gå i polemik med vad han sade. Herr talman! Orsaken är antagligen att man inte har några argument att bygga sina påståenden på.

Det finns en mängd skäl för att försöka mjuka upp monopolet, framför allt att man bör få en mångfald möjligheter att välja på i etern, att många röster skall få göra sig hörda och att statsmakternas styrande möjligheter skall minska.

Vidare börjar det bli mycket dyrt att i dagens läge driva en tidning. Att ge ut även en mycket blygsam tidning med gles utgivning kostar oerhört mycket pengar. Däremot är det med närradion förhållandevis billigt att ge spridning åt åsikter. Över huvud taget kan man säga att etermedia – med viss reservation för TV, men det gäller i alla fall radio – är billiga kontaktmedel. Och den tekniska utvecklingen på området gör att de blir billigare, medan tidningstekniken, trots vissa kostnadsbesparande tekniska landvinningar även där, framgent nog kommer att vara tung. Det är här vi har möjlighet att experimentera och försöka få en närradio, en chans för organisationer att föra fram sina åsikter, på sitt sätt och utan större restriktioner.

Det är typiskt att Tore Claesson angriper detta med en speciell vpk-vinkling av det hela. Han är rädd för att lyssnarna själva skall välja program, rädd för att de som vill höra på radio i ett visst ögonblick själva väljer vilket program de vill höra – och det skulle vara ett stort hot mot lokalradion. Själv tycker jag att det är bra att lyssnarna får möjlighet att välja det program de själva vill.

Det finns ett område som jag berört i en motion med anledning av den här propositionen och där man mycket väl skulle kunna tänka sig fri etablering och fri sändningsrätt för radio- och TV-program. Det gäller sändning av program genom trådsystem. Där finns inga av de tekniska invändningar som med all rätt kan resas i liknande fall när det gäller rundradiosändningar. Genom trådsystem går man förbi den trängsel i etern som finns.

Utskottet har nöjt sig med att konstatera att det krävs mer utredning innan man kan gå på den här vägen. Jag skulle vilja uppmana utbildningsministern att fundera på denna fråga, om det inte vore skäl att utreda möjligheterna att på ett helt annat sätt än i dag tillåta trådradiosändningar.

Vi kan också se att det i framtiden kommer nya former av redan existerande media, som teledata- och teletextsystem. Jag märker att en hel del av mina kolleger redan är ute för att sätta upp begränsningar och regler här. Det är väl riktigt i så måtto att det gäller att vi är med och inte blir överkörda, men vi skall inte acceptera begränsningar och monopolsituationer bara därför att det gäller nya media, utan vår strävan bör naturligtvis vara att få det så fritt som möjligt.

Debatten hittills har varit – förutom en debatt om organisationen – en värdefull diskussion om demokrati och yttrandefrihet och även i stor utsträckning om vad programmen bör innehålla. Men i många av inläggen har det funnits en underton som gjort mig litet oroad. Det har varit en förmyndarmentalitet; man vill bestämma vad tittarna och lyssnarna skall få

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

för program. Jag måste erkänna att jag faktiskt tror på människornas möjligheter att själva avgöra vad de vill se eller höra på. Men det gäller förstås att se till att de program som de vill se eller lyssna på sänds.

Det är helt riktigt – jag ställer mig bakom vartenda yttrande här om detta – att vi har skyldighet att tillgodose minoriteternas intressen. Att det måste göras är helt oundvikligt. Men det förtjänar påpekas att Sveriges Radio/TV också har skyldighet att sända program som den breda allmänheten önskar och vill ha. Man kanske skall ta bort pekpinna och skolmästarattityder lite mer än vad man gör i dagens läge.

Det finns en kanal i radion, P 3, som nog egentligen är den populäraste, den som uppenbarligen tilltalar väldigt många människor. Det verkar som om man från radions sida närmast är lite bekymrad över denna popularitet och försöker styra över vissa program till andra kanaler. Och man slänger in typer av program i P 3 som egentligen inte hör hemma i en kanal av P 3:s karaktär. Enligt min mening är det en ganska onödigt rädsla man visar för att folk vill lyssna på vad man sänder.

Däremot finns det skäl att hoppas att vi får en ganska snabb utbyggnad av P 4. Jag tror och hoppas nämligen att lokalradion snart kommer att kräva så pass mycket utrymme att den inte riktigt får plats i kanal 3 utan att den tillsammans med utbildningsradion behöver en egen kanal. Kanal 3 kunde då få gå tillbaka till att vara en kanal för lätt musik. Jag tror att det finns ett mycket stort behov av det. Och om det finns ett stort behov av något är det faktiskt Sveriges Radios skyldighet att se till att det behovet tillgodoses.

#### TAGE ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag har två motioner som behandlas i detta utskottsbetänkande. Mot ett enigt utskott skall jag inte yrka bifall till motionerna. Jag skall inte ens uppta kammarens tid med att plädera för motionerna i fråga. Jag vill bara uttrycka en förhoppning om att det beslut som riksdagen nu skall fatta måtte leda till de förändringar och förbättringar inom Sveriges Radio/TV som svenska folket så länge har väntat på, och att de många problem som varit och är förknippade med Sveriges Radio/TV:s verksamhet nu skall kunna lösas.

#### DANIEL TARSCIHS (fp):

Herr talman! Ett av de påståenden som cirkulerat i debatten om den nya organisationen av Sveriges Radio är att klyvningen skulle leda till en ökad byråkratisering. Georg Andersson talade i går om kostnader av storleksordningen 20 milj. kr. om året, om 100 nya anställda och om behov av avsevärt större lokaler. De siffrorna bygger på vissa kalkyler som gjorts vid Sveriges Radio, kalkyler som dock inte direkt gäller den framlagda propositionen utan som gjorts tidigare i ett annat sammanhang.

Herr talman! Det här är kalkyler som bygger på vissa bestämda förutsättningar: att man skall dubblera och tredubbla vissa stabsfunktioner och servicefunktioner. Men det är inte några exakta kalkyler. Sådana går inte att göra på grundval av propositionen, eftersom regering och riksdag inte ger

några direktiv om de nya företagens inre uppbyggnad. Företagen själva kommer således att ha stor frihet att bestämma hur de vill använda resurserna, i vilken utsträckning de vill etablera separata funktioner eller samsas om gemensamma funktioner eller köpa tjänster utifrån. Företagen kan också själva avgöra hur de skall fördela resurserna mellan administrativa stödfunktioner å ena sidan och det direkta programarbetet å den andra. Här finns det plats för precis de avvägningar som företagen själva vill göra. Ingenting i propositionen tvingar fram en ökad byråkratisering.

Det finns heller ingen annan grund för att påstå att en klyvning måste leda till en byråkratisering. Det finns faktiskt, som jag påminde om i går, en ganska omfattande forskning kring orsakerna till byråkratisering, och i den är det framför allt två hypoteser som visat sig hållbara. Den ena är att byråkratiseringen tilltar med växande storlek – ju större en organisation blir, desto mer tenderar den till att byråkratiseras. Den andra hypotesen gör gällande att det framför allt är en fråga om åldrande – ju äldre en organisation blir, desto mer resurser koncentreras på rent administrativa funktioner.

Vad socialdemokraterna säger är emellertid precis tvärtom. De tror att mindre organisationer blir mer byråkratiska än större. Det mindre företaget skulle ha behov av en proportionellt sett större administrativ apparat än det större.

Herr talman! Detta stämmer faktiskt inte med vad vi vet om andra företag i olika branscher och andra myndigheter. Det var mot den bakgrunden som jag i går frågade Georg Andersson om det fanns något belägg för den socialdemokratiska teorin om att mindre organisationer är mera byråkratitunga än större organisationer. Jag konstaterar nu, som också Torkel Lindahl gjorde för en stund sedan, att det inte har vankats något svar på den frågan. Vi får väl uppfatta det så att socialdemokraterna har nedlagt sin talan på den här punkten.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag ber kammaren om överscende för att jag tar ytterligare någon minut i anspråk, men Daniel Tarschys envisa frågor kräver ett svar. Socialdemokraterna har inte lagt ned sin talan. Vi kommer att rösta för våra reservationer.

Daniel Tarschys är teoretiker, det kan jag konstatera. Han vill ha en teori till grund för vårt påstående att den nya organisationen blir dyr och byråkratiserad. Låt mig än en gång konstatera att det är oansvarigt av regeringen att lägga fram förslag till en omfattande omorganisation utan att ens besvära sig med att beräkna de ekonomiska konsekvenserna. Under utskottsarbetet har för oss presenterats övertygande material från Sveriges Radios ledning, från distriktschefer och från personalorganisationerna om ekonomiska konsekvenser och andra allvarliga följder av regeringsförslaget beträffande ny organisation. Vi kan inte vifta bort deras argument med hänvisning till herr Tarschys teorier. Vi måste och vill se praktiskt på de här problemen. Jag tycker att också herr Tarschys borde söka markkontakt i den här frågan och försöka se till de praktiska konsekvenserna.

De borgerliga partiernas representanter, med undantag för Eric Enlund såvitt vi nu känner till, vill driva igenom en omfattande förändring av organisationen för Sveriges Radio. Jag tycker att de då är skyldiga att redovisa de administrativa och ekonomiska konsekvenserna. Men alla dessa problem skjuter man över till Sveriges Radio och säger att Sveriges Radio självt får klara ut dem – utan att ens ge Sveriges Radio ekonomiska resurser för att klara de ekonomiska konsekvenserna av en omorganisation. Jag tycker att det är upprörande.

Utbildningsministern sade i går att han inte sett några kostnadsuppgifter om vad omorganisationen skulle innebära. Är inte detta ganska häpnadsväckande? Är det inte departementschefens skyldighet att införskaffa kostnadsuppgifter och beräkningar till grund för sina egna förslag? Eller har man också i departementet litat på herr Tarschys teorier? Det kan bli förödande för programverksamheten och därmed också för publiken.

Jan-Erik Wikström sade i dag i replik till Olof Palme att regeringen velat lösa problem. Men jag konstaterar att i verkligheten har herr Wikström och regeringen i övrigt skapat en rad nya problem, och herr Tarschys teorier ger verkligen ingen lösning på de problemen.

Slutligen ett tillrättaläggande ytterligare en gång. Här upprepar herr Tarschys det felaktiga påstående som herr Wikström gjorde i går, nämligen att de beräkningar som Sveriges Radio har presenterat beträffande konsekvenserna av en omorganisation skulle avse ett helt annat förslag än det som nu ligger på riksdagens bord. Låt mig konstatera: Vi har fått beräkningar från Sveriges Radio efter det att propositionen framlades. De beräkningarna är grundade på det som bedöms bli följden av propositionens förslag – ingenting annat.

#### DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag har i dag på morgonen varit i kontakt med Sveriges Radio, och där bekräftade man att de uppgifter som har presenterats gällde ett tidigare förslag. Vidare sade man att det inte går att lägga fram exakta kalkyler beträffande effekterna av propositionen, just av den anledning som jag tidigare anförde, nämligen att propositionen inte ger några detaljföreskrifter om hur de nya företagen skall bygga upp sin organisation. Regeringen och riksdagen anvisar anslag till de nya företagen men föreskriver inte hur dessa i detalj skall bygga upp organisationen. Att bygga upp organisationen är en uppgift för personalen och företagsledningen. Det är det som är själva poängen i ett system, där man inte försöker detaljreglera Sveriges Radio. Det går av den anledningen inte att komma viftande med siffror som 20 milj. kr. eller 100 nya anställda eller att tala om mycket större lokaler, som Georg Andersson gör.

Frågan om avvägningen mellan administrativa resurser och programresurser, om den inre konstruktionen och huruvida man skall bygga upp separata funktioner eller ha gemensamma funktioner eller köpa tjänster utifrån är uppgifter för företagen själva. Det är ingenting som riksdag och regering föreskriver.

Herr talman! Georg Andersson har ett visst förakt för teorier. Jag kan förstå det, när de teorier som han själv ansluter sig till är så illa underbyggda. Men nu är det faktiskt så, som jag tidigare sagt, att det finns en omfattande forskning som stöder teorin att större organisationer tenderar att bli mer byråkratiska än mindre, och äldre mer byråkratiska än nya. Jag har därför av Georg Andersson begärt att få reda på vilka belägg som stöder hans teori om att mindre organisationer skulle vara mer byråkratiska än större. På det svarar Georg Andersson genom att säga att han tycker illa om teorier. Det tycker jag, herr talman, inte är något vidare starkt argument.

#### GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Teorier kan vara bra om de är förankrade i verkligheten.

Daniel Tarschys påstående nu med hänvisning till att han varit i kontakt med Sveriges Radio i dag kan inte få bli sista orden i den här debatten. Vi måste grunda besluten på det skriftliga material som kommit riksdagens beredande utskott till handa. Jag har det materialet här, och det är det jag har hänvisat till.

Överläggningen var härmed slutad.

#### *Punkten 1*

##### M o m . 1 o c h 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

##### M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 1 mom. 3 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 302

Nej – 15

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

*Punkten 2*

*M o m . 1*

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av Georg Andersson m. fl. samt 3:o) motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Georg Andersson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Eva Hjelmström begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 2 mom. 1 antar reservationen nr 1 av Georg Andersson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151  
Nej - 16  
Avstår - 151

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 2 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163  
Nej - 153

*M o m . 2-7*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

#### M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 2 mom. 8 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 153

#### M o m . 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 2 mom. 9 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 153

#### M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 1976/77:68 av Lars Werner m. fl. och 1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

#### Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Den som vill att kammarkaren bifaller kulturutskottets hemställen i betänkandet nr 24 punkten 2 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit motionerna 1976/77:68 av Lars Werner m. fl. och 1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 301

Nej – 17

M o m . 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels motionerna nr 1788 av Gördis Hörnlund m. fl. och nr 1793 av Hans Nyhage m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 12 och 13

Kammarkaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

*Punkten 3*

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels det av Carl-Henrik Hermansson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller kulturutskottets hemställen i betänkandet nr 24 punkten 3 mom. 1 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit det av Carl-Henrik Hermansson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 302

Nej – 16

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels utskottets hemställen med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1801 av Allan Åkerlind i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 3 mom. 6 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163  
Nej - 153

M o m . 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 9 av Georg Andersson m. fl. samt 3:o) motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Georg Andersson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Eva Hjelmström begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 3 mom. 7 antar reservationen nr 9 av Georg Andersson m. fl. röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154  
Nej - 16  
Avstår - 147

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 3 mom. 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 153

### M o m . 8

Utskottets hemställan bifölls.

### M o m . 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1801 av Allan Åkerlind i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

### M o m . 10 och 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

### M o m . 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1801 av Allan Åkerlind i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

### M o m . 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 1976/77:987 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och 1977/78:877 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 3 mom. 13 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 1976/77:987 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och 1977/78:877 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301  
Nej - 16

M o m . 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen 1976/77:987 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 3 mom. 14 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen 1976/77:987 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302  
Nej - 16

M o m . 15-17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1801 av Allan Åkerlind i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 19

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

Den som vill att kammaran bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 3 mom. 20 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.  
Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 10 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 164

Nej – 153

### M o m . 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 3 mom. 21 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 11 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 164

Nej – 140

Avstår – 13

### M o m . 22

Utskottets hemställan bifölls.

### *Punkten 4*

#### M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

#### M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1801 av Allan Åkerlind i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Allan Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 4 mom. 2 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1801 av Allan Åkerlind i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Allan Åkerlind begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292  
Nej - 14  
Avstår - 9

#### Mom. 3 och 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 4 mom. 3 och 4 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299  
Nej - 16  
Avstår - 1

#### Punkten 5

##### Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

##### Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

Den som vill att kammarkaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 5 mom. 3 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelrnström begärde röstärkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301

Nej - 16

**M o m . 4 o c h 5**

Kammarkaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

**M o m . 6**

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 5 mom. 6 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 14 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde röstärkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 151

Avstår - 1

**M o m . 7-9**

Kammarkaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

*Punkten 6*

**M o m . 1**

Utskottets hemställan bifölls.

## M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1877 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 6 mom. 2 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 1877 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 301

Nej – 16

## M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 15 av Georg Andersson m. fl. samt 3:o) motionerna nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och nr 1877 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Georg Andersson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Eva Hjelmström begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken till kontraposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 6 mom. 3 antar reservationen nr 15 av Georg Andersson m. fl. röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken till kontraposition i nämnda votering antagit motionerna nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och nr 1877 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 150

Nej – 16

Avstår – 152

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 6 mom. 3 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 163

Nej – 153

### *Punkten 7*

M o m . 1–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av Georg Andersson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 7 mom. 5 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av Georg Andersson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 166

Nej – 138

Avstår – 13

## M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 16 av Georg Andersson m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Georg Andersson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Eva Hjelmström begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 7 mom. 6 antar reservationen nr 16 av Georg Andersson m. fl. i motsvarande del röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147  
Nej - 16  
Avstår - 153

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 7 mom. 6 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av Georg Andersson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164  
Nej - 153

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.*

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Radions och tele-  
visionens fortsatta  
verksamhet, m. m.*

### M o m . 7

Utskottets hemställan bifölls.

### Punkten 8

Utskottets hemställan bifölls.

### Punkten 9

#### M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjälmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 9 mom. 1 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1799 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjälmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 302

Nej – 16

#### M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 24 punkten 9 mom. 2 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av Georg Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 163

Nej – 140

Avstår – 13

*Punkterna 10 och 11*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Anslag till högskola  
och forskning***§ 5 Anslag till högskola och forskning**

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1977/78:22 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till högskola och forskning jämte motioner samt propositionen 1977/78:82 om stöd till de fria samfundens teologiska seminarier.

**TALMANNEN:**

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

*Punkten 1 (Vissa gemensamma frågor)*

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bilaga 12 avsnittet Högskola och forskning under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 334–400) behandlat högskole- och forskningsfrågor av allmän karaktär samt – efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström – föreslagit riksdagen

dels att

1. anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977:218),

2. anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1977:219) om obligatoriska studerandesammanslutningar,

3. anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag med bemyndigande att upphäva föreskrifter om skyldighet att tillhöra särskild studerandesammanslutning,

dels att

4. besluta att i Stockholm fr. o. m. den 1 juli 1978 skulle finnas de åtta högskoleenheter för konstnärlig utbildning som angivits i propositionen,

5. bemyndiga regeringen att vidta de åtgärder som fordrades för konstfackskolans inordnande i högskoleorganisationen i Stockholm,

6. bemyndiga regeringen att besluta om omföringar mellan anslagen för högskolan m. m. i enlighet med vad som förordats i propositionen,

7. godkänna vad som förordats i propositionen om skydd för frivilliga försökspersoner,

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

8. i övrigt godkänna de riktlinjer för utbildning och forskning som angivits i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:378 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde yrkandena att riksdagen skulle

1. uttala sig för att de målsättningar som angavs i motionen skulle utgöra grundvalen för den högre utbildningens utformning och inriktning (yrkandet 1),

2. uttala sig för att de s. k. studielämplighetsproven borde avskaffas (yrkandet 4),

hos regeringen hemställa om förslag

3. varigenom betygen skulle avskaffas som urvalsinstrument för tillträde till högskolestudier och ersättas av arbetslivserfarenhet och köprincipen (yrkandet 3 b),

4. för att förbättra invandrarnas möjligheter till högskolestudier bl. a. genom att införa kurser på de stora invandarspråken (yrkandet 3 c),

5. om avskaffande av betygen inom högskolan (yrkandet 3 d),

6. innebärande att alla styrelser inom högskolan – under regionstyrelsenivå – skulle utses av dem som var verksamma inom högskolan i en gemensam valkorporation enligt principen en människa – en röst (yrkandet 3 e),

7. om upphävandet av lagen om elektorsförsamlingar och att dessa skulle ersättas med allmänna direkta val i en valkorporation till linjenämnder (yrkandet 3 f),

8. om avskaffande av kårobligatoriet i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 3 g),

1977/78:398 av Eva Winther (fp),

1977/78:569 av Rune Rydén (m), vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta att användningen av de medel som anvisades för försöksverksamheten med näringslivskontakt för forskare fick prövas inom ramen för försöksverksamheten,

2. hos regeringen hemställa att man i direktiven för försöksverksamheten även berörde frågan om dess anknytning till högskoleutbildningen,

3. hos regeringen begära att ledningen av försöksverksamheten skulle anförtros lärartjänstutredningen,

1977/78:573 av Margaretha af Ugglas (m) och Rune Rydén (m),

1977/78:737 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade hemställa hos regeringen om ett förslag till riksdagen hösten 1978 om ett system för planering och resursfördelning i enlighet med 1975 års riksdagsbeslut, som kunde tillämpas fr. o. m. budgetåret 1979/80,

1977/78:738 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta avslå regeringens förslag att under anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna anvisa 500 000 kr. för massmedieforskning samt besluta att till anslaget för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 95 330 000 kr.,

2. besluta att hos regeringen hemställa om ett förslag till 1978/79 års riksmöte om en massmedieforskningsorganisation i huvudsak enligt den modell som massmedieforskningsutredningen hade föreslagit,

1977/78:747 av John Johnsson (s) och Margit Sandéhn (s),

1977/78:750 av Karl-Eric Norrby (c) och Anna Eliasson (c),

1977/78:753 av Runc Rydén m. fl. (m),

1977/78:754 av Birgitta Rydle (m),

1977/78:756 av Margaretha af Ugglas (m) och Per Unckel (m),

1977/78:758 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde yrkandet att riksdagen beslutade uttala att förkunskapskraven för antagning till förskolläro- och fritidspedagogutbildningen borde ses över i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 6),

1977/78:878 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde yrkandet att riksdagen i enlighet med vad som anförts i den till kulturutskottet remitterade motionen 1977/78:877 uttalade att åtgärder borde vidtas för att möjliggöra studier på högskolenivå, främst på de största invandrarspråken (yrkandet 2),

1977/78:881 av Gunnar Biörck i Värmdö (m),

1977/78:885 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gällde yrkandena att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att de fackliga organisationerna borde vara representerade i den särskilda kommittén och den regionala arbetsgruppen som skulle leda försöksverksamheten med näringslivskontakt för forskare (yrkandet 1),

2. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att en viss del av medlen för försöksverksamheten med näringslivskontakt för forskare tillfördes de fackliga organisationerna för information och utredning av forskningsprojekt (yrkandet 2),

3. beträffande temaorienterad forskning vid universitetet i Linköping besluta att de två teman som föreslagits av universitets- och högskoleämbetet fick starta den 1 juli 1979 samt de övriga året därefter (yrkandet 3),

4. besluta att till Vissa särskilda utgifter inom högskolan för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 12 537 000 kr., varvid anslagsposten 2. Planering och förberedelser inför temaorienterad forskningsorganisation i Linköping skulle utgå med 1 500 000 kr. (yrkandet 4),

5. besluta att till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 187 732 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 5),

6. besluta att till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 196 235 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 6),

7. besluta att till Forskningsrådsnämnden för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 16 412 000 kr. (yrkandet 7),

8. besluta att till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 400 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 46 015 000 kr. (yrkandet 8),

9. besluta att till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 5 900 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 92 630 000 kr. (yrkandet 9),

10. besluta att till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 12 800 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 167 805 000 kr. (yrkandet 10),

11. besluta att till Bidrag till Vetenskapsakademien för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 200 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 4 915 000 kr. (yrkandet 11),

12. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att förbättra rekryteringen till grundläggande utbildning och forskarutbildning i högskolan (yrkandet 15),

1977/78:917 av Björn Molin (fp) och Sven Andersson i Örebro (fp),

1977/78:1146 av Karin Andersson (c) och Ella Johnsson (c),

1977/78:1176 av Lisa Mattson m. fl. (s, c, m, fp, vpk),

1977/78:1186 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m, s, c, fp, vpk),

1977/78:1189 av Ingrid Sundberg m. fl. (m),

1977/78:1190 av Ingrid Sundberg m. fl. (m),

1977/78:1197 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala sig för en ny, demokratiskt inriktad forskningspolitik, där följande riktlinjer bildade utgångspunkter, nämligen

a) att varje vetenskaplig institution inom den offentliga sektorn genomförde demokratiska beslutsformer så att alla arbetande forskare beslutade kollektivt om forskningsprogrammen enligt principen en person en röst och att vid varje vetenskaplig institution de lokala fackliga organisationerna skulle ha rätt att utse en representant,

b) att den nationella forskningspolitiken bereddes och övervakades av ett centralt kollegium, bestående till hälften av valda representanter för de verksamma forskarna, till hälften av representanter utsedda av fackförbundens representantskap, och att detta kollegium skulle ersätta nuvarande organ på forskningsområdet,

c) att riksdagen årligen anordnade en särskild forskningspolitisk debatt, där långsiktiga och övergripande målsättningar för forskningspolitiken diskuterades och där beslut fattades om en nationell forskningsbudget,

d) att teknologisk forskning lades upp i enlighet med ett långsiktigt industripolitiskt program, som blev föremål för riksdagens behandling,

e) att privat uppdragsforskning till förmån för kommersiella intressen förklarades oförenlig med offentlig forskaranställning, när den utgjorde annat än en mindre del av forskarens totala arbetsinsats under ett år,

1977/78:1408 av Georg Danell (m) och Lars Schött (m),

1977/78:1537 av Lars Ahlmark (m),

1977/78:1543 av Birgitta Dahl m. fl. (s),

1977/78:1548 av Sven Johansson m. fl. (c),

1977/78:1552 av Bengt Kindbom (c) och Björn Eliasson (c),

1977/78:1565 av Per Unckel (m) och

1977/78:1697 av Maj Pehrsson m. fl. (c).

Utskottet hemställde såvitt avsåg resp. avsnitt

högskolereformen

1. att riksdagen godkände att i Stockholm fr. o. m. den 1 juli 1978 skulle finnas de åtta högskoleenheter för konstnärlig utbildning som förordats i propositionen 1977/78:100,

2. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de åtgärder som fordrades för konstfackskolans inordnande i högskoleorganisationen i Stockholm,

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

3. att riksdagen skulle anta det genom propositionen 1977/78:100 framlagda förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1977:218),

4. att riksdagen skulle anta det genom propositionen 1977/78:100 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1977:219) om obligatoriska studerandesammanslutningar,

5. att riksdagen skulle anta det genom propositionen 1977/78:100 framlagda förslaget till lag med bemyndigande att upphäva föreskrifter om skyldighet att tillhöra särskild studerandesammanslutning,

6. att riksdagen beträffande utbildningens utformning och inriktning skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 1,

7. att riksdagen beträffande obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 3 g,

8. att riksdagen beträffande lagen om elektorsförsamling skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 3 f,

9. att riksdagen beträffande valkorporation skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 3 e,

10. att riksdagen beträffande betygssystem skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 3 d,

behörighet och urval

11. att riksdagen beträffande urvalsinstrument skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 3 b,

12. att riksdagen beträffande högskoleprovet skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 4,

13. att riksdagen beträffande tjugoprocentsregeln skulle avslå motionen 1977/78:573 yrkandet 1,

14. att riksdagen beträffande sökande i kvotgrupp IV skulle avslå motionen 1977/78:573 yrkandet 2,

15. att riksdagen beträffande intagningsprov skulle avslå motionen 1977/78:573 yrkandet 3,

16. att riksdagen beträffande förkunskapskrav skulle avslå motionen 1977/78:758 yrkandet 6,

17. att riksdagen beträffande föreningsmeriter skulle avslå motionerna 1977/78:756 och 1977/78:1190,

18. att riksdagen beträffande behörighet att söka till talpedagogutbildning skulle avslå motionen 1977/78:754,

19. att riksdagen beträffande lärare för döva skulle avslå motionen 1977/78:1146,

20. att riksdagen beträffande utländska studerande skulle avslå motionen 1977/78:1189,

grundläggande högskoleutbildning

21. att riksdagen beträffande grundläggande högskoleutbildning i naturvetenskapliga och tekniska ämnen skulle avslå motionen 1977/78:885 yrkandet 15 i denna del,

22. att riksdagen beträffande avskaffande av fria utbildningsområdet

skulle avslå motionen 1977/78:737,

23. att riksdagen beträffande anmälningsförfarandet skulle avslå motionen 1977/78:753,

24. att riksdagen beträffande formgivarutbildning skulle avslå motionen 1977/78:398,

25. att riksdagen beträffande utbildning på Gotland skulle avslå motionen 1977/78:1408,

26. att riksdagen beträffande invandrarnas högskolestudier skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 3 c och motionen 1977/78:878 yrkandet 2,

allmänna frågor

27. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om omföringar mellan anslagen för högskolan m. m. i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:100,

28. att riksdagen beträffande utvärdering av högskolereformen skulle avslå motionen 1977/78:881 yrkandet 1 i denna del och motionen 1977/78:1565,

29. att riksdagen beträffande bestämmelser om ersättning skulle avslå motionen 1977/78:750 och motionen 1977/78:881 yrkandet 2,

30. att riksdagen beträffande befordringsgrund skulle avslå motionen 1977/78:1176,

31. att riksdagen beträffande tjänstledighet med B-avdrag skulle avslå motionen 1977/78:1537,

forskningsfrågor

32. att riksdagen beträffande uttalande om riktlinjer för forskningspolitiken skulle avslå motionen 1977/78:1197,

33. att riksdagen beträffande uttalande om inrättande av ett forskningsdepartement skulle avslå motionen 1977/78:917,

34. att riksdagen beträffande uttalande om prioritering vid fördelning av forskningsresurser skulle avslå motionen 1977/78:1697,

35. att riksdagen beträffande fakultetsanslag med avslag på motionen 1977/78:885 i denna del godkände vad utskottet förordat,

36. att riksdagen beträffande forskarutbildning skulle avslå motionen 1977/78:885 yrkandet 15 i denna del,

37. att riksdagen beträffande massmedieforskningens organisation med avslag på motionen 1977/78:738 yrkandet 2 godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:100,

38. att riksdagen beträffande temaorienterad forskningsorganisation i Linköping skulle

a) i fråga om principbeslut avseende den 1 juli 1979 med bifall till propositionen 1977/78:100 samt med avslag på motionen 1977/78:885 yrkandet 3 i denna del och motionen 1977/78:1186 yrkandet 1 godkänna vad som förordats i propositionen,

b) i fråga om principbeslut avseende den 1 juli 1980 avslå motionen 1977/78:885 yrkandet 3 i denna del,

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Anslag till högskola  
och forskning*

c) i fråga om fasta tjänster avslå motionen 1977/78:1186 yrkandet 2,

39. att riksdagen beträffande bidrag till lönekostnad för forskare som deltog i försöksverksamhet med näringslivskontakt för forskare med anledning av propositionen 1977/78:100 och motionen 1977/78:569 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

40. att riksdagen beträffande under 39 nämnd försöksverksamhet i övrigt m. m. med avslag på motionen 1977/78:569 yrkandena 2 och 3, motionen 1977/78:747, motionen 1977/78:885 yrkandena 1 och 2 samt motionen 1977/78:1548 godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:100,

41. att riksdagen beträffande medel till forskningsråden och forskningsrådsnämnden samt Vetenskapsakademien med avslag på motionen 1977/78:885 i denna del godkände vad utskottet förordat,

42. att riksdagen beträffande forskning med hybrid-DNA skulle avslå motionerna 1977/78:1543 och 1977/78:1552,

övriga frågor

43. att riksdagen godkände vad som i propositionen 1977/78:100 förordats om skydd för frivilliga försökspersoner,

44. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för utbildning och forskning som förordats i propositionen 1977/78:100 bilaga 12 s. 362-400.

Följande fem reservationer hade avgivits av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s):

1. beträffande fria utbildningsområdet, vari reservanterna ansett att utskottet under 22 bort hemställa

att riksdagen beträffande avskaffande av fria utbildningsområdet med bifall till motionen 1977/78:737 begärde att regeringen hösten 1978 förelade riksdagen förslag härom i enlighet med vad som förordats av reservanterna,

2. beträffande fakultetsanslag, vari reservanterna ansett att utskottet under 35 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:885 i denna del godkände vad reservanterna förordat,

3. beträffande massmedieforskningens organisation, vari reservanterna ansett att utskottet under 37 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:738 yrkandet 2 inte skulle godkänna förslaget i propositionen 1977/78:100 utan hemställa om nytt förslag i enlighet med vad reservanterna förordat,

4. beträffande temaorienterad forskningsorganisation i Linköping, vari reservanterna ansett att utskottet under 38 b bort hemställa

att riksdagen skulle i fråga om principbeslut avseende den 1 juli 1980 bifalla motionen 1977/78:885 yrkandet 3 i denna del,

5. beträffande medel till forskningsråden och forskningsrådsnämnden samt Vetenskapsakademien, vari reservanterna ansett att utskottet under 41 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:885 i denna del godkände vad reservanterna förordat.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande beträffande behörighet och urval av Ove Nordstrandh (m) och Per-Olof Strindberg (m).

*Punkten 8 (Utbildning för undervisningsyrken)*

Regeringen hade under punkten D 8 (s. 431–456) – efter föredragning av statsrådet Britt Mogård – föreslagit riksdagen att

1. besluta om inrättande av en påbyggnadslinje benämnd lärarlinjen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel och omfattande 20 poäng,

2. bemyndiga regeringen att besluta om lokalisering av vårdlärarlinjen enligt vad som förordats i propositionen,

3. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,

4. till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 426 165 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:337 av Gunnar Olsson m. fl. (s),

1977/78:377 av Gunnar Olsson m. fl. (s),

1977/78:378 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde yrkandet att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för att påtagligt förbättra prognosinstrumenten för arbetskraftsbehovet i vad gällde utbildningsyrkena inom högskoleområdet liksom resurserna för yrkesvägledning (yrkandet 2),

1977/78:450 av Lennart Bladh m. fl. (s), såvitt nu var i fråga,

1977/78:755 av Ingrid Sundberg m. fl. (m),

1977/78:758 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde yrkandena att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78:100 i berörda avseenden beslutade uttala

1. att under budgetåret 1978/79 borde 225 lärare för förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningen utbildas, vartill medel anvisades efter framställning från regeringen (yrkandet 1),

2. att anslaget under D 8 i bilaga 12 höjdes med 9 000 000 kr. för att bereda plats för ytterligare 1 000 studerande vid fritidspedagoglinjerna och förskolläraryrket (yrkandet 2),

3. att utbildningstiden för förskollärare och fritidspedagoger borde vara fyra år, med varvad teori och praktik i enlighet med vad som anförts i

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Anslag till högskola  
och forskning*

motionen (yrkandet 3),

4. att kommunerna borde vara skyldiga att tillse att personalen erhöll möjlighet till årlig fortbildning på 30 timmar och att statsbidrag borde utgå till denna verksamhet och hos regeringen hemställde om förslag därom (yrkandet 4),

5. att de som hade anställning inom utbildningsyrkena men saknade formell kompetens borde ges möjlighet att genomgå utbildningen och att för denna kategori ersättning skulle utgå motsvarande full lön under utbildningstiden (yrkandet 5),

1977/78:891 av Rune Carlstein (s) och Gördis Hörnlund (s), såvitt gällde yrkandet 2,

1977/78:1160 av Helge Hagberg m. fl. (s, c, m, fp), vari yrkats att riksdagen gav regeringen till känna att den önskade att åtgärder snarast vidtogs för att bibehålla vårdlärarytbildningen i Örebro,

1977/78:1161 av Evert Hedberg m. fl. (s, c, m, fp), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att reguljär fritidspedagogutbildning borde förläggas till Halmstad som ersättning för nuvarande bristyrkesutbildning,

1977/78:1175 av Bo Lundgren (m) och Wiggo Komstedt (m), såvitt gällde yrkandena 1 och 2,

1977/78:1179 av Christer Nilsson (s),

1977/78:1184 av Christina Rogestam m. fl. (c, m, fp), vari yrkats att riksdagen beslutade att anvisa 100 000 kr. för att möjliggöra för universitetet i Göteborg att till Karlstad och Skövde försöksvis lokalisera 24 av utbildningsplatserna på vårdlärarytlinjen vid universitetet,

1977/78:1541 av Ylva Annerstedt (fp) och Karl-Erik Strömberg (fp) samt

1977/78:1721 av Hans Jönsson (s) och Margit Sandéhn (s), såvitt gällde yrkandet 1.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande prognosinstrument m. m. skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 2,

2. att riksdagen beträffande försöks- och demonstrationsverksamhet skulle avslå motionen 1977/78:1721 yrkandet 1,

3. att riksdagen beträffande övertaliga lärarutbildare skulle avslå motionen 1977/78:755,

4. att riksdagen beträffande studie- och yrkesvägledning inom undervisningssektorn skulle avslå motionen 1977/78:1541,

5. att riksdagen beträffande förskolläraryt- och fritidspedagogutbildning i

Borås skulle avslå motionen 1977/78:891 yrkandet 2,

6. att riksdagen beträffande förskolläraryrket i Kristianstad skulle avslå motionen 1977/78:1175 yrkandet 2,

7. att riksdagen beträffande fritidspedagogutbildning i Halmstad med anledning av motionen 1977/78:1161 som sin mening skulle ge regeringen till känna vad utskottet anfört samt bemyndiga regeringen att göra omförelse mellan anslagen för kommunal högskoleutbildning och utbildning för undervisningsyrket i enlighet med vad utskottet förordade,

8. att riksdagen beträffande utbildning av vissa lärarutbildare skulle avslå motionen 1977/78:758 yrkandet 1,

9. att riksdagen beträffande ökat antal antagningsplatser för förskolläraryrket i fritidspedagogutbildningen skulle avslå motionen 1977/78:758 yrkandet 2 i denna del,

10. att riksdagen beträffande förskolläraryrket i fritidspedagogutbildningens utformning skulle avslå motionen 1977/78:758 yrkandet 3,

11. att riksdagen beträffande fortbildning av barnstugepersonal skulle avslå motionen 1977/78:758 yrkandet 4,

12. att riksdagen beträffande löneförmåner m. m. skulle avslå motionen 1977/78:758 yrkandet 5,

13. att riksdagen beträffande klasslärarutbildning i Kristianstad skulle avslå motionen 1977/78:450 såvitt nu var i fråga och motionen 1977/78:1175 yrkandet 1,

14. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 bemyndigade regeringen att göra omförelser i vad gällde antagningsplatser på vårdlärlärlinjen m. m. mellan högskolan för lärarutbildning i Stockholm och universitetet i Umeå i enlighet med vad utskottet förordade,

15. att riksdagen beträffande en extra vårdlärlarkurs i Örebro med anledning av motionen 1977/78:1160 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. att riksdagen beträffande viss vårdlärlarutbildning i Karlstad och Skövde med bifall till motionen 1977/78:1184 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. att riksdagen beträffande vårdlärlärlinje i Karlstad skulle avslå motionen 1977/78:337,

18. att riksdagen beträffande vårdlärlärlinje i Linköping skulle avslå motionen 1977/78:1179,

19. att riksdagen beträffande utbildning av vissa lärare inom sjukgymnastutbildningen skulle avslå motionen 1977/78:377,

20. att riksdagen i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:100 beslutade om inrättande av en påbyggnadslinje benämnd lärlärlinjen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel och omfattande 20 poäng,

21. att riksdagen fastställde planeringsramar för sektorn för utbildning för undervisningsyrket i enlighet med vad utskottet förordade,

22. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med anledning av motionen 1977/78:1160 i denna del och med bifall till motionen 1977/78:1184 i denna del samt med avslag på

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

motionen 1977/78:758 yrkandet 2 i denna del till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 426 839 000 kr.

*Anslag till högskola  
och forskning*

*Punkten 10* (Lokala och individuella linjer och enstaka kurser)

Regeringen hade under punkten D 10 (s. 466–469) föreslagit riksdagen att

1. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,
2. till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 208 954 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:378 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde yrkandet att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag om åtgärder som syftade till att bredda möjligheterna att delta i särskilda kurser inom högskoleområdet (yrkandet 3 a), samt

1977/78:1147 av Lennart Andersson (s) och Lars Gustafsson (s), vari yrkats

1. att riksdagen under anslaget Lokala och individuella linjer och enstaka kurser anvisade för Stockholmsregionen 700 000 kr. utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen.

2. att medlen anvisades ur det anslag som föreslagits bli ställt till regeringens disposition.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen fastställde planeringsramar för lokala och individuella linjer och enstaka kurser i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:100,

2. att riksdagen till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 208 954 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande dispositionen av anslaget med bifall till propositionen 1977/78:100 skulle avslå motionen 1977/78:1147,

4. att riksdagen beträffande åtgärder att öka kursutbudet skulle avslå motionen 1977/78:378 yrkandet 3 a.

Reservation hade avgivits

6. av Lars Gustafsson (s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen beträffande dispositionen av anslaget med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:1147 beslutade i enlighet med vad reservanten förordat.

*Punkten 14* (Samhällsvetenskapliga fakulteterna)

Regeringen hade under punkten D 16 (s. 478–483) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att ändra benämning av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 95 830 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:738 av Stig Alemyr m. fl. (s), i vad den avsåg medelsanvisningen under reservationsanslaget till Samhällsvetenskapliga fakulteterna (yrkandet 1), samt

1977/78:1142 av Georg Andersson (s) och Marianne Stålberg (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:100,
2. att riksdagen bemyndigade regeringen att ändra benämning av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:100,
3. att riksdagen beträffande forskningsorganisationen i socialt arbete med lokalisering till Umeå högskoleregion skulle avslå motionen 1977/78:1142,
4. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:738 yrkandet 1 till Samhällsvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 95 830 000 kr.

Reservation hade avgivits

7. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 3 – ansett att utskottet under 4 bort hemställa att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:738 yrkandet 1 till Samhällsvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 95 330 000 kr.

*Punkten 17 (Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna)*

Regeringen hade under punkten D 20 (s. 490–492) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 185 232 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:885 av Olof Palme m. fl. (s), i vad den avsåg medelsanvisningen under reservationsanslaget till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna (yrkan-

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Anslag till högskola  
och forskning*

det 5), samt

1977/78:1165 av Thure Jadestig (s) och Per Olof Håkansson (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:100,
2. att riksdagen beträffande utredning om den toxikologiska forskningen och utbildningen skulle avslå motionen 1977/78:1165,
3. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:885 yrkandet 5 till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 185 232 000 kr.

Reservation hade avgivits

8. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 2 – ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:885 yrkandet 5 till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 187 732 000 kr.

*Punkten 18 (Tekniska fakulteterna)*

Regeringen hade under punkten D 21 (s. 493–496) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen av en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 193 735 000 kr. varav 3 052 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

- 1977/78:885 av Olof Palme m. fl. (s), i vad avsåg medelsanvisningen under reservationsanslaget till Tekniska fakulteterna (yrkandet 6),  
1977/78:1143 av Georg Andersson m. fl. (s),  
1977/78:1162 av Erik Hovhammar m. fl. (m) samt  
1977/78:1546 av Olle Eriksson (c) och Birger Rosqvist (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:100,
2. att riksdagen bemyndigade regeringen att ändra benämningen av en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78:100,

3. att riksdagen beträffande träteknisk forskning med avslag på motionen 1977/78:1143 godkände vad som förordats i propositionen 1977/78:100,
4. att riksdagen beträffande biträdande professur i polymerteknologi skulle avslå motionen 1977/78:1162,
5. att riksdagen beträffande professur i skeppsergonomi skulle avslå motionen 1977/78:1546,
6. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:885 yrkandet 6 till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 193 735 000 kr. varav 3 052 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits

9. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 2 – ansett att utskottet under 6 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:885 yrkandet 6 till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 196 235 000 kr. varav 3 052 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

*Punkten 21 (Forskningsrådsnämnden)*

Regeringen hade under punkten D 33 (s. 520–522) föreslagit riksdagen att till Forskningsrådsnämnden för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 14 912 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:567 av Marianne Karlsson (c) och

1977/78:885 av Olof Palme m. fl. (s), i vad avsåg medelsanvisningen under reservationsanslaget Forskningsrådsnämnden (yrkandet 7).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande uppdrag till forskningsrådsnämnden skulle avslå motionen 1977/78:567,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:885 yrkandet 7 till Forskningsrådsnämnden för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 14 912 000 kr.

Reservation hade avgivits

10. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 5 – ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:885 yrkandet 7 till Forskningsrådsnämnden för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 16 412 000 kr.

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Anslag till högskola  
och forskning*

*Punkten 22 (Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet)*

Regeringen hade under punkten D 34 (s. 522–525) föreslagit riksdagen att till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 42 615 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:885 av Olof Palme m. fl. (s), i vad avsåg medelsanvisningen under reservationsanslaget Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (yrkandet 8).

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:885 yrkandet 8 till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 42 615 000 kr.

Reservation hade avgivits

11. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 5 – ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:885 yrkandet 8 till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 46 015 000 kr.

*Punkten 23 (Medicinska forskningsrådet)*

Regeringen hade under punkten D 35 (s. 525–528) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att sluta avtal om svenskt medlemskap i International Agency for Research on Cancer,
2. till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 86 730 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:744 av Karl Hallgren m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hemställde hos regeringen om att åtgärder vidtogs för att snarast möjligt få till stånd en arbetsmedicinsk forskning beträffande truckförare och andra arbetsmaskinförare arbetsmiljö och hälsorisker,

1977/78:883 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta att under anslaget Medicinska forskningsrådet uppta ytterligare 5 milj. kr. avsedda att utgå för preventivmedelsforskning,
2. hemställa hos regeringen om en utredning angående samordningen av den medicinska forskningen.

1977/78:885 av Olof Palme m. fl. (s), i vad avsåg medelsanvisningen under reservationsanslaget Medicinska forskningsrådet (yrkandet 9).

1977/78:902 av Birgitta Hambræus m. fl. (c),

1977/78:1174 av Erik Larsson m. fl. (c, s, m, fp), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att bemyndiga regeringen att inrätta en extra ordinarie professur i psykosocial miljömedicin, särskilt arbetsmedicin, i linje med Tjänstemännens centralorganisations hemställan och i överensstämmelse med medicinska forskningsrådets av universitets- och högskoleämbetet tillstyrkta förslag,

2. att till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag som höjdes med 20 000 kr. i förhållande till budgetpropositionens förslag till totalt 86 750 000 kr.,

1977/78:1183 av Gunde Raneskog (c) och Sture Korpås (c) samt

1977/78:1538 av Georg Andersson (s) och Bertil Zachrisson (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att bemyndiga regeringen att inrätta en extra ordinarie professur i psykosocial miljömedicin, särskilt arbetsmedicin, i överensstämmelse med medicinska forskningsrådets förslag.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande professur i psykosocial miljömedicin med anledning av motionen 1977/78:1174 yrkandet 1 och motionen 1977/78:1538 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. att riksdagen bemyndigade regeringen att sluta avtal om svenskt medlemskap i International Agency for Research on Cancer,

3. att riksdagen beträffande professur i cancerteori epidemiologi skulle avslå motionerna 1977/78:902 och 1977/78:1183,

4. att riksdagen beträffande arbetsmedicinsk forskning skulle avslå motionen 1977/78:744,

5. att riksdagen beträffande utredning om samordning av medicinsk forskning skulle avslå motionen 1977/78:883 yrkandet 2,

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 samt med bifall till motionen 1977/78:1174 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1977/78:1538 såvitt gällde medelsanvisningen under förevarande anslag ävensom med avslag på motionen 1977/78:883 yrkandet 1 och motionen 1977/78:885 yrkandet 9 till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 86 750 000 kr.

Reservation hade avgivits

12. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s)

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

som – vid bifall till reservationen nr 5 – ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 samt med bifall till motionen 1977/78:885 yrkandet 9 och motionen 1977/78:1174 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1977/78:1538 såvitt gällde medelsanvisningen under förevarande anslag ävensom med avslag på motionen 1977/78:883 yrkandet 1 till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 92 650 000 kr.

*Punkten 24 (Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.)*

Regeringen hade under punkten D 36 (s. 528–532) föreslagit riksdagen att till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 155 005 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:885 av Olof Palme m. fl. (s), i vad avsåg medelsanvisningen under reservationsanslaget Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. (yrkandet 10), och

1977/78:1196 av Hans Wachtmeister (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande uppdrag till naturvetenskapliga forskningsrådet skulle avslå motionen 1977/78:1196,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:885 yrkandet 10 till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 155 005 000 kr.

Reservation hade avgivits

13. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 5 – ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:885 yrkandet 10 till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 167 805 000 kr.

*Punkten 28 (Bidrag till Vetenskapsakademien)*

Regeringen hade under punkten D 46 (s. 542–544) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna det mellan statens förhandlingsnämnd och Vetenskapsakademien träffade avtalet om inordnande av akademiens bibliotek i biblioteket vid universitetet i Stockholm,

2. till Bidrag till Vetenskapsakademien för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 4 715 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:885 av Olof Palme m. fl. (s), i vad avsåg medelsanvisningen under reservationsanslaget Bidrag till Vetenskapsakademien (yrkandet 11).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att godkänna det mellan statens förhandlingsnämnd och Vetenskapsakademien träffade avtalet om inordnande av akademiens bibliotek i biblioteket vid universitetet i Stockholm.
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionen 1977/78:885 yrkandet 11 till Bidrag till Vetenskapsakademien för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 4 715 000 kr.

Reservation hade avgivits

14. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg, och Margit Sandéhn (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 5 – ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och med bifall till motionen 1977/78:885 yrkandet 11 till Bidrag till Vetenskapsakademien för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 4 915 000 kr.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara *Lars Gustafssons* (s) *dels* den 17 maj anmälda fråga, 1977/78:477, om utredningen rörande ett enhetligt huvudmannaskap för högskolan, *dels* den 18 maj anmälda fråga, 1977/78:487, om Uppsala universitets framställning om ytterligare resurser för det s. k. fria utbildningsområdet, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Det är nu ett år sedan vi här i kammaren diskuterade och beslöt om utformningen av den nya högskolan. Vi kan alltså nu se tillbaka på det första årets erfarenheter. Det är naturligtvis ännu för tidigt att dra några bestämda slutsatser om hur reformen utfallit.

Mitt intryck är emellertid först och främst positivt. Den nya högskolan har under sitt första år fungerat i huvudsak efter de riktlinjer vi avsett. Bland de positiva faktorer jag särskilt vill peka på är att de nya organen från regionstyrelser till linjenämnder redan från början funnit sina uppgifter och arbetat väl. De människor som utifrån kommit till högskolans styrelser och nämnder har på kort tid blivit nyttiga för högskolan.

Därmed har ett av syftena med högskolereformen uppnåtts: att sprida beslutsbefogenheter till lokala och regionala organ. Viktiga beslut om utbildningens innehåll kan i dag fattas på lokal nivå. I en ekonomisk situation som fordrar omprövningar är det dessutom särskilt viktigt att beslut om sådana kan fattas lokalt.

Huvudintrycket av det första året med den nya högskolan är alltså positivt. Inkörningssvårigheter har naturligtvis funnits, och jag vill gärna passa på detta tillfälle att uttala min uppskattning av alla dem – lärare, administratörer och förtroendevalda – som trots svårigheterna ändå lojalt strävat efter att ge högskolan en så god start som möjligt.

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Anslag till högskola  
och forskning*

*Om utredningen rör-  
ande ett enhetligt  
huvudmannaskap  
för högskolan*

Det första årets erfarenheter har också visat att det kan finnas anledning att företa omprövningar och förändringar i den nya högskolan.

Högskolereformen utvärderas fortlöpande inom UHÄ. En första rapport har kommit om hur de nya intagningsreglerna verkat. Den avser intagningen i höstas till vissa spärrade utbildningslinjer.

Den visar bl. a. att systemet med poäng för föreningsmeriter missgynnat kvinnorna. Fler män har kunnat återropa sådana föreningsuppdrag som ger poäng. Syftet med de nya antagningsreglerna var att underlätta för nya grupper att vinna tillträde till högskolan, bl. a. kvinnor. Om erfarenheterna från den första terminens antagning står sig, är jag därför beredd att lägga förslag om att föreningspoängen slopas. Även om erfarenhet från ett förhållandevis omfattande arbete inom föreningslivet kan vara av värde för högskolestudier, får den enligt min mening inte ges en sådan tyngd att det motverkar syftet med antagningsbestämmelserna.

En av de frågor som kvarstår att lösa gäller frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för högskolan. Genom högskolereformen har begreppet högskola fått en vidare innebörd än tidigare. Till den grundläggande högskoleutbildningen har förts en rad utbildningar som från de studerandes och arbetsmarknadens synpunkt är jämförbara eller utgör alternativ till varandra. Ungefär en tredjedel av platserna i högskolan står under kommunalt huvudmannaskap. Drygt hälften av dessa avser sjuksköterskeutbildning, medan den andra hälften utgörs av utbildningar som tidigare drevs inom gymnasieskolan.

Huvudmannaskapsfrågan har många sidor och behöver få en allsidig belysning. Det är t. ex. uppenbart att för de utbildningar med kommunalt huvudmannaskap som tidigare hörde till gymnasieskolan försvårar det anslagssystem som där gäller den friare resursanvändning som skall känneteckna högskolan i övrigt. Flera steg på vägen mot ett enhetligt huvudmannaskap har redan tagits. Så finns t. ex. ett principbeslut om att den kommunala fritidspedagoglinjen skall upphöra och ersättas med statlig utbildning. Under nästa år upphör intagningen till den kommunala internatföreståndarlinjen i och med att en ny statlig linje, linjen för kost- och näringsekonomi, inrättas, om riksdagen bifaller regeringens nu föreliggande förslag.

Herr talman! Jag övergår nu till att svara på en fråga.

Lars Gustafsson har frågat mig hur långt förberedelsearbetet för att tillsätta utredningen om enhetligt huvudmannaskap för högskolan har kommit och när utredningen kan tillsättas.

Regeringen har under innevarande år följt utvecklingen av frågor som rör den kommunala högskolan. Dessa frågor är både tekniskt komplicerade och av stor principiell och ekonomisk räckvidd. Arbetet med direktiv till utredningen har bedrivits parallellt. Jag räknar med att utredningen kan tillsättas inom kort.

Utredningen skall arbeta förutsättningslöst. Den kommer att få ett mycket omfattande problemområde att bearbeta. Det är nödvändigt att belysa vilka fördelar och nackdelar från statlig resp. kommunal synpunkt som är

förknippade med dels de nuvarande huvudmannaskapsförhållandena, dels ett enhetligt huvudmannaskap.

Högskolereformerna har i mycket varit organisatoriska reformer. Det blir då mycket talat om organisation och yttre former. Det får emellertid inte skymma det förhållandet att organisationen och förändringarna i den syftar till att göra utbildningen så bra som möjligt. Det är därför glädjande att frågan om utbildningens innehåll nu kommer alltmer i förgrunden.

Utbildningens internationalisering har varit föremål för ett stort intresse inte minst från universitets- och högskoleämbetets sida. Tyvärr har vi ännu inte kunnat göra den ekonomiska satsning på det här området som UHÄ förordat och som vore berättigad. Jag vill dock tillägga att högskoleverksamhetens internationalisering också måste ses som en reguljär omvandlingsprocess och finansieras med medel som ställs till högskolans förfogande under bl. a. sektors- och fakultetsanslagen.

Alla förändringar behöver inte heller kosta pengar. Efter högskolereformen kan man genom lokala beslut öka de internationella momenten i olika utbildningar och t. ex. byta ut svensk litteratur mot utländsk.

Jag vill också vid detta tillfälle uttala min tillfredsställelse över utskottets grundliga arbete med utbildningshuvudtiteln. Och jag är glad att kunna konstatera att det råder en betydande enighet i frågorna om den högre utbildningen. Det ger ett gott underlag för det fortsatta arbetet med att förverkliga målen för den nya högskolan.

I två viktiga avseenden finns skilda uppfattningar. Det gäller den fria sektorn i högskolan och anslagen till forskningen.

Vad gäller den fria sektorn kvarstår de tidigare motsättningarna. Regeringen har här fortfarande bedömningen att ett fritt tillträde till en del av högskolan har ett stort värde, särskilt för de nya grupper som vi vill skall söka sig till högskoleutbildning.

Herr talman! I detta sammanhang övergår jag till att svara på en fråga.

Lars Gustafsson har frågat mig vad som är skälet till att Uppsala universitets framställning om ytterligare resurser för det s. k. fria utbildningsrådet vårterminen 1978 inte förelagts riksdagen och om framställningen över huvud taget kommer att föreläggas riksdagen.

Universitets- och högskoleämbetet har i sitt yttrande över universitetets framställning framhållit att behov visserligen föreligger av ytterligare resurser för det fria området. Detta behov är emellertid enligt ämbetets bedömning inte större än att det bör vara möjligt för universitetet att inom ramen för tillgängliga resurser vidta sådana åtgärder att undervisningen kan klaras av under våren. En följd härav kan emellertid enligt ämbetet bli att universitetet senare kan behöva ett resurstillskott. Regeringen, som i detta avseende har anslutit sig till universitets- och högskoleämbetets bedömning, har därför inte nu ansett sig böra lägga fram förslag till riksdagen om tilläggsanslag. Detta ställningstagande har under hand meddelats universitetet.

Vad sedan gäller forskning är regering och opposition överens på en punkt och en väsentlig sådan – nämligen om behovet av ökade satsningar på forskning och utveckling. Men det är beklagligt att det skulle behövas en

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

### *Anslag till högskola och forskning*

### *Om Uppsala universitets framställning om ytterligare resurser för det s. k. fria utbildningsområdet*

*Anslag till högskola  
och forskning*

ekonomisk kris av en sådan svårighetsgrad som den vi just upplever i Sverige för att denna insikt skulle komma. Det gäller även den nuvarande oppositionens företrädare. Jag är knappast imponerad av den insats man gjorde i regeringsställning för att stärka forskningen.

Jag skulle naturligtvis gärna ha sett att det funnits mer pengar till forskning i årets budget – liksom till en rad andra angelägna områden.

En upprustning av viktiga basresurser och en förstärkning av forskningen har dock skett: förra året främst av forskningsråden och i år av fakulteternas basresurser.

Satsningar på forskning och utbildning är till sin natur långsiktiga. Det är just därför så nödvändigt att resursförstärkningarna sker jämnt och över hela fältet. Det behövs både nya forskartjänster, en bas av biblioteks- och laboratorieresurser och rörliga medel hos forskningsråden och motsvarande organ.

I en situation där medlen till nya satsningar är mycket begränsade är det nödvändigt att prioritera hårt. Jag har i min prioritering utgått från den bedömning man haft på universiteten och inom UHÄ. Där var man ense om att det absolut nödvändigaste var att förstärka universitetens basresurser. Det gäller alltså pengar som kan användas till laboratorieutrustning, bibliotek och annan materiel liksom till att köpa specialtjänster. Jag har därför i år liksom förra året avsatt medel till en förstärkning av fakulteternas basresurser – i år med drygt 7 milj. kr. inom en reformram på 20 milj. kr. Vi har på det sättet sökt kompensera den urholkning som under senare år har skett av universitetsforskningens basresurser. Vi får inte för behoven av målinriktad forskning eftersätta grundforskningens behov. Därför är det så viktigt att en upprustning sker av alla delar av forskningsorganisationen. Universitetsforskningen måste alltid vara basen i forskningssamhället. Den är nödvändig också för att utbilda de forskare som sedan skall arbeta med av forskningsråd och andra finansierade projekt.

Vid sidan av denna förstärkning av fakulteternas basresurser sker också andra angelägna förstärkningar. Nio nya professorer tillkommer. Universitetet i Linköping får medel att bygga upp en för svenska förhållanden unik verksamhet – temaorienterad forskning.

Man bör också hålla i minnet att utbildningshuvudtiteln inte redovisar regeringens hela satsning på forskning och utveckling. Betydande summor satsas också under andra huvudtitlar som industri, social och arbetsmarknad. Och kammaren har nyligen behandlat en proposition om teknisk forskning och utveckling och beslutat anslå ytterligare 65 milj. kr. till teknisk forskning och utveckling och ytterligare 120 milj. kr. till energiforskning.

Som jag tidigare sade är vi i stort överens om att det nu är nödvändigt att satsa på forskning och utveckling. Man har sagt att forskningen är den mest dynamiska faktorn i samhällsutvecklingen. Den är en investering för framtiden. Jag vill gärna understryka detta.

De forskningspolitiska frågorna är ytterst aktuella. Förslagen från forskningsrådsutredningen och forskarutbildningsutredningen har nu remissbehandlats, och regeringen skall i höst ta ställning till dem. Vi står alltså inför

viktiga forskningspolitiska avgöranden. Forskningsfrågorna kommer att vara av utomordentligt hög angelägenhetsgrad i regeringens arbete under det kommande året.

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

*Anslag till högskola  
och forskning*

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Eftersom statsrådet Wikström i sitt inledningsanförande också besvarade två frågor som jag ställt börjar jag med att tacka statsrådet för svaren, och jag gör ett par korta kommentarer till dem.

Först en kommentar till svaret på frågan om utredningen om huvudmannaskapet.

Jag tycker det är bra att utredningen nu tillsätts. Man skall väl inte hårdra sådana formuleringar som "inom kort", men jag noterade att statsrådet i ett annat fall för någon dag sedan, då det gällde tilläggsdirektiv och man ville ha en precisering av uttrycket "inom kort", i sitt svar sade "före sommaren". Jag kan ju fråga om det är möjligt att nu också få en motsvarande precisering.

Sedan över till den andra frågan, som gällde Uppsala universitets framställning om ytterligare medel till det fria området. Jag tycker att svaret ger klart besked när det gäller det här budgetåret, men jag vill gärna peka på en formulering i UHÄ:s skrivelse den 15 mars 1978 till regeringen, som på slutet lyder på följande sätt:

"I den uppkomna situationen ser UHÄ det för sin del som naturligt att universitetet vidtar de åtgärder som är möjliga för att fullfölja den ursprungligen planerade utbildningen för vårterminen samt att det – mot bakgrund av det slutliga budgetutfallet – prövas om en eventuellt kvarstående del av universitetets nu aktualiserade medelsbehov behöver beaktas vid dispositionen av universitetets resurser för budgetåret 1978/79, innefattande bl. a. eventuella tilläggsmedel för utbildning inom det fria området."

Kan den formuleringen möjligen tolkas så, att riksdagen i ett läge då ett nytt budgetår börjar och nya pengar finns inte får det här fallet under prövning? Jag hoppas givetvis att det inte förhåller sig på det sättet, men jag tycker att formuleringen är något oklar, och jag undrar om statsrådet har någon kommentar till den.

Jag har knappast någon anledning att gå i polemik med eller kommentera vad statsrådet Wikström i övrigt anförde i inledningen till sitt anförande. Jag noterar emellertid att statsrådet när det gäller meritvärderingen kom in på problemet med föreningsmeriter och tydligen var beredd – under vissa förutsättningar – att eventuellt ta bort den typen av meriter. Jag vill för egen del säga att man kanske ändå får fundera litet mer och skaffa sig mer erfarenhet av den här meriten. Det är ju relativt nytt att föreningsarbete får räknas som merit, och man kanske bör ha litet mer tid på sig innan man röjer för mycket i de här meritbestämmelserna.

Jag är alltså en aning mer skeptisk än utbildningsministern till att med

relativt kort varsel ta bort den meriten. Det fanns ändå en vettig grundtanke när den infördes. Det är beklagligt att det sedan kan ha missbrukats på en del håll, men det vore olyckligt om det ledde till att man relativt snabbt tar bort den. Jag vill redan nu göra den kommentaren, men jag är helt på det klara med att man naturligtvis från tid till annan får ompröva sådana här meritregler och meritkomplex.

Sedan kom statsrådet Wikström in på den betydande enighet som har rått i utbildningsutskottet men noterade de två viktiga undantagen, nämligen den fria sektorn och forskningen. Jag kommer in på det senare och har därför ingen anledning att just nu göra några kommentarer speciellt till det som utbildningsministern anförde.

Statsrådet sade bl. a. att han inte är imponerad av s-regeringens tidigare insatser i forskningssammanhang. Vi i den här salen – från alla håll – kanske kan vara överens om att vi under vissa perioder inte har uppmärksammat stödet till forskningen på det sätt som vi borde ha gjort. Det är ett ansvar som får bäras av ganska många av oss. Det blir anledning att verkligen återkomma till forskningsfrågorna, som statsrådet sade, när forskningsrådsutredningen och forskarutbildningsutredningen lägger fram sina resultat. Då får vi tillfälle att föra en mer omfattande diskussion om de frågorna.

Jag har att notera att vi socialdemokrater i utbildningsutskottet har reserverat oss mot den borgerliga utskottsmajoriteten på 13 punkter i betänkandet när det gäller anslag till högskola och forskning.

En grupp reservationer gäller utbildningens och forskningens organisation.

En annan grupp gäller medel till forskning.

I anslutning till den första gruppen reservationer, om utbildningens och forskningens organisation, skall jag ta upp det fria utbildningsområdet, där motsättningarna kvarstår, som statsrådet Wikström konstaterade. Vi yrkar där i reservationen 1 att man skall infoga det s. k. fria utbildningsområdet i det planeringssystem som gäller i övrigt inom högskolan och att detta skall ske från budgetåret 1979/80. Vi har samma uppfattning i denna fråga som riksdagsbeslutet 1975 var ett uttryck för och som vi anmälde i reservation år 1977.

Jag vill nuta upp problemet ur två aspekter – en kan man kalla utbildningspolitisk och en annan kan man kalla mer administrativ. Jag börjar med den utbildningspolitiska.

Vi har från socialdemokratiskt håll tidigare betonat att det är nödvändigt med ett sammanhållet planerings- och resursfördelningssystem för hela högskolan. Ett sådant fanns skisserat i 1975 års högskoleproposition och, kanske något urholkat, i 1975 års riksdagsbeslut. På grundval av det utarbetade den centrala organisationskommittén. H 75, ett mera detaljerat förslag. Detta bröts sönder genom den borgerliga majoritetens förslag år 1977 om det s. k. fria området, som blev riksdagens beslut.

Utgångspunkten för vår kritik mot ett fritt område som sådant är följande:

Vi anser att både individernas efterfrågan och samhällets behov skall

beaktas när man skall bestämma högskoleutbildningens omfattning och fördelning. När nu ett fritt område införs, upphävs denna grundprincip. Inom ett område, det fria, blir det individernas efterfrågan ensam som får bestämma omfattningen och fördelningen. Inom detta område skall det alltså inte finnas någon gräns för vad som satsas. Detta leder till snedfördelning av resurser. Det leder också till en ojämlikhet i själva planeringsförutsättningarna mellan olika delar av högskolan, något som försvårar och förrycker planeringsarbetet på både kort och lång sikt.

Vi kritiserade från socialdemokratiskt håll också valet av fritt område. Här konstaterade bara utbildningsministern att det fria området borde motsvara de dåvarande mera allmänna studiekurserna inom de ämnesområden vid de filosofiska fakulteterna som då hade fritt tillträde på grund av den s. k. automatiken.

Både själva principen om ett fritt område och speciellt valet av kurser för detta fria område blir ett starkt konserverande inslag i högskolereformeringen och baseras på ett mycket traditionalistiskt sätt att väga olika utbildningars angelägenhetsgrad. De traditionella, nästan enbart humanistiskt och samhällsvetenskapligt inriktade områdena skall alltså ha absolut prioritet, en ynnest som inte tillkommer några andra sektorer.

Vi har också från socialdemokratiskt håll tidigare varnat för att ett fritt område, valt på det sätt som den borgerliga majoriteten nu gjort, skulle äventyra högskolereformens syfte att tillgodose nya utbildningsbehov hos nya grupper och på nya orter. Visserligen har det bara gått en kort tid än – ett läsår – och man skall naturligtvis alltid vara försiktig i sina bedömningar, men redan nu kan det konstateras att det fria området expanderat mest vid de redan väl etablerade storstadsuniversiteten. Den som gör det konstaterandet är UIÄ, och det gjordes redan i höstas. Det visar att en prioritering av de kurser som det fria området inrymmer också innebär en prioritering av de redan etablerade högskoleorterna. Den utvecklingen tycker jag står i dålig samklang med 1975 års intentioner.

Jag förnekar inte att det fria området vidgar tillträdet till högskolan. Men ett vidgat tillträde är bara en del av högskoleutbildningens demokratisering. En annan och enligt vår uppfattning minst lika viktig del är breddningen och differentieringen av utbildningsutbudet, så att det svarar mot behov och önskemål hos alla de grupper som ingår i den nya högskolans rekryteringsunderlag. Detta senare hjälper det fria området nästan inte alls till med, begränsat som det är till nästan enbart traditionell universitetsutbildning. Man kan säga att det fria området i detta avseende inte bara är neutralt utan rent av negativt.

Mera finns i och för sig att anföra mot det fria området från våra utbildningspolitiska synpunkter, men det sagda får räcka för tillfället. Jag går så över till några administrativa aspekter på det fria området. Även i detta avseende anmäler sig problem. Jag tänker då inte på sådana problem som hänger ihop med att systemet är nytt och således inte intrimmat. En del av t. ex. anmälnings- och antagningsprocedurerna hör dit. Sådant kan säkerligen putsas av och bli bättre.

Jag tänker däremot på själva de grundläggande procedurerna. Där har vi då först och främst den procedur varigenom ytterligare medel för det fria området skall äskas när alla andra vägar är prövade. Den proceduren innebär att högskoleenheten i fråga skall göra en framställning som skall passera regionstyrelsen för yttrande, UHÄ för yttrande, regeringen för eventuell propositionsskrivning och slutligen riksdagen för beslut. Även med förm expedition av skickliga tjänstemän på alla nivåer så torde ca tre månader vara ett minimum. Då har nästan hela den terminen gått för vilken framställningen gjorts. Detta rimmar illa med allt det tal om kamp mot byråkratisering som de borgerliga fört både i opposition och i regeringsställning.

Det rimmar också illa med all den kritik som från borgerligt håll under årens lopp riktats mot U 68:s och H 75:s förslag, där man kritiserade de många nivåer som olika ärenden skulle genomlöpa. Läger man till nyss uppräknade nivåer från högskoleenhet till riksdag också ett antal nivåer inom respektive högskoleenhet, som uppenbarligen måste bli inblandade, så slår de borgerliga här utan tvivel rekord i antal nivåer. Mer byråkratiskt kan det väl inte gärna bli. Och här går det inte att skylla på intrimning. Här är ju avsikten att ärendet skall vandra hela vägen. Här behöver vi inte heller spekulera om det blir på det sätt jag refererat. Vi har redan erfarenhet, dels från höstterminen 1977, dels från vårterminen i år, som statsrådet Wikström delvis själv har demonstrerat i sitt svar till mig på min fråga om Uppsala universitets framställning.

Hela denna procedur för tilldelning av medel till det fria området skapar en osäkerhet hos högskoleenheter och framför allt institutioner – en osäkerhet som består långt in på läsåret. Osäkerheten rör bl.a. personalens anställningsförhållanden, utbildningsutbudets omfattning och inriktning och undervisningens uppläggning.

Det lär ha sagts från ansvarigt håll att denna osäkerhet under lång tid mera är teoretisk och att högskoleenheterna i praktiken kan utgå från att tilläggsmedel beviljas. Olägenheterna skulle alltså inte behöva bli så stora enligt detta synsätt. Härtill är då först att säga, att det från principiell synpunkt inte är tillfredsställande att en myndighet skall kunna utgå från att alltid få sina äskanden beviljade.

Sedan kan vi nu notera att inte heller i detta avseende behöver vi spekulera. Också här har vi redan erfarenhet. Den talar emot att osäkerheten enbart skulle vara teoretisk. Må vara att det kanske alltid blir en viss tilldelning av medel, men hur stor den blir kan väl ändå inte vara givet på förhand för varje högskola och varje institution. Tilldelningsproceduren hösten 1977 visar detta. Högskoleenheterna begärde ca 26,5 milj. kr. Regionstyrelserna tillstyrkte ca 21 milj. kr., UHÄ tillstyrkte ca 18 milj. kr., och regeringen föreslog drygt 12 milj. kr., vilket riksdagen biföll.

Så har vi exemplet från denna vår, där Uppsala universitet begärde ytterligare drygt 1 milj. kr. Regionstyrelsen tillstyrkte detta, UHÄ avstyrkte och regeringen har, som statsrådet Wikström nu redovisat, gjort samma bedömning som UHÄ och därför inte förelagt riksdagen förslag i ärendet. Inte kan väl den väntan, som Uppsala universitet nu fått genomlida, ha bidragit

till en bättre planeringssituation för Uppsala universitet och för de berörda institutionerna där.

Men inte nog med den långa, byråkratiska process som institutioner och högskolor genomlider i samband med framställning om ytterligare medel för det fria området. Dessförinnan skall en rad andra åtgärder ha vidtagits inom institutionerna beträffande bl. a. undervisningens uppläggning, inom högskolan med omfördelning av resurser och inom regionen, också med omfördelning av resurser.

Sammantaget gör allt detta att mycken tid får sättas av för hela denna organisatoriska process – en tid som annars skulle kunna användas till konstruktivt nytänkande om bl. a. utbildningsutbud och undervisningsformen.

Vad jag nu anfört visar att det fria området, även från administrativ synpunkt, är en dålig innovation, som högskolor och institutioner verkligen får slita med.

Till den första gruppen av reservationer om utbildningens och forskningens organisation hör också reservationen 3 om massmedieforskningens organisation. Vi yrkar där från socialdemokratiskt håll avslag på propositionen och hemställer om ett nytt förslag i huvudsaklig överensstämmelse med massmedieforskningsutredningens förslag.

Detta förslag möttes av en mycket positiv remissopinion. Det har således stötts av de medieverksamma, av Förenade landsortstidningar och Apressen, av UHÄ och av ett flertal myndigheter, intresseorganisationer och folkrörelser. Särskilt de tvärvetenskapliga seminarierna har många remissinstanser bedömt som mycket viktiga genom att de förstärker forskningsorganisationen.

Utbildningsministerns negativa inställning i detta avseende är något förvånande. Den bygger av formuleringarna att döma inte på ekonomiska skäl utan tycks vara av mer principiell natur. Propositionens formulering, att det finns risk för koncentration av massmedieforskningen till seminarierna, låter något underlig. Om seminarierna är tvärvetenskapliga garanterar det väl just en bredd, där olika vetenskaper bidrar med sina speciella vinklingar. Tvärvetenskaplighet är ett ofta använt ord i forskningsdebatten. Den eftersträvas på många håll. Den kan förvisso tillgodoses på olika sätt. Men när det nu kommer ett väl underbyggt förslag där tvärvetenskaplighet byggs in, anser vi socialdemokrater att man borde ha biträtt detta förslag.

I reservationen 4 om temaorienterad forskningsorganisation i Linköping yrkar vi från socialdemokratiskt håll att det redan nu fattas ett principbeslut om fortsatt utbyggnad med två teman från den 1 juli 1980. Motivet är att vi anser en viss bredd på temaforskningen nödvändig för att säkra ett genomslag för detta nya organisationssätt. Det är viktigt att det i Linköpingsregionen skapas ett underlag för forskningsanknytning för all grundläggande utbildning. Detta når man först om alla de fyra teman som UHÄ föreslagit kommer till stånd. Ett principbeslut nu om även de två ytterligare temana skulle av planeringsskäl vara önskvärt.

Jag går så över till den andra grupp av reservationer vi avlämnat från den

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

socialdemokratiska utskottsgruppen. Det är reservationerna 2, 5 och 8–14. De rör alla ökade medel till forskning utöver vad regeringen föreslagit. Reservationerna innebär sammantaget en ökad satsning på forskning med nära 30 milj. kr. Summan fördelas på matematisk-naturvetenskapliga fakulteter, tekniska fakulteter, forskningsrådsnämnden, humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, medicinska forskningsrådet, naturvetenskapliga forskningsrådet och vetenskapsakademien.

De satsningar som nu görs på forskningen från socialdemokratiskt håll får ses som ett uttryck för insikten att forskningen kan vara ett viktigt hjälpmedel att förbättra människors livsvillkor. Jag använde medvetet uttrycket "kan vara", därför att det inte under alla omständigheter är givet att forskning automatiskt för med sig bättre mänskliga livsvillkor. Det beror på vad forskningsresultaten används till och vem som använder dem.

Länge ansågs väl teknisk och naturvetenskaplig forskning som relativt oproblematisk, sett från samhällets synpunkt. Tilltron till denna forskning var också tidigare stark när det gällde möjligheterna att förbättra människors villkor. Under senare år har emellertid insikterna vuxit om de negativa följderna av hur tekniskt-naturvetenskapliga forskningsresultat utnyttjats. Det är lätt att då vända sig emot all forskning och allt utvecklingsarbete, främst då det tekniskt-naturvetenskapliga.

Det vore emellertid olyckligt om vi drog den konsekvensen av vad vi ser omkring oss av vanvettiga militära rustningar, av nedbrytande arbetsmiljöer, av kortsiktig kommersiell rovdrift med miljö och natur m. m. Detta bör i stället sporra till ökad satsning på teknisk och naturvetenskaplig forskning men parad med humanistisk, samhällsvetenskaplig och medicinsk forskning för att bevaka att utvecklingen framöver sker i former som är socialt acceptabla. Grundforskningen kan och bör inte styras, men användningen av dess resultat i tillämpad forskning, utvecklingsarbete och direkt praktik måste på ett bättre sätt än tidigare underkastas demokratisk kontroll och styrning.

I det socialdemokratiska budgetalternativet har skapats utrymme för de satsningar på forskning som jag tidigare nämnde. Den borgerliga majoriteten bestrider inte det berättigade i våra förslag. Tvärtom säger den borgerliga utskottsmajoriteten att förslagen är välmotiverade och att den i stora delar kan instämma i vad vi anfört till stöd för våra förslag om ökade satsningar på forskning. Men sedan kommer det lilla tråkiga, nämligen det statsfinansiella läget. Därför måste man avstyrka våra motionsyrkanden med hänvisning till det.

Nu kan ju alltid en hänvisning ske till det statsfinansiella läget. Visserligen är detta s. k. läge ovanligt dåligt just nu – det kan jag hålla med den borgerliga majoriteten om – men när tror ni det blir bättre? Hur länge skall ni hänvisa till det? Borde ni inte resonera tvärtom i stället och säga att nu, i ett dåligt ekonomiskt läge, gäller det att bygga upp för framtiden. Och att satsa på forskning är att satsa på framtiden. Detta sätt att resonera skulle ha varit en bättre metod att möta våra förslag än det sätt på vilket de nu bemöts.

I samband med forskningsavsnittet vill jag också passa på att framhålla vikten av satsning på arbetsvetenskapen. I år föreslår utskottet enhälligt en professur i industriell ergonomi i Linköping med inriktning mot bl. a. verkstadsindustrins problem. Föregående år inrättades en professur i arbetsmiljöteknik i Lund. Inte minst mot bakgrund av vad jag tidigare sade om forskning för att förbättra människans livsvillkor tycker jag att det är angeläget att satsningen på det arbetsvetenskapliga området fortsätter de kommande åren. Jag hoppas att det som hittills skall kunna ske i relativ enighet mellan olika grupperingar.

Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationerna 1–5 och 7–14 på den socialdemokratiska utskottsgruppens vägnar.

Det finns dessutom en reservation nr 6 till utskottets betänkande, och den reservationen står jag ensam för. Den gäller en omfördelning av medel inom anslaget Lokala och individuella linjer och enstaka kurser. Innebörden av det förslaget är, att jag yrkar att 700 000 kr. skall överföras från anslagsposten Till regeringens disposition till anslagsposten Stockholms högskoleregion. Motivet är i korthet följande.

Från läsåret 1978/79 inlemmas de åtta konstnärliga högskolorna i Stockholm i högskoleorganisationen. I budgetpropositionen beräknas en förstärkning av utbildningsresursen för anslaget Lokala och individuella linjer och enstaka kurser med 9,4 milj. kr. Dessa medel avses fördelas mellan högskoleregionerna enligt samma princip som föregående budgetår dvs. 1977/78. Det måste emellertid anses orimligt att låta fördelningen ske enligt samma princip, eftersom det för Stockholms högskoleregion tillkommer åtta konstnärliga högskolor budgetåret 1978/79, vilka över huvud taget inte tillhörde högskoleregionen 1977/78. Stockholmsregionen bör därför enligt min mening tillföras ett extra belopp. Jag yrkar av det skälet bifall till reservation 6.

Tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Lars Gustafsson frågade om utredningen om enhetligt huvudmannaskap kan tillsättas före sommaren. Ja, om det går riktigt bra med slutomgången i regeringskansliet, kan det ske. Men det är bäst att erkänna att det finns några knäckfrågor i direktiven som ännu inte är lösta.

Lars Gustafsson undrade också hur det blir med den fortsatta hanteringen av Uppsalaärendet. Det är förutsatt att högskolorna innan de kan få extra medel måste vidta omDispositioner och andra åtgärder. Det ingår därför i systemet att justeringar av resurstilldelningen kan behöva göras i efterhand. Man kan således få ersättning för tidigare åtgärder av tillfälligt slag om det visar sig nödvändigt. Detta gäller generellt och är inte något speciellt för det aktuella Uppsalafallet. Planeringssystemet för högskolan är så konstruerat att det finns möjligheter att ha en sådan långsiktig resursplanering.

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

LARS GUSTAFSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag då tolka statsrådets svar på frågan så att man kan hamna i den situationen att vid vissa tillfällen behöver ärenden rörande medel till det fria området inte underställas riksdagen, medan de i andra fall behöver underställas riksdagen? Jag utgick ifrån att de alltid skulle underställas riksdagen, men jag tolkar faktiskt statsrådets svar här som att det inte alltid behöver bli fallet.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Regeringen har ett bemyndigande i form av en resurs på det här området, men enligt min mening bör man, om man använder det, i efterhand anmäla det för riksdagen.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Utbildningsministern framhöll i sitt inledningsanförande att han betraktade den utveckling som skett sedan högskolereformen genomfördes förra året som mycket positiv. Inom vänsterpartiet kommunisterna delar vi nu inte riktigt den uppfattningen. Vi var inte heller med om det beslut som riksdagen fattade om det gamla U 68. Vi betraktar det förslaget inte som en reform till fördel för arbetarklassen utan som en reform för att stärka kapitalets makt över utbildningen. Därför har vi i anslutning till årets budgetproposition väckt en rad motioner, som gäller såväl utbildningen i dess helhet som särskilda utbildningslinjer och särskilda grupper studerande. Jag skall här inte ta upp de enskilda kraven, utan huvudsakligen uppehålla mig vid huvudlinjerna i våra motioner.

I vår motion 378 har vi lagt fast en strategi, främst avsedd att förändra den nuvarande snedrekryteringen till högskolan. Vi har sagt att för att denna snedrekrytering skall kunna förändras krävs en i grunden förändrad högskola – en demokratiserad högskola, där de studerande och övriga där verksamma får ett ansvar och ett inflytande över sin egen arbetsplats. Vi har sagt att det krävs att de studerande får förbättrade ekonomiska möjligheter. I dag är det oftast en omöjlighet för exempelvis en lönarbetare att överge sitt jobb till förmån för studier av rent ekonomiska skäl. Återkommande utbildning skall inte vara en kostnad utan en rättighet. Vi har krävt förändrade antagningsbestämmelser, som bättre gynnar arbetarklassen och dess barn. Här vill regeringen snarast gå motsatta vägen och i stället – det fick vi ånyo höra av utbildningsministern i dag – på sikt avskaffa föreningsmeriterna. Som jag sade redan i den frågedebatt vi hade för några veckor sedan, tror vi att det vore väldigt olyckligt att avskaffa föreningsmeriterna. Vi ser det som ett steg på vägen mot att också avskaffa arbetsplatsmeriterna. För vad är exempelvis ett långvarigt fackligt arbete annat än en form av arbete?

Vi har vidare krävt att betygen skall avskaffas på alla nivåer liksom det förfärliga studielämplighetsprovet, som ju bara gynnar vissa grupper. Vi har slutligen – men det är inte minst viktigt – krävt att innehålllet i den nya högskolan skall demokratiseras, att kurserna och deras innehåll skall inriktas på att ta upp de arbetandes krav och behov och inte storfinansens. Det

sistnämnda förutsätter att riksdagen drar upp ramarna för högskolornas verksamhet, men att de studerande i högre grad än f. n. får besluta om kursuppläggning och liknande. Det förutsätter också att kårobligatoriet avskaffas. Den senare frågan har stötts och blötts i en rad år. Nu skriver utskottet att ett förslag om kårobligatoriets avskaffande skall komma till 1978/79 års riksmöte. Det är naturligtvis positivt att man äntligen lagt fast en tidpunkt, men jag skulle gärna vilja efterlysa hur avskaffandet skall gå till och vilken inriktning det skall få, så att det inte drabbar de studerande.

De krav vi har tagit upp avstyrks samtliga av utskottet. Särskilt anmärkningsvärt tycker jag det är när det gäller just snedrekryteringen och demokratiseringen. Vi har visserligen bara ett års erfarenhet av den nya högskolan, men detta år visar ändå att den sociala snedrekryteringen består, särskilt vid de spärrade utbildningarna. Erfarenheterna har också på flera håll visat att besluten fattas över huvudet på de studerande eller mals ner i en allmän byråkratisk gröt utan möjlighet att konkretiseras och ge utslag på själva utbildningen.

Herr talman! I vår partimotion 1197 tar vi upp forskningen och dess inriktning. Vi har där ånyo fört fram kravet på en medveten forskningspolitik från statsmakternas sida. De resurser som i dag ges till forskning och utveckling försvinner i ett ogenomträngligt system av administrativa instanser och intresseinriktningar. Vi har, det medges, också inom detta område haft en rad statliga utredningar, men ingenting konkret har kommit fram. Utskottet aviserar att man först vill avvakta remissopinionen. Det kan i och för sig vara förståeligt, men man måste väl efter alla dessa år ändå ha skapat sig en uppfattning om forskningen, om det faktum att riksdagen så gott som helt saknar inflytande på det området, om att forskningen i de flesta fall inte är inriktad på folkflertalets behov. Detta gäller det industriella området, där vi i en rad andra sammanhang utvecklat behovet av en teknisk forskning som skall syfta till medveten teknologisk förnyelse av industrin, och det gäller det sociala området, där man grovt försummat just arbetarklassens behov exempelvis inom det psykiatriska fältet. Det gäller den kulturpolitiska forskningen, där rovdrift får och fått försiggå i fråga om arbetarklassens historia och miljö, medan företagens och industrimagnaternas är föremål för ständiga skildringar.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att hela forskningen måste demokratiseras, att riksdagen bör få till uppgift att varje år fastlägga dess allmänna ramar men att därefter inom dessa ramar demokratiska beslutsformer genomförs ute på institutionerna och inom den offentliga sektorn så att besluten om forskningen fattas kollektivt. Då skall även de lokala fackliga organisationerna ha rätt att utse en representant.

Om man t. ex. tar upp temaforskningen i Linköping, ställer vi oss naturligtvis positiva till en tvärvetenskaplig samhällsinriktad forskning. Men tvärvetenskapen får inte vara ett mål i sig. Til syvende og sidst kommer det ju an på vilken del av samhället som forskningen knyter an till, om den knyter an till lönarbetarnas, fackföreningarnas och folkrörelsernas behov. Det är detta vi äsyftar. I Linköping skulle exempelvis en temaorienterad forskning

kunna inriktas på att bryta den militära dominansen över sysselsättningen genom en alternativ produktion.

En annorlunda forskningsinriktning och en demokratiserad beslutsprocess måste självfallet också ha sin förankring i grundutbildningen, så att motsvarande förändringar genomförs där.

Herr talman! I anslutning till forskningsområdet har jag väckt en särskild motion. Det finns många eftersatta behov, och ett som på senare tid fått ökad uppmärksamhet är det jag tagit upp i motionerna 883 och 884. Jag har där pekat på att forskningen inom preventivmedelsområdet är helt otillräcklig, att resurserna är splittrade och att forskningen så gott som uteslutande är inriktad på kvinnorna. Nuvarande s. k. säkra metoder för kontraception är inte ofarliga utan innebär risker för kvinnorna. Alla kvinnor kan inte använda vare sig p-piller eller spiraler – hur många har man i dag ingen uppfattning om. Att peka på dessa risker med p-piller och spiraler kan lätt missförstås. Så fort man vågar antyda att de har biverkningar blåses det snabbt upp och man får en motreaktion från två håll, dels genom att många slutar använda sig av medlen med en oönskad graviditet som följd, dels genom att en rad läkare och experter går ut i det delvis goda syftet att motverka en sådan reaktion och berömmar medlens förträfflighet.

Herr talman! Vi efterlyser här en mer nyanserad debatt. Det är ett faktum att dessa metoder har biverkningar – det kan vi inte komma ifrån. Samtidigt är det riktigt att dessa risker naturligtvis är mindre än vid en graviditet eller abort. Men det är klart otillfredsställande att kvinnorna bl. a. för att få större rätt till sin egen kropp tvingas utsätta sig för mer eller mindre allvarliga risker. Det är klart otillfredsställande att kvinnorna tvingas utgöra någon form av försökskaniner åt en svensk och internationell läkemedelsindustri, som under årens lopp gjort sig miljardvinster på oss kvinnor. Samtidigt avsätter man inga ordentliga resurser för att utveckla alternativa metoder. Dagens forskningsvärld är helt mansdominerad – det märks inom många områden. Man kan ta smärtlindringen vid förlossning som ett exempel på vilken tid det tog att över huvud taget få fram några effektiva metoder – och de har ändå inte slagit igenom i praktiken i dag.

Utskottet säger som svar på vår motion att riksdagen inte bör uttala sig för en prioritering av just detta område framför andra ämnesområden. Medel till forskningsråden bör endast i undantagsfall anvisas till särskilda ändamål, säger utskottet. Självfallet bör inte riksdagen gå in och detaljreglera, men samtidigt kan ju inte riksdagen helt frångå sig rätten att fatta beslut om medlen. Naturligtvis måste riksdagen förbehålla sig rätten att i vissa fall gå in och se till att eftersatta områden tas upp. Preventivmedelsforskningen är ett sådant område. Mot bakgrund av den sammansättning forskningsråden har, lär vi i annat fall aldrig få en ordentlig satsning på detta för kvinnofrigörelsen så oerhört viktiga område. En relativ enighet har, efter den samlade kvinnoopinionens tryck, kunnat uppnås här i kammaren om åtminstone nödvändigheten av smärtlindring. Jag hoppas att samma resultat kan uppnås vad gäller preventivmedelsforskningen, så att en omfattande forskning kommer till stånd som skulle göra det möjligt att få fram ofarliga metoder för

såväl kvinnor som män. Bara det faktum att man knappt har kommit i gång med en forskning också för männen borde ju stämma till eftertanke.

Med det anförda vill jag yrka bifall till motionen 883.

Slutligen, herr talman, föreslår vänsterpartiet kommunisterna i motionen 378 att åtgärder bör vidtas för att möjliggöra studier på högskolenivå på de största invandrar språken. Ett yrkande med samma innehåll och syfte finns i motionen 878. Bakgrunden är mycket enkel och för oss kommunister självklart, nämligen att invandrarna är diskriminerade när det gäller möjligheter att bedriva högskolestudier.

Om möjligheter att bedriva högskolestudier på de stora invandrar språken skapas, skulle detta innebära att högskolan öppnas för många vuxna invandrare och för många ungdomar som kommer hit till Sverige efter avslutad grundutbildning i sina hemländer. Det skulle också på ett betydelsefullt sätt kunna bidra till att lösa de mycket stora och akuta problemen när det gäller tillgången på tolkar, framför allt tolkar med speciell kompetens, exempelvis inom sjukvården, rättsväsendet och socialvården.

Däremot – och det anser jag vara viktigt att påpeka – skulle högskolestudier på invandrar språk inte förändra situationen för de invandrar barn som får sin grundläggande skolutbildning här i landet. Även dessa är diskriminerade i fråga om möjligheterna att bedriva högskolestudier, men det beror på helt andra förhållanden. Invandrar barnen kommer nästan utan undantag från arbetarklassen, och arbetarklassen är som helhet satt på undantag beträffande möjligheterna att bedriva högskolestudier. Till detta kommer de språkliga problem som bl. a. leder till halv språkighet och gör att invandrar barnen har sämre möjligheter att tillgodogöra sig skolundervisningen. För att komma till rätta med detta krävs bl. a. att man genomför en obligatorisk hemspråksundervisning, vilket vpk har krävt vid upprepade tillfällen här i kammaren.

Med det anförda, yrkar jag bifall till samtliga i betänkandet behandlade vpk-motioner.

#### CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Den nya högskolan har nu verkat i knappt ett år. Det är naturligtvis en alltför kort tid för att man skall kunna dra några mera bestämda slutsatser av hur den har fungerat. Ett allmänt intryck är nog ändå att den har fungerat relativt bra. Man måste ha i minne att det var en genomgripande reform som sattes i funktion.

Vi har fått en organisation med en ny och mera decentraliserad beslutsprocess. Allmänföreträdare och yrkeslivsföreträdare har kommit med i ledningsorganen. Vi har också fått ett ökat lokalt ansvarstagande och en regional planering som tidigare inte fanns. Högskoleutbildningen har byggts ut på flera orter i landet. Vi har fått ett helt nytt anslagssystem och ett nytt anmälningsförfarande för de studerande samt ett ökat regionalt ansvar vad gäller forskningsanknytningen, för att nu nämna några av de tyngre delarna i sammanhanget. Det vore märkligt om allt detta nya kunde fungera oklanderligt i samma ögonblick som det sätts i gång. Inkörningsproblem och barnsjukdomar finns alltid.

#### Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Anslag till högskola  
och forskning*

Utbildningsutskottet har vid besök ute i landet kunnat notera en i långa stycken positiv inställning hos dem som är verksamma inom högskolan. Bl. a. gäller detta yrkeslivs- och allmänföreträdarnas medverkan i linjenämnder och högskolestyrelser. Det bådär gott när det gäller att nå det syfte som avsågs med denna organisation, nämligen en ökad förståelse på ömse håll och därmed en bättre anpassad utbildning. Det samspel som alltid måste finnas mellan lärosätena och verksamheten utanför dessa kommer att främjas med den organisation vi nu har.

Visst är det omständligt med en organisation där många skall vara med och fatta beslut, men det gäller att så snart som möjligt hitta arbetsrutiner som ger nödvändig smidighet i det dagliga arbetet samtidigt som målsättningar och mera övergripande frågor är förankrade i beslutande organ. Detta kan knappast ha hunnit finna sina former på den korta tid som gått.

Anmälningssystemet har utsatts för hård kritik, och det inte utan orsak. Det gick snabbt att få erfarenheter härvidlag, och UHÄ tillkallade redan hösten 1977 en arbetsgrupp för översyn av systemet. I januari i år kom också ett förslag om att en bestämmelse skall införas i högskoleförordningen om att en enskild sökande vid ett och samma tillfälle får antas till utbildningsprogram om högst 30 poäng per termin, om inte speciella omständigheter föreligger som motiverar någonting annat. Regeringen har också beslutat i enlighet med UHÄ:s förslag. Härigenom kan en ökad stabilitet uppnås och en bättre överensstämmelse mellan anmälningar och påbörjade studier komma till stånd. Frågan följs med uppmärksamhet, och om det visar sig nödvändigt att företa ytterligare förändringar får dessa prövas.

Jag hävdar i motsats till vad som sägs i motion 753 att det finns planeringsmässiga skäl för en anmälningsskyldighet till det fria området inom högskolan. Utskottet har också avstyrkt motionen med hänvisning till de åtgärder som har vidtagits.

Anmälningssystemet kan synas erbjuda inkörningsproblem – det gör det. Men för att den fria sektorn skall fungera krävs det att vi har ett anmälningssystem som ger så stor överensstämmelse som möjligt mellan anmälningar och faktiska studerandestarter. Fungerar inte det, fungerar inte heller den fria sektorn, och då ökas de problem som Lars Gustafsson påvisade och som har samband med den beslutsprocess som skall till när det gäller huruvida extra medel skall betalas ut eller inte. Följaktligen har anmälningssystemet en viktig funktion i det sammanhanget.

Reservationernas antal i betänkandet kan lätt ge intryck av stor oenighet i utskottet. Så är icke fallet. Snarare är det så att utskottet är i hög grad enigt. De flesta av reservationerna handlar om ökade anslag. Andra talare från utskottsmajoriteten kommer senare att närmare och mera i detalj gå in på reservationerna. Låt mig bara säga att det som egentligen skiljer är att socialdemokraterna anser sig ha mera pengar att satsa på forskning etc. än regeringen och utskottsmajoriteten kan ta fram. Om behovet av ökad satsning råder inga delade meningar.

I det sammanhanget är det intressant att notera vad det tidigare mångåriga regeringspartiet upptäckt. Ett och ett halvt år efter det att man lämnat över

regeringsansvaret finner man utifrån sin oppositionsställning att det behövs upprustning både här och där, inte minst på forskningsområdet. Jag håller med om att det finns behov. Det föreligger en eftersläpning. Under tidigare år har förvisso funnits möjligheter att satsa kraftigare. Men så har icke skett, trots framställningar i riksdagen och trots betydligt bättre statsfinansiella möjligheter än vad som för dagen råder. Det är ett faktum som man nu endast kan konstatera.

Något vid sidan av det nu aktuella betänkandet kan det vara lämpligt att påminna om den nuvarande regeringens inställning till teknisk forskning och utveckling—det hör ju ändå samman med dagens ämne. I propositionen om STU, styrelsen för teknisk utveckling, föreslås att STU för nästa budgetår skall få 365 milj. kr. Det är en ökning med 25 % jämfört med föregående år. Den hårdnande internationella konkurrensen och det höga svenska kostnadsläget ställer ökade krav på produktförnyelse i svensk industri. Denna produktutveckling har avgörande betydelse för näringslivets konkurrenskraft och därigenom för dess möjligheter att skapa nya arbetstillfällen.

Vidare kan erinras om höstens beslut om 24 regionala utvecklingsfonder, vilka tillfördes drygt 300 milj. kr.

Det har således på kort tid hänt en hel del på detta viktiga område, och det är bra att det är en allmän uppslutning kring de här viktiga frågorna.

Jag går över till att något kommentera reservation nr 1 som behandlar den s. k. fria sektorn för tillträde till högskolan. I riksdagsbeslutet från 1975, som byggde på en proposition av den socialdemokratiska regeringen, konstateras att planeringen av den grundläggande högskoleutbildningen skall syfta till att tillgodose såväl individens behov av utbildning som samhällets behov av utbildad arbetskraft. Lars Gustafsson erinrade om det tidigare i dag. Enligt 1975 års beslut skall resurserna för grundläggande högskoleutbildning fastställas under största möjliga hänsyn till tendenser i individernas samlade efterfrågan på högskoleutbildning. Utskottet upprepar detta nu. Enligt detta beslut fanns det anledning räkna med att resurser totalt sett skulle komma att anvisas i sådan utsträckning att den som så önskar kan få utbildning inom de delar av högskolan till vilka tillträde tidigare varit fritt. Föredragande statsrådet den gången erinrade i propositionen om att svårigheter kunde uppstå vid en oväntat stark tillströmning av studerande.

Hållfastheten i dessa uttalanden och beslut blev aldrig prövade eftersom riksdagen i fjol kompletterade med den s. k. fria sektorn. De svårigheter som föredragande statsrådet 1975 förutspådde kom snabbare än någon anat, och det blev konstruktionen med den fria sektorn som fick bli lösningen av dessa svårigheter.

Jag vill dock erinra om den procedur som skall till innan ytterligare medel tillskjuts. Högskolorna måste göra omDispositioneringar och utnyttja tillgängliga resurser på olika sätt innan extra medel kan erhållas. Man kan säga att detta är en krånglig och omständlig procedur, men den ger dock möjlighet att bereda flera anmälda studerande tillträde till utbildning.

Det blev alltså en starkare studerandetillströmning första året till den nya högskolan än vad som förutsattes. Orsakerna kan, som utskottet påpekar,

vara flera. Den intensiva informationskampanjen om den nya högskolan kan vara en orsak. De nya och vidgade behörighets- och urvalsreglerna kan vara en annan. De har för många äldre öppnat möjligheter att komma i åtnjutande av högskolestudier, främst då bland utbudet av enstaka kurser av vilka många finns inom det fria området. En av den nya högskolans bärande principer, nämligen den om återkommande utbildning, har sannolikt härigenom främjats.

Det är som gått har också kännetecknats av en begränsad tillgång på arbetstillfällen. Det finns anledning anta att detta också kan ha ökat tillströmningen till utbildning. I stället för att gå utan arbete har man studerat, kort uttryckt.

I motionen 737, som reservationen 1 ansluter till, framhålls att ett fritt utbildningsområde för med sig praktiska svårigheter. Till en del kan jag hålla med om detta, och då upprepar jag vad jag sade nyss om anmälningssystemet. Som jag tidigare talat om har regeringen redan vidtagit förändringar härvidlag, och därmed är underlaget till den kritik som framförs i motionen till stor del borta. Jag vill i sammanhanget gärna understryka angelägenheten av att konstruktionen med den fria sektorn framöver blir föremål för ständig översyn. Det gäller såväl avgränsningen av denna som reglerna för vad som kan krävas av högskolorna i form av omdisponering och omfördelning av resurser, innan extra medel kan erhållas.

Frågan om omdisponering av resurser inom resp. högskolor måste enligt min uppfattning uppmärksammas över huvud taget, oavsett det fria området. De ekonomiska förutsättningarna är sådana att detta verkligen krävs. Jag är medveten om att detta endast kan ske på längre sikt, och jag är övertygad om att man vid de större enheterna – det är ju dessa det närmast gäller, eftersom det är där de stora resurserna finns – inser nödvändigheten härav.

I reservationen 6, som Lars Gustafsson talade för såsom ensam reservant, föreslås att av de medel som står till regeringens disposition 700 000 kr. skall specialdestineras till Stockholmsregionen. Utskottet har avvisat den tanken med motiveringen att det inom alla sex regionerna finns önskemål om och bärande motiv för att få extra tilldelning av medel. Det kan knappast vara möjligt för riksdagen att biträda ett sådant förslag med hänsyn till att en total bedömning avseende hela riket bör göras, när fördelning av medlen skall ske. Om någon region har starkare underbyggda krav än andra eller om speciella omständigheter kommer in i bilden, bör detta självfallet beaktas vid fördelningen av medlen.

Så några ord om den yrkestekniska högskoleutbildningen. En lång rad motioner om lokalisering av YTH till olika platser i landet behandlas i detta betänkande. Utskottet avstyrker samtliga med hänvisning till att UHÄ:s utvärdering av den pågående försöksverksamheten med YTH fortskrider och beräknas vara klar i sådan tid att frågan kan behandlas i budgetpropositionen 1979/80. De hittills gjorda erfarenheterna från pågående försöksverksamhet torde vara övervägande positiva. Utbildningen vänder sig till nya grupper med relativt svag grundutbildning men med lång arbetslivs- och yrkeserfarenhet. En viss stödundervisning har fått lämnas med i allmänhet gott

resultat. Det är här också fråga om grupper med stark lokal bundenhet. I samband med en enkel undersökning, men dock en undersökning, bland de studerande vid den verkstadstekniska linjen i Karlskrona svarade 19 av de 30 eleverna där att om utbildningen inte anordnats i Karlskrona eller på någon plats inom rimligt reseavstånd därifrån, så hade de inte kunnat delta i utbildning av detta slag. Det är värt att notera och bör vara en vägledning i det fortsatta arbetet med lokaliseringen av denna verksamhet.

Det är begripligt att det avgivits många motioner i detta ärende, men vi måste avvakta utvärderingen av den försöksverksamhet som redan är i gång. Regionstyrelserna har på UHÄ:s uppdrag gjort en angelägenhetsgradering avseende eventuellt kommande utbildningslinjer inom YTH. I det sammanhanget har förutsättningarna för olika linjer prövats. Det gäller att klara själva utbildningen på en viss ort och att se till att det finns tillgång till resurser av olika slag, och det är dessutom inte minst viktigt att en linje som anordnas på en viss ort har en motsvarighet, en ganska stor sådan, på arbetsmarknaden i denna orts omgivning. Vi har runt om i landet stora yrkesområden som kräver vidareutbildning, och det finns anledning anta att UHÄ i sina fortsatta överväganden beaktar vad regionstyrelserna härvidlag kommit fram till i förberedelsearbetet.

Vi har nu en högskola med ett högst varierande utbildningsutbud. På flera orter pågår det en utbyggnad, och jag tror inte att det viktigaste är att det går så snabbt som möjligt. Det anses måhända så på sina håll, men det viktigaste är att få en så fast grund som möjligt att bygga på, att ha så väl underbyggda beslut som möjligt när det gäller nya kurser och linjer. Det måste finnas en fast ryggrad i verksamheten och så småningom möjligheter till anpassning av kursutbud för att täcka de behov av utbildning som varierar från ort till ort men som också kan skifta inom samma ort från tid till annan. Det går nog att uttrycka en förhoppning om att vi är på rätt väg även om, som sagt, endast ett år har gått.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

LARS GUSTAFSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Elmstedt tog återigen upp frågan om huruvida det fria området är en komplettering av 1975 års beslut eller om det är någonting annat.

Att döma av herr Elmstedts formulering är det bara fråga om en komplettering. Utbildningsministern har använt andra uttryck som visar att han på ett helt annat sätt än herr Elmstedt är medveten om att det har vidtagits en principiellt viktig förändring. Jag tycker att det är underligt att utskottets talesman fortfarande lever i den föreställningen att det här rör sig om en komplettering. I själva verket har man infört en helt ny princip.

Jag kan inte förstå varför man på ett visst område skall låta en ny princip gälla. Här skall alltså enbart de studerandes efterfrågan fälla avgörandet, och samhällets behov tas inte med i beräkningen. Det måste bli snett när man har så olika planeringsförutsättningar för olika delar av högskolan. Detta framgår redan nu av den korta erfarenhet vi har.

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Om nu olika förutsättningar skall gälla för olika delar kan man fråga sig varför just det område som enligt den gamla automatiken innebar ett fritt tillträde skall bevaras. Det här betyder utan tvivel ett konserverande och traditionalistiskt inslag i högskolan, som gör det svårare att omdisponera utbildningsutbud och utbildningsbehov till nya områden.

När man sedan säger att underlaget för en del av kritiken mot det fria området bortfaller, därför att det gjorts korrigeringar när det gäller antagnings- och anmälningssystem, vill jag notera att jag inte syftade på dessa områden i min kritik mot det fria området. Jag talade hela tiden om den grundläggande procedursvårigheten, nämligen den fastställda ordningen som är avsedd att vara en lång procedur. Man skall begära nya medel när resurserna är uttömda. Här kvarstår alltså kritiken. Avsikten måste väl vara att det här skall vara en krånglig procedur. Kritiken står alltså kvar och korrigeras inte med det här anmälningssystemet.

Utskottet skriver att det inte har möjlighet att bedöma om Stockholmsregionens medelsbehov blir bättre eller sämre tillgodosett än andra regioners. Man kunde ju försöka ta reda på den saken och inte bara säga att man inte kan bedöma frågan. När man vet att de åtta konsthögskolorna i Stockholm, vilka inte varit med i bilden förut men nu införlivas i högskoleorganisationen, måste det väl behövas ett resurstillskott. Med den vetskapen hade det varit lätt att göra en bedömning.

CLAES ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Avvägningen får göras vid fördelningen av den del av anslaget som står till regeringens förfogande. Då förutsätter jag också att man väger in de speciella förhållanden som kanske finns i Stockholm.

När det gäller det fria området har både jag och andra sagt att det ständigt är föremål för översyn. Skulle det verka konserverande som Lars Gustafsson misstänker kan man reglera förhållandet, eftersom frågan kommer tillbaka varje år vid arbetet med budgetpropositionen.

Man kan vidare naturligtvis diskutera om det är fråga om en komplettering av 1975 års beslut eller en principfråga, men vad jag har tagit fasta på är närmast det förhållandet att man i 1975 års proposition, signerad av den socialdemokratiska utbildningsministern, inte var främmande för att svårigheter kan uppstå, om tillströmningen av elever skulle bli betydligt högre än man räknat med och planerat för.

Som jag sade i mitt inledande anförande blev det beslutet aldrig tillämpat i praktiken eftersom det ändrades 1977. Ingen vet hur man skulle ha förfarit i det läge som hade uppstått, om 1975 års beslut hade gällt. Man skulle då ha haft mängder av studerande, vilkas problem på något annat sätt hade måst lösas, eftersom det redan det första året råkade bli en stark tillströmning. Det är det problemet som det hela handlar om.

LARS GUSTAFSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar naturligtvis med tacksamhet att herr Elmstedt säger att denna översyn över det fria området skall göras så snart som man

finner skäl till det, och jag tycker att det redan föreligger sådana skäl. Speciellt när det gäller avgränsningen är det bra, om man redan på ett tidigt stadium tar upp detta till övervägande. Vidare får jag hoppas när det gäller reservationen 6 att regeringen då den får möjlighet att pröva den där upptagna frågan inte bara som utskottet skall säga, att man inte har förutsättningar att bedöma om Stockholmsregionens medelsbehov blir bättre eller sämre tillgodosett, utan att man verkligen studerar frågan och inte släpper den ifrån sig lika lättvindigt som utskottet gjort.

Den fråga som Claes Elmstedt tog upp, vad som skulle ha inträffat om 1975 års system – låt mig kalla det så – skulle ha mött de besvärigheter som det nuvarande har konfronterats med, kan man spekulera över, men jag skall inte göra det. Det är egentligen ganska fruktlöst.

Jag noterade med tillfredsställelse att inte heller Claes Elmstedt försökte ge sig in på några tolkningar av vad detta skulle ha medfört. Det är nämligen så – och det är den ständiga svårigheten när två förslag står mot varandra och det ena vinner – att bara det ena blir provat i verkligheten. Därför har man ingen basis för en jämförelse, och det blir nästan meningslöst att ta upp sådana funderingar.

Vad vi nu har är det fria området i dess nuvarande tappning, och det är det vi har kritiserat. Vi kommer att fortsätta att göra det, både av rent principiella skäl och av vad jag vill kalla de administrativa skälen. Jag ser inte någon framkomlig väg att ändra procedurskälen, om man inte vill korta av hela proceduren. Men när man har bestämt sig för att låta det gå ända upp till riksdagen, får man leva med det alternativet.

Att göra proceduren mindre krånglig är såvitt jag förstår detsamma som att föra ned beslutanderätten beträffande dessa medel till lägre nivåer. Men då reser sig andra problem, som jag inte vet om den borgerliga majoriteten är beredd att möta. Under sådana förhållanden kan man börja fundera över vem som egentligen ytterst skall besluta om nya medel. Jag undrar därför om inte den borgerliga sidan på den punkten sitter i en rävsax.

CLAES ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis helt riktigt att det inte finns någon anledning att spekulera över hur det skulle ha blivit om ett förslag, som aldrig genomförts, hade prövats i verkligheten. Vi har bara knappt ett års erfarenhet av det nuvarande systemet, och jag vill säga till Lars Gustafsson att jag är den förste att understryka angelägenheten av att det sker en ordentlig genomgång av hur detta system kan fungera i fortsättningen. Det vore märkligt, om man med en gång skulle ha träffat rätt i ett så pass komplicerat ämne som detta. Vi måste som sagt följa frågan med stor uppmärksamhet och vidta de ändringar som kan vara erforderliga.

OVE NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Även om den fria sektorn redan två gånger varit på tapeten kan jag inledningsvis inte underlåta att något fortsätta diskussionen kring dess vara eller icke vara. Det rör sig här om den kanske främsta motsättningen

i dagens betänkande, under alla förhållanden om den mest principiella. Man kan beklaga att striden skall behöva fortsätta efter det avgörande som fattades vid föregående riksmöte.

Angelägenhetsgraden i försvaret för den fria sektorn är hög för oss moderater, något som vi aldrig stuckit under stol med. Alltifrån U 68-tiden motsatte vi oss en totalspärrad högskola. Vår linje var klar och entydig och slutstationen på resan blev den fria sektorn.

Vad den borgerliga regeringen efter regeringsskiftet 1976 hann, ville eller kunde ändra på i högskolereformen var bara detaljer, några större och några mindre. Vad som främst tillskapades var den fria sektorn, och det var som jag ser saken en punktering, om också inte särskilt explosionsartad, av den totalspärrning av högskolan som debatten rört sig om i årtal. Förändringen åstadkoms – åtminstone delvis – efter påtryckningar av en i stort sett enig studerandecopinion. Det tycker jag att vi skall hålla i minnet när vi diskuterar den fria sektorn.

Ni socialdemokrater har inte varit nöjda med vad ni lyckats åstadkomma från era förutsättningar och utgångspunkter i fråga om den nya högskolans organisation och arbetssätt, trots att det ni åstadkommit förvisso inte varit litet. I dag ställer ni helt sonika ytterligare krav och kräver utan prut efter ett års provotid den fria sektorns avskaffande. Man kanske kan tycka att ni kunde ha lugnat er något.

Jag medger, och det gör väl alla, att problemen med budget- och planeringsarbetet har varit och fortfarande är stora ute på högskolorna, men när man ibland vill antyda att det är den fria sektorn som skapat så många av problemen vill jag inte hålla med. Är inte generellt sett hela budgetomläggningen boven i dramat, om det nu skall utses någon sådan?

Övergången från ett flertal olika budgetsystem till ett enda enhetligt kunde givetvis inte – vem skulle ha vågat hoppas detta – ske utan både våndor och vådor. För min del tror jag och vågar jag hoppas att när reformerna slagit igenom och kanske modifierats på grundval av vunna erfarenheter och när det nya budgetsystemet fungerar bättre, vilket säkert blir fallet, den fria sektorn också kommer att fungera.

Givetvis är jag inte omedveten om att det inte bara är ni på den socialdemokratiska sidan som förordar en totalspärrad högskola. Det gör också en del utbildningsadministratörer, och de gör det därför att en totalspärrad högskola anses underlätta administrationen. Oavsett vilken regering vi har förmodar jag att man på det hållet driver samma uppfattning.

Men nu är det ju en gång så, att högskolan är till för de studerande och inte de studerande för högskolan. Den insikten måste i sluttampen leda oss vid vårt beslutsfattande. Jag anknyter härmed alltså till den studentopinion som fanns vid slutdiskussionen i frågan om en fri sektor eller inte.

Nu är det emellertid också så, att partierna har olika inställning till olika sidor av högskolereformen. Socialdemokraterna tycker så illa om den fria sektorn att de är beredda att omedelbart riva upp den delen av reformen. Vi moderater är väl inte helt övertygade om ändamålsenligheten i andra delar av

reformen, men vi är alltså i motsats till socialdemokraterna inte i dagsläget ute efter att riva upp någonting, även om vi kan känna skepsis inför vissa sidor av reformen. Vi ser gärna en del ändringar i de nya reglerna för behörighet och urval av de studerande, och tillgodoräkandet av föreningsmeriter anser vi bör begränsas eller eventuellt slopas, vilket även utbildningsministern var inne på i dag. Det generella anmälningsförfarandet kanske också kan modifieras.

Välkänd för denna kammares utbildningsintresserade är min skepsis inför regionstyrelserna – och den synes jag inte ha varit eller vara helt ensam om. Vad som hittills upplevts av dessas verksamhet har inte skingrat min skepsis, även om jag inte vill förringa vad de försökt göra av exempelvis samordningen. De drar emellertid litet väl många miljoner utbildningskronor i underhåll, och staberna är inte heller obetydliga. Men som sagt: Må man arbeta vidare ännu någon tid, innan slutprövningen äger rum! Eventuell vinst måste sättas i relation till kostnader och förlängda beslutsgångar.

Likaledes lär vi inte kunna undvika en viss omprövning av sammanslagningen resp. den uteblivna sammanslagningen av tidigare självständiga högskoleenheter. Uppenbart är t. ex. att det finns en del som talar för en självständig högskola i Malmö. Alltför stora enheter har sina risker och sin begränsning, inte minst då geografiska avstånd, om också obetydliga, dessutom spelar in. Å andra sidan är ett otal små enheter på en och samma ort – även om det är en mycket stor ort – icke utan problem; liten är ju inte alltid stark i högskolesammanhang!

Jag vill inte fördölja att vi på moderat håll fäster förhoppningar vid den pågående utvärderingen av högskolereformen, dvs. utvärderingen av effekterna på universitetens och högskolornas arbete av beslutade organisationsförändringar. Med speciell tillfredsställelse hälsar vi att utvärderingen om möjligt också skall resultera i förslag som skall syfta till att hävda kvaliteten i den högre utbildningen. Nu har faktiskt tiden omsider nått fram till den punkt – detta framgår av propositionen – där huvudintresset bör riktas på utbildningens innehåll och standard, något som föga beaktades under förarbetena till högskolereformen.

Många menar – jag vågar inte själv ha en alldeles bestämd mening – att standarden i åtskilliga ämnen håller på att sjunka ned till gymnasial nivå. Och intressant är – även om det har mer kuriositetsmässig karaktär – att herr kårordföranden i Lund vid den traditionella rektorsuppvaktningen den 1 maj något överdrivet sade att man med fog kan kalla den nya högskolan en sammanträdeshögskola, och han fortsatte: Internationell position i något ämne, det kan vi uppnå just i ämnet Sammanträdesteknik. – Men den sortens landvinningar var vi inte precis ute efter i första hand.

Forskningen kommer att få en framträdande roll under 1980-talet, säger vicekanslern på UHÄ. I ett par decennier har vi, menar han, prioriterat den breda utbildningen, men nu är det dags att satsa mer på forskningen. Statistiken talar sitt tydliga språk. Det utbildas alltför få forskare i Sverige f. n. Trenden har varit sjunkande i åtskilliga år.

Ur rent materiella synpunkter är det mest betänkliga att minskningen

bland teknologer och naturvetare är störst. Det kan äventyra vår välfärd, om det är riktigt att denna i inte ringa utsträckning är beroende av forsknings- och utvecklingsarbete – något samband finns säkert. Och lika allvarligt är att antalet studerande som tar högre betyg i grundexamen, som ju är basen för forskningsrekryteringen, minskar kraftigt.

I den socialdemokratiska partimotionen läggs, som redan berörts, förslag om förstärkningar av resurserna till forskning utöver vad budgetpropositionen anvisar. Jag vill gärna säga att det i och för sig är ett bra förslag som är värt att uppmärksammas. Jag vågar säga att det är omsorgen om statsfinanserna i nuvarande trängda läge som avhållit utskottet från att biträda förslaget.

Men det är inte bara pengar som garanterar vår framtida forskning. Det fordras också, som jag nyss berörde, personer – forskare som vill och kan forska. Jag är rädd för att vi i vårt skolsystem alltför litet tar vara på teoretiskt begåvade ungdomar. Det gäller alltså att redan på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan underlätta för dem som förhoppningsvis, genom huvudsakligen teoretiska studier, kan bli kapabla att hålla uppe nivån på universitetsutbildningen och själva bli de mänskliga resurser i form av forskare på olika områden som skall hjälpa oss att åtminstone vidmakthålla vår materiella och andliga levnadsstandard. Enbart ökade anslag – givetvis helt nödvändiga – hjälper inte i längden. Det säger jag med all respekt för den socialdemokratiska goda viljan att ställa mer medel till förfogande för universitet och forskningsråd.

Till slut vill jag säga ett par ord speciellt om massmedieforskningsorganisationen. I budgetpropositionen uttalar sig utbildningsministern i anslutning till massmedieforskningsutredningens betänkande för att denna forskning bör förstärkas och att de fem mål som utredningen uppställt för forskningen bör gälla. Däremot tar statsrådet inte upp förslaget om fyra tvärvetenskapliga seminarier inom högskolan och inte heller förslaget om en särskild massmediedelegation. I stället menar utbildningsministern att det är det humanistisk-samhällsvetenskapliga rådet som skall ha det direkta ansvaret för massmedieforskningens förstärkning enligt de uppställda målen, och medel har beräknats för detta. Därutöver ges en halv miljon till de samhällsvetenskapliga fakulteterna för massmedieforskning med anknytning till journalistutbildningen.

Lars Gustafsson hävdar nu på grundval av en socialdemokratisk motion och betänkandets reservation 3 att massmedieforskningen – jag tolkar honom så – vore mera betjänt av fyra tvärvetenskapliga seminarier inom högskolan och vidare av en särskild delegation. Tilltron till det humanistisk-samhällsvetenskapliga rådet som ansvarigt för massmedieforskningen är tydligen ringa; jag vet inte riktigt varför. Remissinstanserna, som Lars Gustafsson berörde, har varit i någon mån splittrade. Forskningsrådsnämnden, vars uppfattning stöder utbildningsdepartementets ställningstagande, måste – menar jag – tillmätas stor betydelse, vilket också har skett i budgetpropositionen. Utskottsmajoriteten har för sin del inte kunnat finna annat än att massmedieforskningens bredd – observera bredd, en sådan är otvivelaktigt

eftersträvansvärd – bäst tillgodoses genom att forskningen bedrivs vid många olika institutioner och i många olika ämnen. En koncentration, som det har uttryckts, till fyra seminarier och ett par professurer, som f. ö. inte tagits upp inom högskolan, kan innebära en viss risk för begränsning av forskningsbredden, då all forskning i så fall skulle komma att läggas på dessa fyra seminarier och fyra professurer, eller hur många de nu skulle vara. Men, Lars Gustafsson, vilken organisationsform man väljer är till slut en svår bedömningsfråga, och den absoluta sanningen är här som oftast mycket svår att nå.

Vad beträffar den föreslagna massmediedelegationen är jag för min del däremot mera säker på att en sådan skall vi inte ha. Speciella institut och delegationer har vi redan tillräckligt av. De nya forskningsråden med bred kompetens bör numera få ta över ansvaret för uppdykande nya forskningsområden. Att massmedieforskningen hör hemma hos humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet är ganska självklart, tycker jag, i synnerhet som rådet redan lämnar stöd till denna forskning och sålunda borde vara väl orienterat om vad det gäller. I anslagsberäkningen har, som jag redan understrukt, hänsyn tagits till att humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet betrots med det ökade ansvaret för massmedieforskningen. Jag tycker att det är ganska väl ordnat. Jag tycker också att reservationen 3 bör avslås.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 22 till alla delar.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

LARS GUSTAFSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Ove Nordstrandh beklagade att striden fortsätter, som han sade, om det fria området och han tyckte att det var litet illasinnat av oss att vilja riva upp ett beslut som är fattat. Men det här är en punkt där vi var oense redan när beslutet fattades. Den oenigheten består inte i smådetaljer, utan vi är här oeniga om en princip, anser jag. Det leder obevekligen till olika bedömningar, och då ger man inte upp omedelbart utan fortsätter att hävda sin princip. Av det skälet kommer vi att ha delade meningar på den här punkten även fortsättningsvis. Motsättningarna kommer alltså att stå kvar.

Man skall i och för sig inte hålla på att märka ord, men jag noterade att statsrådet Wikström sade att detta är en principiellt viktig förändring. Jag håller med honom och tycker att det är ett adekvat språkbruk. Claes Elmstedt sade att det var en komplettering. Nu berikar Ove Nordstrandh debatten med att säga att det är en punktering av det gamla förslaget. Man skall, som sagt, inte märka ord, men orden *komplettering* och *punktering* anger mycket bra de skilda utgångspunkter från vilka herrar Elmstedt och Nordstrandh ser problemet. Det var ett välfunnet ord, herr Nordstrandh, den komplimangen skall jag ge. Det säger rätt mycket om utgångspunkten, och med hänsyn till

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

dessas skilda utgångspunkter kanske också skillnaderna mellan oss kommer att kvarstå.

Eftersom det inte är så lång repliktid skall jag bara säga några ord om massmedieforskningen. Vi har lagt tyngdpunkten – det gjorde jag också i mitt inlägg – på de tvärvetenskapliga seminarierna. Jag har litet svårt att förstå varför man nu talar om koncentration. Annars brukar tvärvetenskaplighet vara ett honnörsord, beteckningen för något som man vill eftersträva. När det nu görs ett försök att bygga in tvärvetenskap är det inte heller bra. Jag undrar vari detta bottnar. Jag kan inte se någon risk för koncentration, utan jag ser här tvärtom en möjlighet för olika vetenskaper att komma in och påverka problemen från sina olika utgångspunkter. Det är skälet till att vi tycker att detta är viktigt – att man stärker forskningsorganisationen.

Sedan kan jag gärna medge att det kan vara en öppen fråga om man skall ha en delegation eller om arbetet skall utföras inom HSFR – alltså humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Om herr Nordstrandh läser vår motion noggrant finner han att det där står att vi vill ha ett förslag i huvudsak enligt den modell som massmedieforskningsutredningen har förordat. Det kan ge utrymme för prövning, och jag kan tänka mig att HSFR kan vara väl så bra som en delegation. På den punkten driver inte vi någon bestämd tes.

#### OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade, Lars Gustafsson, att frågan om massmedieforskningens organisation är en bedömningsfråga. Det är ganska svårt att ta definitiv ställning, och jag förmodar att det har varit svårt också för utbildningsministern. Han tänker sig att massmedieforskningen skall kunna bedrivas på många fler områden inom högskoleväsendet än om man har de fyra seminarier inom högskolan som Lars Gustafsson pläderar för. De kan visserligen ha bredd, men det finns en risk att det blir endast där, dvs. vid dessa fyra seminarier, som den här forskningen kommer att bedrivas. Följden av det skulle bli att den skjuts över dit och tas bort från andra ställen inom högskolan, där det redan nu bedrivs och i fortsättningen skulle kunna bedrivas massmedieforskning – om det blir ett forskningsråd som ansvarar för forskningen och lägger ut forskningsuppgifterna.

Det är så man bör tolka det jag har sagt om att vi skall akta oss för att få en koncentration, även om det är till fyra seminarier. Jag medger dock att det här till sist är en omdömesfråga, där man kan ha olika uppfattningar och aldrig kan vara riktigt säker.

När det sedan gäller det fria valet ser jag den frågan ur principiell moderat synpunkt. Vi har onekligen velat ha en större fri sektor och vi hade kanske inte ens velat kalla den så. Nu kom den sektorn att bara utgöra en mycket liten del av planeringen. Den rycktes ut, och det var det jag tillät mig kalla punktering, även om explosionen inte blev särdeles uppseendeväckande eller farlig. Jag ser det också så, herr Gustafsson, att vi här diskuterar en princip. Jag tycker därför att Lars Gustafsson då inte skall använda argument, baserade på planeringssvårigheter och liknande, då han talar för ett avskaffande, utan hela tiden gå direkt på principen!

LARS GUSTAFSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först till frågan om de tvärvetenskapliga seminarierna. Man skall naturligtvis akta sig att vara för tvärsäker, även när man talar om tvärvetenskap eller kanske framför allt då.

Det vi reagerat mot är att man nu är så rädd för de här tvärvetenskapliga seminarierna och använder ord som "koncentration" och liknande. Det utesluter väl inte att det finns inslag av massmedieforskning på andra håll och att andra personer ägnar sig åt sådan och skulle kunna berika dessa seminarier med sina insatser. På det sättet kan det bli en bredd som är värdefull. Om man nu inte skall vara rädd för att pröva saker, varför skulle man då inte kunna pröva denna metod med tvärvetenskapliga seminarier och se efter om det är ett bra medel? De tvärvetenskapliga seminarierna är ju medel för att nå mål, och då tycker jag att det kunde vara intressant att pröva detta medel. Eftersom man i alla möjliga sammanhang talar så mycket om tvärvetenskaplighet, tycker vi att det vore av värde att pröva om det i ett sådant här sammanhang, där det i någon mån institutionaliseras, är en bra metod.

Sedan tjänar det inte mycket till att fortsätta diskussionen om den fria sektorn. Vi är alltså överens om att det här föreligger principskillnader. När herr Nordstrandh säger att vi borde begränsa vår kritik till den rent principiella inställningen och inte ta upp andra saker, betonar jag att min kritik av den administrativa proceduren beror på att denna utgör grunden och därför sammanhänger med själva principen, nämligen att man skall ha den här långa marschen när det gäller att begära ytterligare medel för den fria sektorn. Hela regelsystemet baseras på att man skall trampa hela vägen för att till slut eventuellt få ett beslut i riksdagen. Det anser jag höra till fundamentet i den här konstruktionen, och därför är det riktigt att det kommer med i en kritik från vår sida.

OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag må då säga att jag inte har någonting emot – och det kan jag inte tänka mig att utskottet har heller – att det forskningsråd som nu skall ha ansvaret för massmedieforskningen prövar metoden med ett tvärvetenskapligt seminarium med en ansvarig forskare som till sig knyter specialister; det är väl så det får gå till. Att man går fram på den väg som Lars Gustafsson talar för och åtminstone gör ett försök utesluter inte den konstruktion som riksdagen nu förhoppningsvis kommer att besluta om.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! I början av april, i år besökte utbildningsutskottet Lunds universitet för att få del av erfarenheterna från det första året i den nya högskolan. Vi hade överläggningar med universitetsledning, lärare, studerande, fackliga representanter och allmänrepresentanter.

Visst redovisades vid det besöket ekonomiska och organisatoriska problem samt, från vissa representanter, missnöje med delar av högskolereformen. Men det dominerande intrycket var att högskolereformen i mycket inneburit en vitalisering och att en tidigare intensiv kritik på vissa punkter tystnat.

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Många, däribland studentkårsrepresentanterna, underströk att universitetsstyrelsen fungerat bra och att allmänrepresentanterna där hade inneburit en förstärkning. Kommentarer till yrkeslivsrepresentationen i linjenämnderna var positiva. Den genomförda decentraliseringen av beslutsfattandet ansågs värdefull.

Även om helhetsintrycket – som flera talare här har sagt – är positivt, är det självklart att den nya högskolan också dras med en del problem. Jag vill särskilt peka på två.

För det första tycker många på de olika högskolorna att det är en lång väg att gå mellan högskolan och departementet. Nu pågår – just för att motverka en onödig byråkratisering – en översyn av beslutsbefogenheterna. Översynen görs av den s. k. decentraliseringsgruppen inom utbildningsdepartementet. Vi har i den gruppen under hösten och våren haft en rad överläggningar på flera högskoleorter med företrädare för bl. a. lärare och studerande. Intresset för decentraliseringsfrågorna är stort, och vi har fått en rad värdefulla synpunkter. Vi räknar med att nästa vår kunna presentera resultatet av vårt arbete.

Det andra problemet jag vill peka på gäller tillströmningen till fördjupningsstudier och till forskarutbildningen. Frågan har redan något berörts av Ove Nordstrandh. Antalet studerande inom forskarutbildningen har särskilt inom vissa ämnesområden minskat på ett mycket oroande sätt. Samtidigt vet vi att antalet studerande på fördjupningsnivåerna inom grundutbildningen har sjunkit på många ställen. Detta är mycket oroande, inte minst med tanke på rekryteringen till forskarutbildningen.

Det är viktigt att flera utbildningslinjer än i dag läggs upp så att de stimulerar till fördjupning. Regeringen och riksdagen tog ett sådant steg genom att i förra årets högskoleproposition föra upp samhällsvetarlinjen med dess krav på fördjupning som en allmän utbildningslinje. Här kan mycket mera göras. Får vi fler studerande på fördjupningsnivåerna, så förbättras också rekryteringsunderlaget för forskning och forskarutbildning, och det är av vital betydelse för samhällsutvecklingen. De kortare utbildningar som blivit allt vanligare är viktiga, men de kan aldrig ersätta de långa utbildningarna. Det gäller ju att tillgodose olika behov. På flera sätt måste vi alltså arbeta på att förbättra grundutbildningens kvalitet. Debatten om hur det skall gå till är viktig.

Enigheten om högskolereformen i den utformning den fick genom förra årets riksdagsbeslut är betydande. Den enigheten innebär inte att allt är bra inom högskolan. Tvärtom måste man vara beredd att successivt ta bort de brister man upptäcker. Jag har nyss pekat på några sådana brister.

Vpk delar inte alls den grundsyn som jag här gjort mig till tolk för. Flera av de påstående vpk gör i motionen 378 av Lars Werner m. fl. är både egendomliga och felaktiga och motiverar några frågor till vpk:s företrädare här i kammaren.

En målsättning med reformen, säger man i vpk-motionen, är att öka styrningen och kontrollen av den högre utbildningen. En ökad ideologisk övervakning av utbildningens innehåll har blivit en angelägenhet för

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

statsmakterna, påstår man. Detta är ju – milt uttryckt – rent nonsens. Att man från kommunistiskt håll kritiserar en ideologisk övervakning av utbildningens innehåll är i och för sig mycket tacknämligt, men det är väl magstarkt att komma med den kritiken i vårt land. Min första fråga till vpk blir: Kan vpk:s företrädare här i kammaren ge något enda exempel på den ideologiska övervakning av utbildningen som man talar om i sin motion?

Efter denna egendomliga avstamp tar man i vpk-motionen upp några punkter till särskild granskning. I en punkt påstår man att själva förvaltningen av högskolan sköts "genom den nya beslutsorganisationen i långt större utsträckning än tidigare av företrädare för statsmakterna, byråkratin och det enskilda näringslivet". På ett annat ställe i motionen heter det att "representanter för storfinansens och lönarbetarna jämställs när det gäller inflytande över den högre utbildningen". Vpk målar alltså upp bilden av en högskola med ett växande inflytande för statsmaktsföreträdare, byråkrater och storfinansrepresentanter.

För att inte någon skall tro på den här bilden, kan det vara skäl att säga några ord om hur det egentligen förhåller sig. Låt oss börja på institutionsnivån. Institutionerna leds av styrelser med studerande, lärare och annan personal på institutionen. I linjenämnder och högskolestyrelser har de i högskolan verksamma majoritet. I linjenämnderna är en tredjedel av ledamöterna representanter för yrkeslivet. Det är högskolorna själva som bestämmer vilka som skall sitta i linjenämnderna. I högskolestyrelsen finns en minoritet, som är politiskt vald.

I de sex regionstyrelserna sitter politiker som ordförande. De fackliga organisationerna har sex representanter, de studerande två och en ledamot representerar näringslivet. Huvuddelen av de resterande representanterna är politiker. Näringslivet har alltså en representant av 21 ledamöter i varje regionstyrelse. Min andra fråga till vpk blir: Vad menar vpk med påståendet att företrädare för statsmakterna, byråkratin och det enskilda näringslivet i långt större utsträckning än tidigare sköter själva förvaltningen av högskolan?

I en andra punkt påstår vpk att de studerandes val av fria kurser har ersatts av fasta studiegångar, som skall ha en klar "yrkes- och arbetsmarknadsinriktning" anpassad efter storfinansens intressen. Utbildningen styckas upp, säger man, så att "helhetsperspektivet går förlorat". Också det är helt grundlösa påståenden. Det är riksdagen som fattar beslut om vilka allmänna utbildningslinjer som skall finnas. UHÄ fastställer sedan utbildningsplaner, som ger ramarna för utbildningslinjerna. I motsats till tidigare fattas sedan viktiga beslut om utbildningens innehåll lokalt. Denna vidgade lokala frihet är ett av de viktigaste inslagen i reformen. Min tredje fråga till vpk blir därför: Tror ni verkligen att lärare och studerande i linjenämnderna anpassar sina beslut efter storfinansens intressen?

Den sista huvudpunkten i vpk:s motion gäller dimensioneringsfrågan. Man påstår helt framt följande: "En nära nog total dimensionering har införts. Genom spärrarna hoppas man kunna åstadkomma en bättre planering och anpassning till arbetsmarknadens behov."

Om vpk:s företrädare i kammaren slår upp s. 375 i bilaga 12 till budgetpropositionen, så hittar de där uppgiften att antalet fria årsstudieplatser nästa budgetår beräknas bli 30 200. Antalet individer som kommer att utbildas sig inom den fria sektorn kommer att bli avsevärt större. Hur vpk mot den bakgrunden kan tala om en "nära nog total dimensionering" är fullkomligt obegripligt. Ännu intressantare än att få en förklaring till den egendomligheten är dock att få veta hur vpk ställer sig i själva sakfrågan. Förra året lade man nämligen, till allmän förvåning, ner sina röster i voteringen om den fria sektorn. Min sista fråga till vpk är därför: Kommer ni även i år att lägga ner rösterna och i så fall varför?

För bara några veckor sedan antog SFS fullmäktige utan några avvikande röster ett uttalande till stöd för den fria sektorn. I uttalandet hette det bl. a.:

"Likaså vore ett slopande av den fria sektorn ett hot mot universitetens traditionella uppgifter att förmedla vetenskaplig skolning och möjliggöra individernas självförverkligande. Den fria sektorn är därtill av utomordentlig vikt för rekryteringen till forskning, detta så länge det inte finns några direkta forskarförberedande allmänna utbildningslinjer. Det har under året visat sig att det huvudsakligen är de nya studerandegrupperna, som söker sig till den fria sektorn. Det är därför ett slag i ansiktet mot dessa icke-traditionella studerandegrupper, för vilka den nya högskolan sägs ha öppnats, att avskaffa den fria sektorn."

Jag tror att man inte minst inom SFS kommer att noga notera hur vpk gör i den här frågan. Anser alltså vpk i motsats till SFS att frågan om den fria sektorns bevarande är så oviktig att man liksom förra året kommer att lägga ner rösterna?

Vad är det då vpk vill? Ja, en sak är säker. Någon mångfald på högskolans område vill man inte ha. I partimotionen säger man att vi nu får en ökad styrning, som "kan leda till fler ovetenskapliga och borgerligt ideologiska inslag i forskningen och utbildningen". I vpk:s Sverige får det tydligen inte finnas utrymme för något annat än socialistiska inslag i forskningen och högskoleutbildningen. Allt annat, menar man, är ovetenskapligt.

Just detta är skillnaden mellan ett liberalt och ett kommunistiskt synsätt. I ett liberalt samhälle tillåter man olika uppfattningar och strävar efter en mångfald också inom högskolans område. I ett sådant samhälle utnämns också professorer med en marxistisk grundåskådning, om de har de bästa kvalifikationerna. I vpk:s samhälle finns det bara utrymme för en uppfattning: den kommunistiska. Där utnämns inga professorer med en liberal grundåskådning. Tillåter man i vpk:s Sverige hundra blommor att blomma, då skall de alla vara lika röda. Min slutsats blir att de som i dag arbetar inom högskoleområdet i Sverige har all anledning att vara glada för att vi har en liberal och inte en kommunistisk utbildningsminister.

Får jag så, herr talman, gå över till att i egenskap av talesman för utskottet kort kommentera den socialdemokratiska reservationen nr 4 beträffande temaorienterad forskningsorganisation i Linköping. Som framgår av budgetpropositionen har universitetet i Linköping utrett frågan om en tematiskt

orienterad forsknings- och forskarutbildningsorganisation inom främst den filosofiska fakultetens område i Linköping. Universitetets rapport "Tema. Ny väg för forskning" är en mycket intressant läsning. Man visar att det är möjligt att bygga upp forskningsanknytning och forskningsverksamhet enligt för svenska förhållanden nya principer. Den föreslagna nya forskningsorganisationen bygger inte på en strikt indelning i ämnesområden.

I den socialdemokratiska partimotionen nr 885 hemställs, att riksdagen beslutar att de två teman som föreslagits av universitets- och högskoleämbetet får starta den 1 juli 1979 i Linköping samt övriga året därefter. Vidare hemställs i motionen att riksdagen skall anvisa ytterligare 500 000 kr. för planering och förberedelse inför temaorienterad forskningsorganisation i Linköping. Utskottet har inhämtat att två teman kan påbörjas den 1 juli 1979 inom den i budgetpropositionen angivna resursramen. Detta har gjort att socialdemokraterna i utskottet inte behövt vidhålla förslagen i motionen om ytterligare medel för nästa budgetår. Vi är alltså överens om att två teman skall starta den 1 juli 1979 och att det i budgetpropositionen föreslagna anslaget räcker för detta.

Vi skiljer oss åt på en punkt. Socialdemokraterna vill i reservation nr 4 att riksdagen redan nu fattar principbeslut om fortsatt uppbyggnad av den temaorienterade forskningsorganisationen till Linköping och att ytterligare två teman skall starta den 1 juli 1980. Utskottsmajoriteten anser inte att riksdagen redan i år skall fatta principbeslut om en sådan fortsatt utbyggnad efter den 1 juli 1980. Det ställningstagandet är självfallet inte uttryck för någon negativ inställning till den planerade intressanta verksamheten i Linköping.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att på den korta tid som står mig till buds svara på samtliga de frågor som Jörgen Ullenhag ställde är, som han borde vara mycket medveten om själv, fullständigt omöjligt. Jag skall bara ta upp några punkter.

I ett liberalt samhälle, utropade Jörgen Ullenhag, tillåts minsann alla åsikter, där tillåts alla att studera vid universiteten! Det är den berömda valfriheten som han här åberopar. Men ett faktum är ju att i ett liberalt samhälle slås arbetarklassens, lönarbetarnas, ungar ut redan i grundskolan. De får inte chansen ens till högre studier. Det räcker att gå till de spärrade utbildningarna för att se från vilka sociala grupper de studerande där rekryteras. Och det har inte skett någon förändring genom den högskolereform som genomfördes förra året. Valfrihet, men för vem?

Jörgen Ullenhag påstod att reformen har varit så positiv och redovisade erfarenheter från Lund. Jag kan redovisa rakt motsatta erfarenheter. Det finns ett omfattande missnöje vid universiteten – hos såväl de studerande som hos lärare och övrig personal. Det gäller antagningssystemet, det gäller möjligheten att påverka kursinnehåll och kursuppläggning, det gäller tentamensformer och det gäller en rad andra saker.

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Vad är mest demokratiskt, skulle jag vilja fråga Jörgen Ullenhag, att tillåta dem som verkar ute vid universiteten – de studerande, lärarna och den övriga personalen – att tillsammans få bestämma över sin arbetsplats inom de ramar som riksdagen har bestämt, eller att som nu ha ett enormt byråkratiskt system, där över huvud taget alla beslut om utbildningen mals ner i en kvarn av linjenämnder, regionstyrelser och en hel del annat?

Sedan frågade Jörgen Ullenhag om vad vi har skrivit om representanter för storfinans och näringsliv. Ja, Jörgen Ullenhag kan ju själv räkna ut hur många som tidigare fanns vid universiteten och jämföra det med vad som finns i dag.

Jörgen Ullenhag kunde också ha läst i vår motion vad vi anmärkte på såväl förra året som i år, nämligen att man buntar ihop fackliga representanter och representanter för storfinans som företrädare för något slags allmänintresse.

Slutligen det här med spärarna. Vi sade både i fjol och i år att vi är motståndare till spärar, men vi kan inte se någon större principiell skillnad mellan socialdemokrater och borgare på den här punkten. Jörgen Ullenhag kunde kanske redovisa hur många fria utbildningslinjer det finns i dag och jämföra det med det socialdemokratiska förslaget.

**JÖRGEN ULLENHAG (fp)** kort genmäle:

Herr talman! Så svårt kan det rimligen inte ha varit för Eva Hjelmström att svara på mina tre korta och mycket konkreta frågor. Nu valde hon att inte svara på en enda. Jag skall ge henne en chans till att svara på åtminstone någon av dem, för jag tror att det kan vara rätt intressant, inte minst för alla de studerande som efterlyser vpk:s svar på de här frågorna.

Jag frågade för det första: Kan vpk ge något enda exempel på den ideologiska övervakning man talar om i sin motion? Det är en allvarlig beskyllning, och det vore intressant om vi kunde få något exempel. Det kunde inte Eva Hjelmström ge, utan hon kom i stället med svepande formuleringar.

För det andra frågade jag: Vad menar vpk med påståendet att företrädare för statsmakterna, byråkratin och det enskilda näringslivet i långt större utsträckning än tidigare sköter förvaltningen av högskolorna? Det är ju fullkomligt felaktigt. Peka ut var de byråkrater och statsmaktsrepresentanter och företrädare för storfinans finns som har vällt in i högskolan! Det vore intressant att veta. I varje regionstyrelse finns det sex företrädare för de fackliga organisationerna och *en* representant för näringslivet.

För det tredje frågade jag: Tror ni verkligen att lärare och studerande i linjenämnderna anpassar sina beslut efter storfinansens intressen? Det är ju innebörden av vad ni skriver i er motion. Så lätt får man inte glida förbi den frågan. Åtminstone kunde vi väl, Eva Hjelmström, få ett klart svar på den fråga som intresserar SFS mycket: Kommer ni återigen att lägga ner era röster när det gäller den fria sektorn eller kommer ni att rösta med majoriteten? Förra året lade ni ner rösterna. Och antalet platser som Eva Hjelmström efterlyste är, som jag redovisade, 30 200 inom den fria sektorn. Hur man från

vpk:s sida kan få det till en obetydlighet är fullkomligt obegripligt.

Slutligen vore det också av intresse att veta vad man vill rensa ut för litteratur och ta bort för utbildningar i ett kommunistiskt samhälle. Ni stämplar allt som inte är marxistiskt som ovetenskapligt och borgerligt och påstår att de inslagen ökar. Vad är det som skall bort?

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Apropå det här senaste, att allt som inte är marxistiskt är ovetenskapligt, skulle jag vilja ställa en motfråga: Var hittar Jörgen Ullenhag det i vår motion?

Vi har inte sagt att vi skall rensa bort någonting. Jag får tydligen upprepa vad jag sade tidigare, nämligen att det är de som är verksamma ute vid universiteten som gemensamt – enligt den mest demokratiska princip man kan tänka sig: en människa, en röst – skall få vara med och fatta beslut om kursuppläggning, kursinnehåll och liknande. Så är det inte i dag.

Uppenbarligen lyssnade inte Jörgen Ullenhag på mitt tidigare inlägg. Han har ju själv medgett att representanter för storfinanserna har fått tillträde exempelvis till regionstyrelserna. I dag är utbildningen huvudsakligen inriktad inte på folkflertalets behov utan på kapitalets behov. Man kan ta – och det återkommer jag till när vi skall diskutera den tekniska forskningen – forskningen ute vid universiteten som ett exempel.

Vill Jörgen Ullenhag ha något exempel på styrning, så går det alldeles utmärkt att titta på den uppdragsforskning som förekommer vid våra universitet och högskolor. Vi har länge krävt att man skall sätta stopp för att t. ex. ett företag mer eller mindre skall kunna beställa forskning vid tekniska högskolan, men det är inte folktoppartisterna beredda att göra.

Vi får återkomma till den här diskussionen när mer tid medges. Jag kan bara slutligen notera att Jörgen Ullenhag inte svarade på någon av alla de frågor jag ställde i mitt första inlägg.

JÖRGEN ULLENHAG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eva Hjelmström frågar var i den egna motionen detta med ovetenskaplighet står. Det står på s. 13 i er motion följande: "Kapitalismens intresse av att dess rätta natur skyls över och fördunklas medför också att en ökad styrning kan leda till fler ovetenskapliga och borgerligt ideologiska inslag i forskningen och utbildningen." Jag förutsätter att ni inte vill ha några ovetenskapliga inslag i utbildningen, och då blir ju konsekvensen att de enda inslag som skall finnas är de marxistiska.

Det är bra att vi har fått de här ideologiska inslagen i årets högskoledebatt. Det visar nämligen klart att vpk har en helt annan syn än vi andra. Vpk använder sig av en marxistisk karta när partiet orienterar sig i verkligheten. Ni har inte kunnat visa på någon storfinansstyrning. Ni har inte kunnat ge exempel på någon ideologisk övervakning. Men när verkligheten inte stämmer överens med kartan, vidhåller ni ändå att kartan har rätt.

Ni har inte gett besked om vilka utbildningar och vilka kursböcker som skall bort i det kommunistiska drömsamhället. Vi har kanske fått besked på

en punkt: Ni kommer liksom förra året att lägga ner rösterna i omröstningen om den fria sektorn. Det är i så fall ett klart besked. SFS har, som jag tidigare uttalat, yttrat sig mot ett avskaffande av den fria sektorn och sagt att detta är ett slag i ansiktet på de icke traditionella studerandegrupperna. Som jag nyss framhöll, kommer man säkert på studerandehåll att med stort intresse notera vpk:s agerande i den här frågan.

Förste vice talmannen anmälde att Eva Hjelmström anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! I motionen 1977/78:1163 har jag tillsammans med några västsvenska socialdemokratiska kolleger begärt att en professur i anesthesiologi inrättas vid Göteborgs universitet.

Vi har också pekat på att om man för dagen inte anser sig ha ekonomiska resurser till detta, så finns möjligheter till omfördelning inom ramen för nuvarande akademiska resurser.

I utbildningsutskottets betänkande 1975/76:20 framhölls att fakultetsberedningen har upptagit anesthesiologi bland de ämnen som enligt beredningens mening bör ha minst en professur eller biträdande professur vid var och en av de medicinska fakulteterna.

Herr talman! Detta är inte någon ny fråga. Vi kan gå tillbaka till 1963. I statsutskottets utlåtande nr 61 år 1963 framhölls att anesthesiologin sedan ett flertal år var en erkänd, självständig specialitet av stor betydelse för sjukvårdens utveckling. Utskottet pekade vid denna tidpunkt på att ämnet likväl inte haft någon akademisk representation till skillnad mot vad som då var förhållandet flerstädes i utlandet.

1963 inrättades landets första professur i ämnet vid Karolinska institutet. Det fanns trägna motionärer, och i statsutskottets utlåtande nr 55 år 1964 upprepar utskottet att anesthesiologi är en sedan flera år erkänd och självständig specialitet av stor betydelse för sjukvårdens utveckling, och skriver vidare att detta talar för att det kan förtjäna att allvarligt övervägas att vidga kretsen av ämnets företrädare.

I debatten i andra kammaren den 24 april 1964 uttalade chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, följande: En professur i anesthesiologi måste komma att inrättas inte bara i Uppsala utan på flera håll i landet inom rimlig tid, eftersom anesthesiologi kommer att ingå i sjukvårdsorganisationen.

Nu tycker vi motionärer att det har gått rimlig tid. Sedan de citerade uttalandena gjordes 1963 och 1964 har anesthesiologin genomgått en stark utveckling. Modern anesthesiologi spelar en viktig roll såväl före som under och efter de större kirurgiska ingreppen. Kirurgin har delvis genom anesthesiologins framsteg fått möjligheter till alltmer omfattande och långvariga ingrepp på komplicerade patientgrupper.

Kraven på en högt kvalificerad anesthesiologi är stora. Anesthesiologerna har således kommit att spela en framträdande roll inom både den allmänna och den mera specialiserade intensivvården.

Vid anestesiklinikerna i Göteborg bedrivs undervisning av medicine kandidater, och det förtjänar påpekas att Göteborg har den största utbildningsenheten för fortsatt vidareutbildning inom anesthesiologi med intensivvård i Sverige. Enheten står för den utbildning på lasarettsläkarnivå som är nödvändig inom regionen, vilket visar det stora västsvenska intresset för detta ämne.

Sammanfattningsvis fungerar alltså anestesiklinikerna i Göteborg som universitetskliniker, men de saknar en självständig naturlig anknytning till medicinska fakulteten och prefekt inom det egna ämnesområdet.

Vi motionärer inom den berörda regionen anser att sjukvården och patienterna blir lidande, när inte resurser ställs till förfogande eller en omprioritering av nuvarande akademiska resurser sker.

I utbildningsutskottets betänkande 1977/78:22 framhålls att medicinska fakulteten i Göteborg föreslagit att en tjänst som professor i anesthesiologi skall inrättas i Göteborg. Denna tjänst har emellertid inte prioriterats högst bland föreslagna tjänster, och den har heller inte förts fram av UHÄ.

Jag anklagar inte utskottet för den skrivning man gjort, men vad jag bedömer vara anmärkningsvärt är att man inte anser att tiden är mogen för att en professur inrättas vid medicinska fakulteten i Göteborg och att universitetsklinikerna i Göteborg och Umeå skall vara de enda som saknar en professur i detta så angelägna ämne. Det förtjänar också att påpekas att intensivvården är den mest resurskrävande vård vi har i samhället, och ansvariga sjukvårdspolitiker borde därför vara intresserade av att man tar upp denna fråga så att den snarast möjligt får en lösning.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag ville få dessa mina synpunkter till protokollet.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Vpk har många gånger förr i olika sammanhang påpekat och konstaterat att staten sviker sitt ansvar när det gäller barnomsorgen och förskollärarytbildningen. En kraftig utbyggnad av förskollärarytbildningen är nödvändig för att man skall kunna tillgodose behovet av utbildad arbetskraft på barnstugorna.

Det har under en rad år förekommit ett oansvarigt dubbelspel när det gäller barnomsorgen. I kommunerna håller ansvariga politiker tillbaka utbyggnaden med hänvisning till otillräckliga statsbidrag och brist på personal, och i storstadsområdena hänvisas dessutom till brist på lokaler och mark. I riksdagen sitter deras partikamrater och röstar ner vpk-förslag om ökade satsningar på barnomsorgen bl. a. genom höjt statsbidrag och ökad personalutbildning. Detta är ett dubbelspel som drabbar både kvinnorna och barnen.

Det räcker inte med att satsa bara på en rent kvantitativ utbyggnad av barnomsorgen. Man måste här också satsa på en kvalitativ upprustning. I denna upprustning utgör frågor om personaltäthet och personalutbildning hörnpelare. Enligt vpk:s uppfattning måste dels personaltätheten öka så att varje förskollärare har högst fyra barn att ta ansvar för, dels själva

utbildningen av förskollärare bli mer ambitiös. Det finns ingen anledning till att just de människor som har hand om våra yngsta barn, som är i sin viktigaste ålder, skall ha den kortaste och minst kvalitativa utbildningen inom läraryrket.

Barnstugeutredningen har gjort beräkningar på hur stora variationerna är mellan personalbehov och personaltillgång. Dessa beräkningar visar att det redan i dag finns en stor brist på utbildad personal och att denna brist kommer att fortsätta att öka vid en fortsatt kvantitativ utbyggnad av barnomsorgen. Barnstugeutredningen redovisade att det under perioden 1975–1980 skulle behöva utbildas mellan 30 000 och 60 000 personer utöver vad som planerats för att barnstugornas behov av en riktigt utbildad personal skall kunna tillfredsställas.

Även andra siffror har redovisats. Enligt utredningen Utbildning i samverkan måste det inom den närmaste tioårsperioden utbildas över 100 000 personer inom barnomsorgen.

I propositionen 1977/78:100 påstås att den nuvarande dimensioneringen av förskolläraryrket ligger något över den kapacitet som, enligt tillgängliga prognoser, med en jämn årlig intagning fordras för att man 1985 skall kunna uppnå balans mellan tillgång och efterfrågan på utbildade förskollärare. Samtidigt sägs att det finns en obalans regionalt – främst i storstadsregionerna, varför det föreslås en utökning just där.

Vpk betraktar den här utbildningskapaciteten som helt otillräcklig. Den i propositionen återopade prognosen avser uppenbarligen den av SÖ under föregående år gjorda utredningen Prognoser avseende personalbehov och utbildningsbehov inom barnomsorgens område 1975–1990. Utredningen baserar sina personalberäkningar på olika utbyggnadsalternativ när det gäller barnomsorgen. Men inget av dem har stöd ens i riksdagsbeslutet 1976 om en utbyggnad av förskolan med 100 000 platser och 50 000 fritidshemsplatser fram till 1980.

Vpk anser att den överenskomna barnstugeutbyggnaden är alldeles för liten. Målet måste vara att tillgodose alla barns rätt till en bra barnstugeplats. Det innebär att alla barn i förskoleåldern skall kunna beredas plats på daghem liksom att alla barn i åldern 7–14 år skall ha tillgång till fritidshem. Det här målet skall ha uppnåtts inom en tioårsperiod. Dessutom krävs en ökning av personaltätheten. Allt i syfte att tillfredsställa barnens behov. För att vi skall kunna nå detta mål kräver vpk en utbyggnad med 50 000 barnstugeplatser per år fram till 1980 och att utbyggnadstakten därefter ökas ytterligare. Detta förutsätter givetvis krav på en mycket större ökning av utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger än vad som föreslås i propositionen.

För att täcka utbildningsbehovet enligt vårt krav fordras att man utbildar 7 700 förskollärare, 2 600 fritidspedagoger och 10 300 barnskötare per år. Det är inte möjligt att uppnå detta under 1978/79, men under det närmaste året måste man satsa på en omfattande utbildning av lärare till förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna för att målet skall kunna uppnås 1979/80 och året därefter överskridas, så att den genomsnittliga intagningen till dessa utbildningar under en femårsperiod uppgår till dessa tal. Därför måste

utbildning av ytterligare 225 lärare till utbildningarna ske under 1978/79.

I detta sammanhang är det också väsentligt att påpeka att utbyggnaden av förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna inte får ske till priset av att utbildningarna försämrats. Tvärtom måste utbyggnadsskedet präglas av ansträngningar att åstadkomma kvalitativa förbättringar, och utbildningarna måste underkastas en grundlig översyn. Det är inte rimligt att man nöjer sig med en utbildning som till sin omfattning och sitt innehåll är sämre än vad som gäller för lärare inom grundskolan. Det vore att underkänna den bedömning av barnstugeverksamhetens betydelse för barnens utveckling som t. ex. barnstugeutredningen gjorde. Vpk föreslår därför att utbildningen görs fyraårig och utformas med varvning av teori och praktik.

Vpk menar också att det är viktigt att ge fortbildning till personalen inom barnomsorgen och att göra denna fortbildningsverksamhet obligatorisk. Statsbidrag måste vidare utgå för denna verksamhet. En kontinuerlig fortbildningsverksamhet är nödvändig för att personalen skall få information om utvecklingen inom sitt område. Vi menar, också i enlighet med barnstugeutredningens förslag, att personalen bör ges rätt till 30 timmars fortbildning årligen.

Vpk har i motionen 758 fört fram kraven på en utökad och delvis annorlunda förskolläroutbildning. Motionen avstyrks med en knapphändighet som jag tycker att de flesta kammarledamöter borde reagera mot.

Utskottet befarar att det kommer att finnas ett överskott på utbildare inom denna sektor och avstyrker vpk-kravet på att ytterligare 225 lärare utbildas. Behovet av personal måste givetvis ses i samband med hur stor utbyggnad man vill ha på barnomsorgens område. Med vpk:s krav att 50 000 platser årligen skall byggas för att tillgodose kravet på alla barns rätt till en daghems- eller fritidshemsplats måste man utbilda mer personal. Det är alldeles givet. Men vpk menar att oavsett våra utbyggnadskrav måste, med den nuvarande målsättningen att bygga 100 000 platser på fem år, antalet utbildade förskollärare ökas kraftigt. Och för att detta antal skall kunna ökas måste också antalet lärare för utbildning av förskollärare höjas.

När det gäller antalet intagningsplatser vill utskottet invänta en utredning som UHÄ skall göra. Men jag hävdar att det inte behövs ytterligare utredning för att konstatera att behovet av personal – utbildad personal – är mycket stort, för att inte säga skriande på vissa håll i landet. Det har t. ex. förekommit att barnstugor inte kunnat öppna därför att man inte haft personal att tillgå, och det har inträffat i kommuner med daghemsköer på flera tusen barn. Det behövs sannerligen ingen utredning för att konstatera detta förhållande. Det finns tillräckligt med praktisk erfarenhet för att man skall kunna bedöma att det antal personer som skall utbildas per år måste öka.

Man konstaterar – och det är mycket beklagligt – att riksdagen, i det här fallet genom utbildningsutskottet, saboterar utbyggnaden av barnomsorgsverksamheten genom att hålla utbildningen av förskolepersonal nere. Också på kommunalt håll saboterar man utbyggnaden av barnomsorgen genom att man, som man säger, inte vågar bygga ut därför att man är rädd för att det kommer att fattas personal. Det fattas ju också personal i nuvarande läge –

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

dessa farhågor är alltså redan besannade. Jag menar därför att riksdagen och utbildningsutskottet måste ta sitt ansvar i den här frågan och se till att vi får så mycket personal som behövs, både med tanke på den utbyggnad som majoriteten i kammaren har beslutat, dvs. de 100 000 platserna, och med tanke på det krav som vissa partier säger att de vill tillgodose, nämligen att det totala behovet skall täckas inom en viss period. I så fall måste man ytterligare öka både utbyggnaden av barnomsorgen och utbildningen av förskollärare.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen 758.

**PER-OLOF STRINDBERG (m):**

Herr talman! Att högskolefrågor intresserar riksdagens ledamöter framgår bl. a. av att det betänkande från utbildningsutskottet som vi nu diskuterar behandlar nära 80-talet motioner. De har i stort sett avstyrkts – något som icke är helt ovanligt. Jag vill därför uttrycka inte bara min utan alla berördas tillfredsställelse med att den fempartimotion som vi i år ånyo har väckt från Östgötabänken om en professur i onkologi vid universitetet i Linköping nu tillstyrks av ett enigt utbildningsutskott.

Jag understryker betydelsen av detta – inte i första hand på grund av tillfredsställelsen över att få en motion bifallen, utan för att utbildningsutskottets uttalande om att det "anser det angeläget att en professur i onkologi inrättas vid universitetet i Linköping så snart förutsättningar härför bedöms föreligga" är mer betydelsefullt än så. Beslutet innebär att Linköpings universitet och regionsjukhus äntligen får möjligheter till kvalificerad utbildning och forskning inom ämnet allmän onkologi, vilket är av avgörande betydelse för den alltmer betydelsefulla cancervården.

Alla motioner som berör universitetet i Linköping har tyvärr inte vunnit utbildningsutskottets bifall, men de har dock rönt en i stort sett välvillig behandling. Jag avser då bl. a. ett av mig under allmänna motionstiden väckt förslag om en utredning i syfte att få till stånd en fullständig läkarutbildning i Linköping. F. n. får de läkarstuderande där gå de två första åren i Uppsala. Utskottet avstyrker denna motion då det erfarit att utredningen VÅRD 77 överväger att föreslå regeringen att uppdra åt universitets- och högskoleämnbetet (UHÄ) att se över vårdutbildningarna i Linköping. Detta finner jag vara ett betydelsefullt framsteg. En fullständig läkarutbildning vid universitetet i Linköping skulle öka förutsättningarna för att skapa en utbildningsorganisation som skulle göra det möjligt att även få till stånd de nu eftersatta utbildningarna av sjukgymnaster och lärare i vårdyrken.

Utskottets skrivning när det gäller den s. k. temaforskningen vid universitetet i Linköping finner jag också i stort sett positiv, då den innebär ett klart uttalande om att två teman – Teknisk och social förändring samt Vatten i natur och samhälle – kan starta budgetåret 1978/79. Det är min förhoppning att ytterligare två teman skall kunna igångsättas året därpå liksom att vi då även skall få en ökad förståelse för inrättandet av fasta professorstjänster för den temainriktade forskningen.

Frågan om hur bestämmelserna för tillträde till högskolan skall vara

utformade har varit föremål för debatt under många år. Från moderata samlingspartiet har framhållits, bl. a. i en reservation till utbildningsutskottets betänkande 1975:17, att ett urvalssystem som bygger på kvoterings är alltför komplicerat och att det har felkällor som gör det svårt att behandla de sökande rättvist. Vidare har understrukits att arbetet måste inriktas på att skapa ett urvalssystem där de sökande får dokumentera dels sin allmänna lämplighet för högskolestudier, dels sina förutsättningar för viss utbildningslinje.

Att vår kritik av intagningsystemet var berättigad har klart framgått av utvecklingen. I en fråga till utbildningsministern i december förra året efterlyste jag snabba åtgärder för att bl. a. ge direktsökande elever större möjligheter att komma in på högskolan. Frågan ställdes mot bakgrund av de ogynnsamma erfarenheterna från intagningarna till läkarutbildningen. Av det svar jag då fick av utbildningsministern, liksom dennes svar nyligen till Ingrid Sundberg angående ett eventuellt slopande av föreningsarbete som merit, har framgått att man inom utbildningsdepartementet överväger förbättringar i intagningsystemet. Detta har f. ö. på nytt understrukits av utbildningsministern i dag. Mot denna bakgrund har herr Nordstrandh och jag begränsat oss till att till föreliggande utskottsbetänkande foga ett särskilt yttrande med understrykande av att vi utgår från att pågående utvärderingsarbete av bl. a. intagningsbestämmelserna skall resultera i förändringar som bl. a. ger direktsökande ökade möjligheter att komma in på högskolan. Jag vill här verkligen poängtera det angelägna i att dessa förändringar tillkommer skyndsamt. Universitets- och högskoleämbetets rapport 1978:6 angående tillträde till högskolan ger ytterligare belägg för hur viktigt detta är.

Herr Elmstedt var i sitt anförande litet grand inne på den yrkestekniska högskolan. Låt mig få säga några ord om denna. För mig har det alltid framstått som ytterligt angeläget att vi förbättrar möjligheterna till praktisk utbildning på olika nivåer. Jag har därför stor förståelse för de motioner som i år åter väckts med krav på inrättande av olika linjer inom den yrkestekniska högskolan. Utskottet har emellertid inte heller i år tillstyrkt någon av dessa motioner. På den punkten är vi eniga, så jag är medansvarig till detta. Jag vill dock poängtera att utskottet förutsätter att utvärderingen av den nu pågående YTH-verksamheten liksom planeringen av nya utbildningslinjer skall ske i sådan takt att frågan skall kunna tas upp i budgetpropositionen för 1979/80. Detta är angeläget då det trots dagens svårigheter på arbetsmarknaden råder brist på yrkesutbildad arbetskraft. Detta gäller exempelvis inom livsmedelsindustrin. I motioner till årets riksdag har bl. a. från Skaraborgs län framförts starka önskemål om en yrkesteknisk högskolelinje inom denna sektor, som numera f. ö. är en viktig gren av vår exportindustri. Jag hoppas därför att det uttalande som utbildningsutskottet gör beträffande YTH verkligen kan infrias, så att vi kan gå vidare med utvecklingen på detta område.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utbildningsutskottets förslag på samtliga punkter.

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Anslag till högskola  
och forskning*

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas under punkten 8, "Utbildning för undervisningsyrken", motioner från Värmland som kräver att vårdlärarutbildning förläggas till Karlstad.

Utskottet behandlar på s. 56 i betänkandet dessa motioner, och resultatet av utskottets motionsbehandling blir att vi får sådan utbildning förlagd till Värmland fr. o. m. vårterminen 1979. Jag vill här gärna göra mig till tolk för Värmlands läns landsting och värmlänningarna i allmänhet och uttrycka vår gemensamma glädje över att utbildning av vårdlärare nu äntligen kommer till stånd i vårt län. Den fråga som nu ser ut att gå mot en lösning har nämligen föregåtts av upprepade initiativ från vårt län.

Vi socialdemokrater från Värmland väckte frågan första gången under den allmänna motionstiden 1977. Vi hemställde då i motionen 1359 att riksdagen hos regeringen skulle begära att vårdlärarutbildning snarast skulle placeras i Karlstad och anknytas till utbildningen vid högskolan.

Då vår motion inte förde frågan framåt, upprepade vi samma krav i år i motionen 337, som behandlas i det nu aktuella utskottsbetänkandet. Vi lade fram vår motion den 17 januari och senare inkom till kammarskansliet en borgerlig fyrpartimotion i samma ärende.

Utskottet tillstyrker denna motion, nr 1184, vari yrkas att riksdagen beslutar anvisa 100 000 kr. för att möjliggöra för universitetet i Göteborg att till Karlstad och Skövde försöksvis lokalisera 24 av utbildningsplatserna på vårdlärarutbildningen vid universitetet. Med hänvisning till detta anser utskottet att vår motion 337 om en permanent vårdlärarutbildning i Karlstad bör avslås.

Det är bara att hoppas att utvärderingen av denna försöksverksamhet blir så positiv att verksamheten blir bestående, detta med hänsyn till det behov av vårdlärare som med all sannolikhet kommer att bli bestående för åtskillig tid framöver.

Det finns anledning att nämna att när vi i kommittén för postgymnasial utbildning i Värmlands län presenterade vår slutrapport i september månad 1976 var det för oss självklart att vi i den rapporten tog upp frågan om utbildning av lärare inom vårdområdet.

Bland behovsinventerade och prioriterade tänkbara nya utbildningslinjer som vi ansåg borde inrättas i Karlstad intogs utbildning av vårdlärare en framskjuten plats i den rapport som kommittén avgav.

Kommittén, som leddes av dåvarande landshövdingen Rolf Edberg, var redan då medveten om bristen på vårdlärare i Värmland, en brist som i en del fall nära nog äventyrat utbildningen på vissa orter.

Som vi pekar på i vår motion har landstinget i Värmland vårdutbildning förlagd till Karlstad, Kristinehamn, Säffle, Arvika, Hagfors, Filipstad och Torsby. Denna kraftiga decentralisering av vårdutbildningen ställer givetvis stora krav på tillgången på behöriga lärare.

Året efter – alltså 1977 – gjorde det ansvariga landstingsrådet Stig Gustafsson en framställning till utbildningsnämnden om att nämnden i samarbete med berörda parter måtte låta utreda möjligheterna att förlägga utbildningen av vårdlärare till Karlstad.

Utbildningsnämnden ställde sig positiv, och resultatet blev en rapport som utmynnade i förslag om vårdlärarutbildning i Karlstad med tolv antagningsplatser.

Det förslag som utskottet ställt sig bakom överensstämmer helt med de tankar som fördes fram i den utredning som utbildningsnämnden i landstinget i Värmland förra året presenterade.

Vad som nu är viktigt är att vi äntligen är mogna för att ta ett radikalt grepp för att avhjälpa den brist på lärare som råder inom vårdutbildningen.

Vi har i Värmland under en längre tid varit i den situationen att nära hälften, eller 45 %, av samtliga vårdlärare saknar behörighet eller också att platserna varit vakanta.

Värmland toppar den här listan, enligt en undersökning som skolöverstyrelsen gjorde i höstas.

Som vi har framhållit i vår motion är det nödvändigt att vårdlärarutbildningen decentraliseras, vilket också underlättar rekryteringen, som vi ser det.

I den utredning som verkställs i landstinget i Värmland och som jag tidigare hänvisade till utgick man från att utbildningen borde komma i gång höstterminen 1978.

Vi har sagt i vår motion att utbildningen bör påbörjas snarast, och i den borgerliga fyrpartimotionen föreslås att utbildningen startar först vårterminen 1979. Eftersom jag vet att det finns praktiska hinder för en start i höst, så finns det ingen anledning, tycker jag, att framföra någon kritik.

Herr talman! Jag har med det här velat redovisa alla de ansträngningar som från vårt län gjorts för att den utbildning det här är fråga om nu äntligen kommer att knytas till högskolan i Karlstad.

Frågan om en decentraliserad vårdlärarutbildning bör inte ses som ett provisorium eller en försöksverksamhet. Den bör bli bestående eftersom vi vet att personalbehovet inom hälso- och sjukvården kommer att öka. Till detta bidrar i hög grad den kraftiga satsning på en utbyggnad av långtidsvården som de flesta landsting, däribland mitt eget och även Skaraborgs läns, i så hög grad prioriterar för den kommande femårsperioden.

Med det investeringsprogram för långtidsvårdens utbyggnad som vi har framför oss får helt enkelt inte bristen på behöriga vårdlärare bestå. Den bristen måste, inte minst i mitt län – och jag förmodar att förhållandena är desamma i Skaraborgs län – reduceras kraftigt, och därför är jag helt tillfredsställd med den behandling som utskottet ägnat den här frågan. Jag tackar för den behandlingen.

I detta anförande instämde Paul Jansson (s) och Sven-Gösta Signell (s).

RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Samtidigt med genomförandet av högskolereformen infördes nya antagnings- och registreringsrutiner vid högskolan. Antagningssystemet var ursprungligen avsett för en totalspärрад högskola men har nu använts även inom den del av högskolan som enligt riksdagsbeslut skall vara

ospärrad. Antagningssystemet, som bl. a. innebär förhandsanmälan för de studerande, skulle ge bättre planeringsunderlag för förvaltning och institutioner.

Under förra sommaren kunde man bl. a. i pressen se larmrapporter om chockartade ökningar i studerandantalet på flera utbildningar. Många institutioner tvingades ändra sin undervisningsplanering inför den väntade anstormningen av studenter. Man diskuterade dessutom att inför nästa termin införa spärrar på de mest populära ospärrade utbildningarna. Systemet fick emellertid andra konsekvenser. Institutioner som tidigare haft ospärrade kurser utan antagning, t. ex. några institutioner vid Lunds universitet, erhöll långa listor över förhandsanmälda studenter.

De faktiska registreringarna har dock visat sig variera från 20 till 80 % av de förhandsanmälda studenterna, och därmed har det inte heller varit någon nytta med dessa anmälningar. Tvärtom har institutionernas planeringsarbete försvårats. Tidigare terminers registreringar har i många fall utgjort ett betydligt bättre prognosunderlag. Man kan nu efteråt konstatera att ökningen av antalet studerande blev måttlig, och ökningen var ungefär av den omfattning som man från institutionshåll hade räknat med och ursprungligen planerat för. Efter ett år kan man nu konstatera att för såväl studenter som institutioner har det nya antagningssystemet medfört en ovanligt krånglig procedur.

Studievägledarnas traditionella uppgifter med att hjälpa de studerande har under den här tiden fått skjutas delvis åt sidan. Att lotsa de studerande genom antagningssystemet har blivit en av huvuduppgifterna. Under åtminstone en månads tid har all tid ägnats åt registreringsärenden i vid mening. Detta betydligt krångligare system än det tidigare förfarandet och den förkortade registreringsperioden har medfört att studievägledarna känt sig mer eller mindre som ett slags ställföreträdande administratörer vid universitetet.

Från institutionshåll är man mycket missnöjd med det sätt på vilket antagnings- och registreringssystemet hittills har fungerat. Vissa inkörningsproblem måste naturligtvis kunna accepteras. Listan på brister i systemet och de problem dessa inneburit för studerande och institutioner är emellertid långt mera omfattande än vad som kan anses vara acceptabelt. Detta är så mycket allvarigare som en stor del av svagheterna kan förväntas bestå även efter inkörningsperioden. De nya spärrarna på deltids- och kvällskurserna försvårar i stor utsträckning för de vuxenstuderande att planera sina studier. Flera vuxenstuderande har för första gången tvingats till avbrott i sina studier. I andra fall har en studerande t. ex. lyckats komma med på en kurs, medan en kamrat som han samläst och samåkt med under flera år inte fått plats. Detta rimmar dåligt med de intentioner som fanns för den nya högskolan, där man betonade vikten av återkommande utbildning, vuxenstudier och att sådana studier skulle underlättas.

Vad beträffar de enstaka kurserna skulle man helt enkelt kunna återgå till det gamla systemet, där institutionerna själva svarade för antagningen. Genom att anmälningarna görs i augusti eller januari och studenten därvid får ett relativt snabbt besked huruvida han antagits, finns heller ingen anledning

till dubbelanmälning. Institutionen har också fullständig kontroll över situationen, inkl. möjlighet att etablera kontakt med de studerande.

Herr talman! Som jag har visat i motionen 1977/78:753 tillsammans med Tore Nilsson, Lars Ahlmark och Ingrid Diesen fyller anmälningsskyldigheten inte någon meningsfull funktion. Däremot skapar den ett onödigt byråkratiskt krångel, som i sista hand drabbar den enskilde sökanden till högskoleutbildningen. Även om denne formellt är garanterad en utbildningsplats, såvitt anmälan är gjord före den 15 juni, tycks många sökande naturligt nog avvakta det antagningsbesked som sänds ut först omkring den 17 augusti som bekräftelse på att man verkligen erhållit en utbildningsplats. Först därefter vidtar man de sociala åtgärder som är nödvändiga för att genomföra studierna: söker tjänstledighet, studiemedel, bostad, ordnar barnpassning m. m. Få kommer att klara dessa problem på de två veckor som då återstår till terminsstarten.

Genom att upphäva den nuvarande anmälningsskyldigheten till det fria området kan resurser frigöras för en snabbare och effektivare omläggning av anmälningarna till den spärrade utbildningen. Den nuvarande anmälningsskyldigheten till det fria området bör i stället ersättas av en anmälningsskyldighet, som ungefärligen svarar mot den tidigare inskrivnings- och registreringsskyldigheten.

Mot bakgrund av de erfarenheter och den diskussion som har förts kring den första tillämpningen av det nya systemet för anmälan och antagning till grundläggande högskoleutbildning har UHÄ tillkallat en ledningsgrupp för översyn av detta system. I en skrivelse till regeringen den 13 januari 1978 ansluter sig UHÄ till ett av översynsgruppen framfört förslag att en bestämmelse skall införas i högskoleförordningen med den innebörden att en enskild sökande vid ett och samma tillfälle av antagningsmyndigheten får antas till utbildningsprogram motsvarande högst 30 poäng per termin eller högst 60 poäng per läsår, om inte särskilda skäl föreligger för ett utbildningsprogram av större omfattning. Regeringen har sedan beslutat i enlighet med UHÄ:s förslag, och enligt utskottet tror man att den nya bestämmelsen kommer att innebära att överensstämmelsen mellan anmälningar och faktisk påbörjan av studier kommer att bli bättre. Jag tillåter mig att betvivla detta, herr talman, och vill bara hänvisa till vad flera studentkårer har sagt i det här ärendet och vad representanter för Uppsala och Lunds universitet också offentligt har uttryckt.

Jag avser att återkomma i det här ärendet när höstterminens erfarenheter kan ligga till grund för nya överväganden. Jag hyser emellertid en viss förhoppning om att UHÄ, som kommer att överväga om större förändringar i förfarandet bör beslutas inför läsåret 1979/80, verkligen kommer att finna att sådana behövs, och då kommer motionen i praktiken att ha blivit bifallen, även om det sker ett år efteråt.

Herr talman! Litet större förståelse har min motion 1977/78:569 om försöksverksamhet med näringslivskontakt för forskare visats av utbildningsutskottet. Utskottet föreslår här riksdagen att med anledning av det första yrkandet i min motion som sin mening ge regeringen till känna vad jag

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

anfört. Jag hoppas att detta yttrande kommer att innebära att den försöksverksamhet som bl. a. genomförs vid Lunds universitet kommer att kunna fortsätta i nuvarande omfattning. De erfarenheter som där vunnits kommer att kunna vara till nytta i det framtida arbetet med utbyggnad av näringslivskontakt för forskare.

I direktiven till den lärtjänstutredning som tillsattes den 14 april 1977 ingår som ett mycket viktigt led frågan om lärarnas anknytning till yrkeslivet utanför högskolan. Kommittén skall i direktiven föreslå åtgärder som befrämjar möjligheterna för högskolans lärare att genom kortare eller längre tids verksamhet utanför högskolan skaffa sig erfarenheter av yrkeslivets krav på högskolan. Kommittén bör också redovisa de arbetsmarknadsmässiga konsekvenserna för de olika delar av arbetslivet som berörs av kommitténs överväganden rörande ökad rörlighet för lärare mellan lärarverksamhet och annan yrkesverksamhet. Kommittén skall alltså belysa konsekvenser för ledning, planering, organisation m. m. inom högskolan som kan följa av en sådan ökad rörlighet.

Nu är det så att flertalet av de forskare som kommer att beröras av försöksverksamhet är eller avser att bli lärare inom högskolan. Försöket med näringslivskontakt för forskare och lärtjänstutredningens uppdrag rörande yrkeslivsanknytning berör enligt min mening i huvudsak samma personalgrupper och samma principiella och praktiska problem. Erfarenheterna från försöksverksamheten kan leda till viktiga konsekvenser för lärtjänstutredningens övervägande. Den föreslagna försöksverksamheten bör därför ledas av lärtjänstutredningen, skriver jag i min motion, och utskottet har delvis tillgodosett mina önskningar genom att påpeka att det enligt utskottets mening är av utomordentligt stor vikt att en reell samverkan mellan lärtjänstutredningen och försöksverksamheten kommer till stånd.

Herr talman! Högskolereformen har inneburit att medborgare som tidigare inte haft möjlighet att bedriva högskolestudier nu fått tillträde. Grupper med reell, men i avsaknad av formell, kompetens har genom ett kvotsystem erhållit möjlighet att konkurrera på så att säga egna villkor. Detta kvotsystem kan emellertid få uppenbart orättvisa effekter för bl. a. två kategorier sökande. Den första utgörs av sökande i kvotgrupperna I och II, vilka erhållit högsta betygspoäng i alla ämnen på gymnasieskolan. Den andra utgörs av dem som har 25:4-behörighet och dessutom annan meritgivande utbildning.

För att inte omöjliggöra en direktövergång från gymnasium till högskola antas 20 % av de sökande i grupperna I och II på enbart betygsmeriter. Avsikten med detta är att arbetslivserfarenhet inte skall göras till ett obligatoriskt krav, men systemet har medfört en rad olyckliga konsekvenser. För det första kan konstateras att många inom 20-procentsgruppen har arbetslivserfarenhet och alltså inte kommer direkt från skolbänken. För det andra har konstruktionen medfört att yrkeslivserfarenhet nu blivit en nödvändig tilläggsmerit till toppbetyg för sökande till vissa utbildningslinjer (t. ex. läkarlinjen).

De 20 % som skall antas på enbart betygsmeriter utses genom lottning.

Vissheten om att tre års heltidsstudier med toppbetyg som slutresultat inte meriterar annat än till deltagande i ett slumpartat hasardspel om den egna möjligheten till högskolestudier bäddar på gymnasienivå för framtida strategiska linjeval, som inte alltid kommer att svara mot de studerandes verkliga utbildningsambitioner. Den som ändå framhårdar i just sitt linjeval därför att han eller hon anser det vara det bästa pedagogiska underlaget för sina framtida högskolestudier och till yttermera visso lyckas uppnå genomsnittsbetyget 5 som slutbetyg måste rimligen uppleva det som en bestraffning att, efter oturlig lottning, hänvisas till en arbetsmarknad med många andra arbetslösa ungdomar för att förvärva de nödvändiga tilläggsmeriterna.

Margaretha af Ugglas och jag anför i vår motion 1977/78:573 att de som hade högsta betyg i samtliga ämnen skulle få tillträde till högskola trots 20-procentsregeln.

Ytterligare en effekt av nuvarande urvalssystem är värd att uppmärksammas. Bestämmelsen föreskriver att 50 % av platserna i kvotgrupp 4 skall tillfalla de s. k. rena 25:4-orna. Detta innebär att de som både har t. ex. gymnasieskoleutbildning och uppfyller kraven på 25 års ålder och fyra års yrkeslivserfarenhet diskrimineras. För dessa skulle kanske möjligheten att antas öka om de aldrig skaffat sig gymnasieutbildning. Det är därför oacceptabelt att tidigare utbildning kan utgöra ett hinder i konkurrensen om platser till högre utbildning. Vi motionärer anser därför att platserna bör fördelas proportionellt i förhållande till antalet sökande i gruppen.

Ett viktigt krav som bör ställas på urvalssystemet är att det skall vara överskådligt och lätt att informera om. Detta krav uppfyller inte dagens urvals- och antagningssystem, och ett system baserat på kvotering av sökande skapar onödiga och olyckliga motsättningar mellan olika sökandekategorier. I dag fortsätter 80 % av eleverna i grundskolan till gymnasieskolan. Det finns därför anledning att betrakta kvotsystemet som en temporär lösning, men alla ansträngningar måste ändå göras för att få det så rättvist som möjligt.

Vi motionärer anser att man redan nu bör påbörja en försöksverksamhet med obligatoriska intagningsprov på någon eller några linjer för att om möjligt den vägen finna ett bättre system än det nuvarande kvotsystemet. Ett obligatoriskt intagningsprov är enligt vår mening överlägset andra i fråga om rättvisa och ändamålsenlighet.

#### THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Per Olof Håkansson och jag har i motionen 1165 aktualiserat nödvändigheten av en översyn av vår toxikologiska forskning, dvs. giftforskning. Översynen skulle avse forskningens och utbildningens dimensionering och inriktning. Vi anser sålunda att det i dag behövs en utredning och att det toxikologiska kunnandet i samhället måste byggas ut, minst i samma takt som hanteringen av gifter ökar. Man kan ju hänvisa till de giftkatastrofer som inträffat under de senaste åren och som i hög grad aktualiserat sakfrågorna.

Utskottet har vid behandlingen av vår motion inte i sak bemött våra

argument men anser att det i dag inte kan anses vara påkallat med en utredning. Man bygger denna uppfattning på att en viss forskningsresurs tillkommit genom att giftforskningen förstärkts med en professur. Den tjänsten ger ju främst studier i en av grenarna av den totala giftforskningen, nämligen effekten av gifter i ekosystemet. Men denna forskning är i sin tur beroende av andra former av grundforskning, vilkas resultat även är tillämpliga inom många andra områden av miljöarbetet. Låt mig nämna t. ex. arbetsmiljöforskning.

Det är utmärkt att vi fått denna forskningsresurs. Men motionens syfte var betydligt bredare och avsåg en samlad resursforskning.

I fråga om nästan alla giftskador – dvs. både stora och små giftkatastrofer – gäller att det är mycket svårt att ställa till rätta, sanera och bota. Många giftkatastrofer som inträffat hade kunnat förebyggas om kunskaper, erfarenheter och samlade resurser funnits.

Forskning på detta område är i första hand framförhållning. Den bidrar till vidgade kunskaper om gifternas verkningar, men den bör också kunna utveckla den förfinade teknik bl. a. för provtagningar och fältstudier som kan utnyttjas inom många arbetsmiljöområden.

Jag har litet svårt att acceptera utskottets tilltro till att en enda professur inom ett hårt begränsat och specialiserat område skall vara tillräcklig för att behandla de stora frågekomplex som återfinns inom detta omfångsrika vetenskapliga område.

Den systematiska utbildningen är viktig för samhällets kompetensuppbyggnad. En del vetenskap måste vårt land alltid räkna med att kunna köpa utifrån eller byta till sig. De stora giftkatastroferna ute i världen visar nödvändigheten av internationell samverkan. Men även för detta krävs samlade åtgärder – dokumentationscentraler, uppbyggda pooler, en välutbildad medarbetarstab osv.

Jag tycker att det finns starka skäl för att lyfta fram motionens syfte, att förstärka våra resurser för att möta de problem som vi redan har mött men som mycket väl kan bli betydligt större, ty, som vi säger i vår motion, "hanteringen av gifter ökar". Vi har också i motionen pekat på nödvändigheten av att argumentera för en förstärkt beredskap.

I utskottsskrivningen hänvisar man till att universitetsämbetet ändå så sent som detta år utrett vissa delar av de frågor som vår motion omfattar och att man i år fått en ny forskartjänst. Därför anser utskottet det "inte påkallat att en ny utredning görs redan nu".

Själva formuleringen av utskottsskrivningen visar dock att man är införstådd med att det behövs någon form av samlat grepp över hela problemkomplexet. Det ger oss motionärer anledning att pröva förutsättningarna att återkomma med förnyat krav vid lämpligt tillfälle.

ARNE GADD (s):

Herr talman! Forskningsfrågorna är i dag mer aktuella än på länge. I och för sig finns det rent utbildningspolitiska motiveringar för det. Under den socialdemokratiska regeringens tid genomfördes ett stort antal reformer,

alltifrån grundskolereformerna till reformeringen av högskoleutbildningen. Forskningsanknytningen av högskoleutbildningen ledde till heta och i långa stycken bittra meningsmotsättningar mellan de socialdemokratiska utbildningspolitikerna och politiker som i dag ansvarar för utbildningsdepartementet.

I sin långsiktiga utbildningspolitik hade det varit naturligt för socialdemokratin att fortsätta arbetet genom en reformering och modernisering också av forskningen och forskarutbildningen. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte två utredningar under första delen av 1970-talet, nämligen forskningsrådsutredningen och forskarutbildningsutredningen. Båda dessa utredningar är just nu på remiss, och om den goda viljan finns, så kan riksdagen under hösten 1978 fatta avgörande beslut även på forskningens område. Detta är nödvändigt av ett alldeles speciellt skäl, och det är det andra huvudskälet till att forskningsfrågorna i dag upplevs som väsentliga. Det första huvudskälet är att det är en naturlig fortsättning av en lång utbildningsreformering i Sverige.

Den ekonomiska kris som vi genomlever har avslöjat att vårt lands näringsliv i långa stycken inte längre hänger med i den intensiva internationella konkurrensen. Vi har tappat mycket av vårt tekniska försprång. Enligt min mening beror det till stor del på att de som har ansvarat för näringslivets utveckling inte varit förutseende nog. Forsknings- och utvecklingsfrågorna har inte givits de resurser som varit nödvändiga.

Det är naturligtvis mycket som måste göras för att rätta till missförhållandena. Ett vidgat inflytande från de anställda i medbestämmandelagens anda är ett sätt. En riklig tillgång till kapital för att finansiera en modernisering i löntagarfondernas anda är ett annat. Men forskningen skulle på ett helt annat sätt än hittills också kunna bli till nytta för samhället.

Arbetarrörelsen samlades till ett storrådslag under hösten 1977. I det sammanhanget hade det socialdemokratiska partiet skäl att ägna speciell uppmärksamhet åt forskningsfrågorna. Vi vet att staten satsar uppemot 4 000 milj. kr. på forskning främst vid våra universitet. Resurserna kommer från olika källor: direkt över statsbudgeten, via forskningsråden eller riksbankens jubileumsfond eller via sektorsorganen.

Denna satsning är nödvändig. Men frågan är om den är tillräcklig. Enligt min mening är den det inte. I själva verket befinner sig väsentliga områden i ett stadium, där nära nog ett förfall är på gång. Jag tänker då främst på situationen inom de områden där den speciellt dyrbara forskningen bedrivs, nämligen naturvetenskap och medicin. Inom forskningsrådsnämnden arbetar vi f. n. med frågan om finansiering av dyrbar vetenskaplig utrustning. Det material som vi har lyckats få fram visar att det vid våra universitet och forskande högskolor i dag finns dyrbar vetenskaplig utrustning för uppemot 1,5 miljarder kronor. En nyanskaffning av denna utrustning bör ske i genomsnitt vart tionde år, vilket leder till att samhället borde ställa i runda tal 150 milj. kr. till forskningens förfogande varje år bara för att bibehålla nuvarande forskning. De resurser som i dag totalt står till förfogande ligger på nivån 75 å 80 milj. kr. På mycket kort sikt måste vi alltså vara beredda på att

fördubbla anslagen till dyrbar vetenskaplig utrustning, om vi inte skall välja en forskningspolitisk nedrustning inom naturvetenskap och medicin.

Menar vi över huvud taget någonting med de fagra orden om nödvändigheten av att hänga med i den tekniska utvecklingen, måste vi också ställa medel till förfogande. Det räcker inte med bara vackra ord och verbal uppskattning. Till sist är det också en fråga om pengar.

Det som i budgetpropositionen och i den borgerliga majoritetens skrivning är så djupt beklagligt är att man tycks tro att samhället är generöst mot forskningen i Sverige i dag. Regeringen håller kvar sina glättade ordvändningar från U 68-debattens dagar, då man befann sig i opposition. Den som läser bara proposition och utskottsutlåtande får ett intryck av att vi i dag har en forskningsvänlig regering. Så är inte alls fallet. Tvärtom bedrivs just nu en nedrustning av forskningen på dessa områden. Ett exempel kan illustrera de faktiska förhållandena.

Förutsättningen för att näringslivet skall blomstra och kunna ge jobb är på kort sikt inte alls en forskningsfråga. På litet längre sikt är den dock det. Det naturvetenskapliga forskningsrådet har till uppgift att sörja för att landet har tillgång till väl utbildad personal inom sitt område, naturvetare och tekniker. Budgeten, herr statsråd, må presenteras hur läckert som helst. Den tabell som jag visar på TV-skärmen avslöjar dock realiteterna bakom budgetkosmetiken.

Fram till budgetåret 1976/77 finansierade det naturvetenskapliga forskningsrådet ungefär 750 personår inom sitt område. 1970/71 var antalet personår 736, och 1976/77 var antalet 747. Åren däremellan svängde siffrorna mycket måttligt. Nu ser vi att anslagen under den borgerliga regeringens första verksamhetsår lagts på en nivå, som medfört att antalet personår 1977/78 gått ner till ca 700. Enligt uppgifter som lämnats till tungutrustningsutredningen kan man under 1978/79 inte hålla i gång flera än 670 personer.

Statsrådet Wikström sade i sitt inledningsanförande att han inte var imponerad av den socialdemokratiska regeringens tidigare forskningspolitik. Så här i backspegeln kan vi socialdemokrater nog hålla med honom om detta. Inte heller vi är imponerade av vår egen insats. Det finns områden där vi har varit mycket bättre.

Jag tror dessutom att statsrådet Wikström, när han säger att han inte är imponerad av den tidigare forskningspolitiken, också har flertalet forskare bakom sig. Men utifrån detta, herr talman, måste det väl vara dags för nuvarande statsrådet att fundera litet grand över de egna insatserna. Raset som synes vara på gång har börjat under den nuvarande regeringens tid, och det är allvarligt. I ett läge då det borde satsas mer än någonsin skär ni i stället ner – det är vad som sker i realiteten. Det gjordes i alla fall inte tidigare.

Skillnaden mellan det fagra talet och de faktiska förhållandena är otäckt uppenbar. Är detta en medveten politik från regeringens sida så borde det sägas ut. Är det en omedveten politik, då bör snabba förändringar till. Just nu arbetar det naturvetenskapliga forskningsrådet mest med att "kicka" ut sina forskare. De har inte tid att tänka framåt, inte råd att söka nya vägar.

Det som här har sagts gäller också andra vetenskapsområden, exempelvis

medicinska forskningsrådets. Det är en kortsynt och kortsiktig politik som bedrivs. Det behövs verkligen en skärpning från samhällets sida och det snart.

Men det behövs också – och det bör sägas i det här sammanhanget – en skärpning från universitetens sida. Är man på universiteten beredd att ställa upp för att klara en expansion som landet säkerligen behöver? Från debatten kring U 68 och H 75 är det möjligt för statsrådet Wikström att ta fram argument just för nedskärningar. När den akademiska debatten enligt min uppfattning var som sämst verkade det som om samhällets behov och intresse för att få en samhällsrelevant forskning till stånd skulle vara ett hot mot forskningens frihet.

Det må tillåtas mig att säga att det argumentet alltid verkat besynnerligt. Som om friheten skulle hotas av att samhället blir intresserat av verksamheten bakom de akademiska murarna. Som om friheten skulle bli mindre om samhället vill ha hjälp att lösa frågor som rör energiförsörjningen, vårdapparaternas utveckling eller botande av cancer. Som om friheten skulle bli större om samhället skär ner resurserna, vilket den nuvarande regeringen i realiteten är i full färd med att göra.

För mig är det alldeles självklart att motsatsen är fallet. Såväl forskningsrådsutredningen som forskarutbildningsutredningen har lagt fram förslag till åtgärder för att göra det praktiskt möjligt att ha en fri forskning som också är samhällsrelevant. Den enskilde forskaren skall själv inom sitt område kunna välja det som är forskningsbart. Han skall själv kunna välja de metoder som han anser kan ge ny kunskap, och han skall ha rättigheten och möjligheten att få sina resultat publicerade. Endast samhället kan ge den garantin. Endast en generös forskningspolitik kan ge den. Annars blir forskningen beroende av anslag från privata källor och blir till sist manipulerad av ett kommersiellt näringslivs intressen, för där finns det resurser. Dagens njugga forskningspolitik öppnar tyvärr vägen för en sådan utveckling.

Genomförs forskningsrådsutredningens och forskarutbildningens grundtankar om hur samhället skulle kunna utnyttja en fri och vital forskning vid våra universitet för att lösa centrala frågor för samhällets utveckling, då kunde vi få uppleva något verkligt spännande på det här området. Men vill inte universiteten vara med och föra en dialog med samhället kring de frågor som är centrala för samhällets utveckling, då finns bara en utväg, och det är att skapa speciella forskningsinstitut. Det vore olyckligt, för det skulle självfallet innebära att resurser måste tas från universiteten. I ett litet land kan vi aldrig ha råd med forskning både vid universitet och vid speciella institut.

Det behövs, herr talman och herr statsråd, skärpning på det här området från statsmakternas sida. Det betyder större resurser. Har vi en regering som kan satsa uppemot 20 miljarder för att hålla företag vid liv som de s. k. fria marknadskrafterna annars skulle ha slagit ut, då borde vi också kunna satsa de jämförelsevis måttliga resurser det här är fråga om för att få fram kunskap för en bättre framtid.

Självfallet, herr talman, yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna som fogats till utskottets betänkande.

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Anslag till högskola  
och forskning*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Anslag till högskola  
och forskning*

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! I detta betänkande, som avhandlar inte mindre än 79 motioner, är det naturligt att varje motion får en mycket knapphändig och ofullständig behandling. Det borde alltså ha delats upp i fler betänkanden. Att samtidigt debattera stöd till de fria samfundens teologiska seminarier, preventivmedelsforskning och forskning på arbetsmiljöområdet måste anses både olämpligt och ogörligt. Arbetsmiljöforskning och arbetsmedicinsk forskning är frågor med så stor aktualitet och betydelse att de borde ha behandlats för sig i ett särskilt betänkande. Detsamma gäller andra viktiga avsnitt inom forskningen. Om man lägger upp behandlingen och debattordningen på det sätt som nu skett, är det nära nog omöjligt att få till stånd en seriös debatt om varje fråga som i sig kan vara väsentlig.

Jag skall här beröra motion nr 744 från vpk, som av någon anledning har hamnat i det här betänkandet. I denna motion yrkar vi att riksdagen skall hemställa hos regeringen, att det snarast möjligt kommer till stånd en arbetsmedicinsk forskning beträffande truckförare och andra arbetsmaskinförare arbetsmiljö och hälsorisker.

Det är inte precis någon liten grupp det här rör sig om. I dag finns det enligt gjorda beräkningar mellan 40 000 och 50 000 människor som är sysselsatta med truckkörning eller som förare av andra arbetsmaskiner. Arbetsmaskinerna – då särskilt truckar – sattes in i första hand för att effektivisera arbetsprocessen och därmed minska det tunga manuella arbetet. Därmed kunde antalet arbetare kraftigt minskas, vilket betydde en ekonomisk vinst.

Mekaniseringen mottogs på många håll med tveksamhet och skepsis. Från arbetarhåll befarade man nya typer av olycksfall och hälsorisker i samband med maskinernas intåg på arbetsplatserna. Dessa arbetsmaskiner är i regel dieseldrivna och framkallar stora arbetsmiljöproblem i lagerlokaler och fartygslastrum och vid arbeten under jord, exempelvis i gruvor och tunnelbyggen. Dieselaserna är både skadliga och oerhört besvärande för dem som tvingas att arbeta i dem.

Den överväldigande delen av arbetsmaskinerna är s. k. gaffeltruckar, som används vid nära nog all godshantering av någorlunda stor omfattning. Det har sedan många år tillbaka varit känt att dieselasgaser inte är det enda arbetsmiljöproblemet med dessa arbetsmaskiner. Många av truckförarna drabbas av allvarliga ryggsador, av nack- och halsmuskelbesvär, av bröst- och ländryggsbesvär och av onormal trötthet på grund av kraftiga skakningar, vibrationer och buller. De farhågor som framfördes från arbetarhåll har besannats.

Dessa sjukdomssymtom ger sig till känna efter fyra fem års arbete vid maskinerna. Vid en uppföljande undersökning av ett betydande antal truckförare som arbetat i Göteborgs hamn och drabbats av olika besvär, har det kunnat konstateras avsevärda förändringar på bröstkotorna hos flera av truckförarna. Man har konstaterat att besvären med stor sannolikhet härrör just från truckkörningen.

Om inte dessa väsentliga arbetsmiljöproblem med det snaraste uppmärk-

sammas på ett mera markant sätt och snabbt åtgärdas, kommer med all sannolikhet tusentals unga människor som nu är sysselsatta att drabbas av yrkesskador av det slaget att omskolningar till andra jobb och i värsta fall förtidspensioneringar måste vidtas, vilket naturligtvis är bekymmersamt. Vi har ju tillräckligt med förtidspensionärer i detta land.

Enligt vår mening är detta ett ytterst allvarligt arbetsmiljöproblem, som kräver snabba åtgärder innan alltför många människor har drabbats och stötts ut ur produktionen.

Ett sätt att effektivt motverka dessa problem är att en arbetsmedicinsk forskning kommer till stånd beträffande maskinförarens arbetsmiljö och hälsorisker.

Utskottet behandlar vår motion på ett sätt som måste betraktas som anmärkningsvärt och nonchalant. På fem rader i utskottsbetänkandet, överst på s. 84, står följande att läsa:

”Utskottet föreslår också att riksdagen avslår motionen 1977/78:744 i vilken yrkas forskning om truckförarens arbetsmiljö och hälsorisker. Utskottet erinrar om den uppbyggnad av det arbetsvetenskapliga området som pågår vid universitet och högskolor och om att medicinska forskningsrådet stöder bl. a. arbetsmedicinsk forskning.”

Det är allt man säger i utskottsbetänkandet. Denna fåordighet och knapphändig behandling visar att utskottets ledamöter nära nog helt avstått från att realbehandla denna, enligt vårt sätt att se, vitala fråga. Eftersom vänsterpartiet kommunisterna inte har någon representant i utskottet har vi inte haft möjlighet att påverka behandlingen. Enligt vår mening är det av yttersta vikt att arbetsmedicinsk forskning med det snaraste kommer till stånd på detta område. Det rör sig ju om en stor grupp människor, som är utsatta för ett omedelbart hot om allvarliga yrkesskador som kan medföra men för livet.

Ingen av de tidigare talarna har med ett ord berört denna fråga som vi har tagit upp i vår motion. Det är möjligt att man allmänt anser arbetsmiljöproblemen och hälsoriskerna vara av mindre betydelse jämfört med övriga frågor som behandlas i detta betänkande. Eller också har man bedömt att denna fråga inte riktigt hör hit och helt gått förbi den. Vänsterpartiet kommunisterna anser dock att det handlar om ett avsevärt arbetsmiljöproblem som måste åtgärdas. Det borde inte vara omöjligt att prioritera ett sådant område för att snabbt kunna vidta åtgärder i förebyggande syfte.

Herr talman! Jag vill kort och gott yrka bifall till vpk-motionen 744.

På förslag av förste vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

## § 6 Anmälades och bordlades

### Skatteutskottets betänkande

1977/78:55 med anledning av propositionen 1977/78:181 om ny taxeringsorganisation i första instans, m. m. jämte motioner

Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Anslag till högskola  
och forskning*

## Nr 150

Onsdagen den  
24 maj 1978

### *Meddelande om frågor*

Lagutskottets betänkanden

1977/78:30 med anledning av propositionen 1977/78:142 om avbetalningsköp mellan näringsidkare m. fl., jämte motion

1977/78:32 med anledning av motion om en presumtionsregel vid förfarandepatent

Trafikutskottets betänkande

1977/78:28 med anledning av propositionen 1977/78:92 om åtgärder för att förbättra lokal och regional kollektiv persontrafik jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkande

1977/78:34 med anledning av propositionen 1977/78:154 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. jämte motioner

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:38 med anledning av propositionen 1977/78:179 om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring jämte motion

Civilutskottets betänkanden

1977/78:32 med anledning av propositionen 1977/78:175 med förslag till hyresförhandlingslag m. m. jämte motioner

1977/78:33 med anledning av motioner om ändring i lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m. m.

1977/78:34 med anledning av motioner om ägar- och upplåtelseformer för bostadshus m. m.

1977/78:35 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

### **§ 7 Meddelande om frågor**

Meddelades att följande frågor framställdes

*den 24 maj*

**1977/78:502** av *Rolf Hagel* (apk) till statsministern om Volvoaffärens betydelse för sysselsättningen i Sverige:

Enligt länsarbetsdirektören i Göteborg kommer som en följd av Volvoaffären enbart Göteborgsregionen att förlora 7 000–10 000 arbetsplatser.

Kan statsministern redogöra för hur många arbetsplatser som går förlorade för landet i dess helhet som en följd av denna affär?

**1977/78:503** av *Alf Lövenborg* (apk) till statsrådet Ola Ullsten om ekonomisk hjälp åt bolivianska flyktingar som önskar återvända till hemlandet:

Som en följd av att den bolivianska regeringen utfärdat en omfattande amnesti vill många av de politiska flyktingar från Bolivia som befinner sig i Sverige återvända till sitt land för att kandidera till och delta i de förestående parlamentsvalen, men de hindras av ekonomiska skäl.

Avser statsrådet som högste ansvarige för flyktingärenden att i enlighet med Genèvekonventionen bekosta dessa politiska flyktingars hemresa, och i så god tid att de kan delta i parlamentsvalen i juli månad detta år?

**1977/78:504** av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om åtgärder för att hjälpa politiskt förföljda i Uruguay:

I Uruguay råder sedan snart fem år tillbaka en fascistisk diktatur. Politiska partier är förbjudna liksom facklig aktivitet. Där finns ca 7 000 politiska fångar, vilket innebär en på var 400:e innevånare. 65 000 personer har passerat fängelser och häkten, 1 innevånare av 60 har utsatts för tortyr. Den ekonomiska krisen förvärras ständigt, och 50 % av nationalbudgeten går till militära ändamål.

Barnen till de politiskt förföljda drabbas värst. Det har därför genomförts insamlingar av kläder och annat för deras räkning i Sverige. Liknande kampanjer pågår bl. a. i Canada, Cuba och Turkiet.

Men militärdiktaturen i Uruguay tillåter inte att det skickas någon hjälp utifrån till Uruguay.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vill den svenska regeringen hjälpa till så att denna humanitära insats kan genomföras?

**1977/78:505** av *Birger Rosqvist* (s) till statsministern om nedläggningen av Björkshults glasbruk:

På Björkshults glasbruk arbetar 47 människor. Häromdagen kom beskedet: Om tre veckor läggs bruket ner. Tillverkningen skall upphöra. Glasbruket är ortens enda industri. Någon annan form av industriell verksamhet vet man i dag inget om. Dagliga resor till andra arbetsplatser på andra håll är ingen lösning. Inga arbeten finns.

Människorna i Björkshult har kunnat trivas med sitt samhälle. De har byggt hus, skolor, fritidslokaler samt den service som människor på småorter kan acceptera. Det fanns hopp för framtiden.

Men nu skall ugnarna i bruket släckas. Därmed släcker man också framtidsförutsättningen för hela orten. Barn, ungdomar, föräldrar och gamla i Björkshult har i dag annat att tänka på än den blomstertid som kommer.

Statsministerns partikollega för industriärenden har nu gett beskedet att de marknadsmässiga och företagsekonomiska förutsättningarna inte är sådana att en statlig satsning är försvarbar. Därför skulle stöd inte utgå och den förnyade ansökan lämnas utan bifall.

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Meddelande om  
frågor*

Onsdagen den  
24 maj 1978

*Meddelande om  
frågor*

Bruket stod och föll med denna låneansökan om 4 milj. kr. som människorna i Björkshult ända till i förra veckan trodde på och satte sitt hopp till.

Jag vill nu fråga statsministern:

Mot bakgrund av vad som skett i exempelvis Björkshult, vad har statsministern att säga till människor som inte längre tror på tidigare utfästelser från styrande politiker?

**1977/78:506** av *Ylva Annerstedt* (fp) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att trygga erforderlig forskning på arbetarskyddets område:

Arbetarskyddsstyrelsens uppgifter är att meddela föreskrifter, att kontrollera alla yrkesinspektionsdistrikt i landet, att bedriva forskning inom arbetsmedicin och arbetshygien samt att meddela undervisning till t. ex. företagsläkare och skyddsingenjörer. På flera av de här områdena stärks styrelsens ställning avsevärt efter den 1 juli då den nya arbetsmiljölagen träder i kraft.

Den forskningsverksamhet som arbetarskyddsstyrelsen bedriver är viktig för att ge underlag för styrelsens handlande i olika avseenden. Men samtidigt är det nödvändigt att det också finns en mer fristående arbetarskyddsforskning, bl. a. för att ge större bredd när det gäller att bedöma behovet av insatser på området.

På senare tid har man från flera håll uttalat oro för den fristående arbetarskyddsforskningens framtid.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder avser arbetsmarknadsministern att vidta för att trygga forskning på arbetarskyddets område även utanför arbetarskyddsstyrelsens ram?

**1977/78:507** av *Svante Lundkvist* (s) till jordbruksministern om regeringens syn på strandskyddet:

Enligt uppgifter i massmedia har regeringen mot naturvårdsverkets uppfattning beviljat en rad dispenser från strandskyddet. Det generella strandskyddet infördes för att på ett effektivt sätt förhindra bebyggelse vid våra stränder och därmed öppna stränderna för friluftsliv och rekreation. I riksdagsbeslutet anges att man skulle se ytterst restriktivt på dispensansökningar.

Med anledning av uppgifterna i massmedia om att regeringen har en generös inställning till ansökningar om dispens från strandskyddet vill jag fråga jordbruksministern:

Har den borgerliga regeringen en annan syn på strandskyddet än den som kom till uttryck i riksdagsbeslutet när det generella strandskyddet infördes?

**1977/78:508** av *Svante Lundkvist* (s) till jordbruksministern om regeringens inköp av högsavlig olja:

Regeringen beslöt i december förra året att 1,2 miljoner kubikmeter råolja med en svavelhalt av 2,4 viktprocent skulle inköpas för beredskapslagring. Riksdagen har beslutat att högsta tillåtna svavelhalt i eldningsolja fr. o. m. den 1 oktober 1977 skall vara 1 % i hela södra Sverige upp till Mälardalen och Värmland.

Med anledning av detta vill jag fråga jordbruksministern:

Varför beslutar regeringen inköpa en olja som inte uppfyller de av riksdagen fastlagda miljökraven? Avser regeringen också i fortsättningen inköpa högsvavlig, miljöfarlig olja?

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 17.50.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

*/Solveig Gemert*

**Nr 150**

Onsdagen den  
24 maj 1978

---

*Meddelande om  
frågor*